

pro facto

Onderzoek over de advisering door het Landelijk Orgaan
Wetenschappelijke Integriteit – eindrapport

Het LOWI ervaren

Groningen, 25 mei 2023

www.pro-facto.nl

Colofon

Pro Facto
Ossenmarkt 5
9712 NZ Groningen
www.pro-facto.nl
info@pro-facto.nl
050-3139853

Auteurs	mr. Niko Struiksma, mr. Joachim Bekkering, mr. Marieke Diekema, dr. ir. Bieuwe Geertsema
Adviseur	prof. mr. dr. Anne-Ruth Mackor
Opdrachtgever	Stichting LOWI
Datum	25 mei 2023
Status	eindrapport

Inhoud

Begrippen en afkortingen	3
1 Inleiding	4
1.1 Achtergrond	4
1.2 Onderzoeksvragen	4
1.3 Onderzoeksaanpak	5
1.4 Enquête respons	9
1.5 Begeleidingscommissie	11
2 Over het LOWI	13
2.1 Ontstaansgeschiedenis van het LOWI	13
2.2 De rol van het LOWI binnen klachtenprocedures	13
2.3 Organisatie van het LOWI	14
2.3.1 Inleiding	14
2.3.2 De adviescommissie LOWI	14
2.3.3 De Stichting LOWI	15
2.3.4 De Raad van Advies	15
2.4 Bij het LOWI aangesloten wetenschappelijke instellingen	16
2.5 Beschrijving van de LOWI procedure	17
2.5.1 Inleiding	17
2.5.2 Indiening van een verzoek en ontvankelijkheid	17
2.5.3 Uitwisseling van schriftelijke stukken	18
2.5.4 Hoorzitting	18
2.5.5 Geheimhouding	19
2.5.6 Deskundigenadvies	19
2.5.7 Termijnen	19
2.6 Toetsingskader van het LOWI	20
3 De start van een procedure: de verzoeker en de betrokkene	21
3.1 Inleiding	21
3.2 Aantal afgehandelde verzoeken 2019-2022	22
3.2.1 Totaal aantal afgehandelde verzoeken 2019-2022	22
3.2.2 Aantal afgehandelde verzoeken 2019-2022 per instelling	22
3.3 Contact met de vertrouwenspersoon	24
3.4 Klagers, beklagden en klachten in de CWI-procedure	25
3.4.1 Inleiding	25

3.4.2	Het profiel van de klagers bij de CWI's	26
3.4.3	Het profiel van de beklaagden bij de CWI's	27
3.4.4	Analyse aard van de klachten bij de CWI's	29
3.4.5	Gronden klachten CWI	30
3.5	Onderwerpen van de verzoeken bij het LOWI	31
3.5.1	Twijfelen over starten van een procedure	31
3.5.2	Verzoekers bij het LOWI	31
3.5.3	Redenen voor indienen verzoek	32
3.5.4	Onderwerpen van de klachten bij het LOWI	33
3.5.5	Impact van de procedure	34
4	De procedure in de praktijk	37
4.1	Inleiding	37
4.2	Procedurele aspecten	38
4.2.1	Geheimhoudingsplicht	38
4.2.2	Schriftelijke uitwisseling van stukken	40
4.2.3	Hoorzitting	41
4.2.4	Deskundigenadvies	43
4.2.5	Bijstand door advocaat	44
4.3	Tijdigheid	44
4.4	Toegankelijkheid	47
4.5	Bejegening en procedurele rechtvaardigheid	49
4.6	Oordeelsvorming LOWI	52
5	De adviezen	55
5.1	Inleiding	55
5.2	De adviezen van het LOWI	55
5.3	Leesbaarheid en begrijpelijkheid van de adviezen	57
5.4	De motivering van de adviezen	58
5.4.1	Helderheid en overtuigendheid van de motivering	58
5.4.2	Weergave van de inhoud van een verzoekschrift in de LOWI-adviezen	59
5.5	De bruikbaarheid van de adviezen	60
5.6	Opvolging van de adviezen	61
6	Conclusies en aanbevelingen	63
6.1	Inleiding	63
6.2	Conclusies	64
6.3	Aanbevelingen	68
Bijlage 1:	Deelvragen	69
Bijlage 2:	Tabel verband gelijk krijgen en eens zijn met oordeel LOWI	71

Begrippen en afkortingen

CWI-procedure

CWI

Commissie Wetenschappelijke Integriteit van een bij het LOWI aangesloten instelling

Klager

Persoon die een klacht indient over een vermeende schending van de wetenschappelijke integriteit bij een CWI en/of een College van Bestuur

Beklaagde

Persoon tegen wie de klacht gericht is.

Betrokken instelling

Wetenschappelijke instelling waar de beklagde werkzaam is¹

LOWI-procedure

Verzoeker

Indiener van het verzoek tot beoordeling van een klacht bij het LOWI

Betrokkene

Oorspronkelijke tegenpartij in de klachtenprocedure die aan de LOWI-procedure vooraf ging

Deskundige

Onafhankelijke derde die door het LOWI – met toepassing van artikel 13 Reglement 2022 – in de procedure wordt betrokken vanwege diens expertise

Besluit

Beslissing van het LOWI een zaak niet inhoudelijk te behandelen

LOWI-advies

Door het LOWI uitgebracht advies aan het College van Bestuur van de betrokken instelling

Oordeel van het College van bestuur

CvB

College van Bestuur van een wetenschappelijke instelling

Voorlopig oordeel

Voorlopig oordeel van het College van Bestuur over de ingediende klacht (na CWI-advies)

Definitief oordeel

Definitief oordeel van het College van Bestuur over de ingediende klacht (na LOWI-advies)

¹ Het kan zo zijn dat ook de klager aan deze instelling werkzaam is, dat is echter niet altijd het geval. In hoofdstuk 3 wordt hier nader op ingegaan.

1 Inleiding

1.1 Achtergrond

Het Landelijk Orgaan Wetenschappelijke Integriteit (LOWI) heeft de wens uitgesproken om de kwaliteit van de adviezen van het LOWI en het adviesproces te borgen. Omdat het LOWI een belangrijke rol vervult in het systeem van borging van wetenschappelijke integriteit in Nederland is kwaliteitsborging van de adviescommissie van groot belang. Ook de onafhankelijke positie van het LOWI onderstreept het belang van kwaliteitsborging.

Momenteel zijn de belangrijkste kwaliteitsinstrumenten van het LOWI de benoemingseisen en ontslagmogelijkheid van LOWI-leden. De klachtenregeling van het LOWI, de Raad van Advies en incidentele gesprekken met rectoren dragen ook bij aan het borgen van de kwaliteit.

Daarnaast wordt een meervoudige (procedurele en inhoudelijke) reflectie op de kwaliteit wenselijk geacht. Met name is er behoefte aan reflectie van betrokkenen op hun ervaringen met de procedure bij het LOWI en de bruikbaarheid van de adviezen. Dat gebeurt niet standaard. Hiërarchische ('verticale') verantwoording door het LOWI vindt ook niet plaats.

Deze reflectie heeft vorm gekregen in dit onderzoek, waarvan we de uitkomsten in dit rapport presenteren. In dit inleidende hoofdstuk bespreken we de gekozen onderzoeksaanpak, de respons bij de uitgevoerde enquête en leggen we uit hoe de rest van het rapport opgebouwd is.

1.2 Onderzoeksvragen

De centrale onderzoeksvraag van het onderzoek is:

In hoeverre is de oordeelsvorming en advisering van het LOWI over integriteitskwesaties aan besturen van aangesloten instellingen in de periode 2019-2022 in lijn met de onderscheiden kernwaarden en, in het bijzonder, hoe wordt dit ervaren door primaire en secundaire gebruikers van het LOWI?

Op basis van de onderzoeksvraag onderscheiden we vier onderzoeksthema's:

- I. De verzoeker en diens motieven;
- II. De procedure;

- III. De adviezen;
- IV. De opvolging van de adviezen en de bruikbaarheid.

Ieder onderzoeksthema bevat een aantal deelvragen. Deze zijn opgenomen in bijlage 1.

1.3 Onderzoeksaanpak

In het kader van dit onderzoek zijn verschillende onderzoeksactiviteiten verricht.

Oriëntatie

Ter oriëntatie op het onderzoek zijn verkennende gesprekken gevoerd met de voorzitter van stichting LOWI en de plaatsvervangend voorzitter van het LOWI. De verkennende gesprekken kenmerkten zich door een focus op de achtergrond van het onderzoek, verfijning van de onderzoeksaanpak en eventuele thema's die specifieke aandacht vroegen tijdens het onderzoek.

Deskresearch

Door middel van een deskstudie zijn relevante wet- en regelgeving, richtlijnen andere documenten die een beeld geven van de opzet, het doel en het functioneren van het LOWI bestudeerd. Hiervoor hebben we de volgende documenten meegenomen:

- De Nederlandse gedragscode Wetenschappelijke Integriteit
- Klachtenreglementen instellingen
- De reglementen van het LOWI (Reglement 2018 en 2022)
- Jaarverslagen van het LOWI van de periode 2019-2021

De documentstudie geeft inzicht in de inrichting van de LOWI-procedure en resulteert onder meer in een beschrijving van de wijze van advisering van het LOWI. De belangrijkste verschillen tussen het LOWI reglement uit 2018 en het reglement van 2022 komen hierbij ook aan de orde.

Dossierstudie

We hebben de door het LOWI uitgebrachte, geanonimiseerde adviezen en besluiten in de periode vanaf 1 januari 2019 tot 1 augustus 2022 bestudeerd. In totaal zijn 75 adviezen en besluiten bestudeerd (waarvan 20 besluiten en 55 adviezen).² De originele, niet geanonimiseerde dossiers zijn ons niet beschikbaar gesteld om de privacy van verzoekers en betrokkenen te beschermen. Het was voor ons daardoor niet altijd duidelijk waar een zaak exact over ging.³ Met name voor het beschrijven van de zaken was dat een handicap. In de interviews met primaire gebruikers hebben we wel contextinformatie over de zaken gekregen. Wel is door het secretariaat voor alle dossiers aangegeven wat de relatie tussen verzoeker en betrokkene was.

Om de dossierstudie te structureren is een checklist opgesteld op basis van verschillende procedurele aspecten, zoals

- het type verzoeker (functie en rol bij de klacht bij de CWI);
- het voorlopig besluit van het College van Bestuur;
- de doorlooptermijnen;
- het type zaak;

² In 2021 en 2022 is in beide jaren in door het LOWI een advies gegeven in een gevoegde zaak. Twee zaken zijn in deze gevallen samengenomen in één advies. Het aantal adviezen dat het LOWI in de onderzoeksperiode heeft uitgebracht is daarmee 55. Er is geen sprake geweest van besluiten in gevoegde zaken.

³ Met name bij adviezen uit 2019 leidde anonimisering van adviezen tot informatieverlies over de inhoud van de zaak. Onze bevinding is dat dit door een meer beschrijvende manier van anonimiseren in latere jaren is verbeterd.

- gebruik maken van een hoorzitting;
- inzet van een externe expert;
- verschoning door leden;
- aangevoerde gronden;
- getoetste normen;
- de beoordeling door het LOWI.

Daarbij is ook inhoudelijk gekeken of de adviezen naar ons oordeel helder en overtuigend gemotiveerd zijn. We hebben geen oordeel gevormd over de inhoudelijke toetsing; het doel van dit onderzoek was niet om een herweging van de oordeelsvorming door het LOWI uit te voeren. Ontwikkelingen of veranderingen in (wijze van) advisering zijn wel bestudeerd. De resultaten van deze dossierstudie zijn gebruikt in hoofdstukken 3 en 5.

Om een beeld te krijgen van de discussies in het LOWI over de dossiers (oordeelsvorming, advisering) hebben we verzocht aanwezig te zijn bij vergaderingen van het LOWI. Hierdoor zouden we de oordeelsvorming, overwegingen en afwegingen beter in beeld kunnen krijgen. Dit verzoek is door het LOWI afgewezen, omdat de aanwezigheid van onderzoekers volgens het LOWI mogelijk het proces van oordeelsvorming zou beïnvloeden.

Vragenlijstonderzoek

We hebben online vragenlijsten uitgezet onder zowel de primaire als de secundaire gebruikers van het LOWI.

Primaire gebruikers

Onder primaire gebruikers worden de verzoekers en de betrokkenen bij de LOWI-procedures geschaard. Een verzoeker is degene die het verzoek heeft ingediend bij het LOWI tot beoordeling van een voorlopig oordeel en het daaraan ten grondslag liggende advies van de CWI. De CvB is de tegenpartij in die procedure. De oorspronkelijke tegenpartij in de klachtenprocedure bij de CWI wordt aangeduid als de betrokkene. Zowel de verzoeker(s) als de betrokkene(n) zijn primaire gebruikers.

Het is goed om op te merken dat verzoekers bij het LOWI niet altijd de rol van klager bij de klachtenprocedure bij de CWI hadden, en betrokkenen niet altijd beklagden waren. Het is immers ook mogelijk dat een beklagde zich niet kan vinden in het voorlopig besluit van de CvB en zich aanmeldt als verzoeker, waardoor de oorspronkelijke klager bij de LOWI-procedure als betrokkene wordt aangemerkt.

De digitale vragenlijst is opgesteld door Pro Facto en aan de verzoekers en betrokkenen gemaild door het secretariaat van het LOWI. Daarbij zijn geen persoonsgegevens overgedragen aan de onderzoekers. De respons op de enquête is in een online enquêtesysteem verwerkt door de onderzoekers, zonder dat het LOWI toegang had tot deze gegevens. Aan de primaire gebruikers zijn vragen gesteld over:

- hun achtergrond, context van de zaak en rol bij de klacht bij de CWI;
- ervaringen met het proces bij het LOWI en de informatievoorziening hierover;
- ervaringen over de bejegening door het LOWI;
- hun beeld van de oordeelsvorming door het LOWI en het eigen oordeel daarover.

In paragraaf 1.3 geven we een beeld van de respons bij deze enquête. De resultaten zijn gebruikt in de hoofdstukken 3 en 4.

Secundaire gebruikers

De secundaire gebruikers van het LOWI zijn de Colleges van Bestuur (CvB) en de Commissies voor Wetenschappelijke Integriteit (CWI) van de aangesloten instellingen. We hebben een vragenlijst uitgezet onder de CWI's aan de instellingen die zijn aangesloten bij het LOWI. Deze zijn gericht aan de ambtelijk secretarissen die zijn gevraagd de enquête namens hun CWI in te vullen. In de enquête is gevraagd naar het aantal afgehandelde klachten en verzoeken aan het LOWI die daaruit voortkwamen, de informatievoorziening met betrekking tot de procedure bij het LOWI, de bruikbaarheid van de adviezen van het LOWI, de wijze waarop adviezen worden geïnterpreteerd, de motivering van de adviezen en de doorwerking ervan. De respons op deze vragenlijst was (ook na een rappel) dusdanig laag, dat na afloop van de reactietermijn is besloten de resultaten niet mee te nemen en het perspectief van de secundaire gebruikers aan de hand van de geplande interviews op te halen. We denken op die manier voldoende informatie naar boven te hebben gehaald.

Interviews

We hebben interviews gehouden met vertegenwoordigers van het LOWI, primaire gebruikers en de secundaire gebruikers. De gesprekken zijn grotendeels via een videoverbinding gevoerd, maar op verzoek was er ook de mogelijkheid om gesprekken fysiek te voeren. Dat is twee keer gebeurd.

LOWI

We hebben individuele, verdiepende gesprekken gevoerd met de voorzitter, vicevoorzitter en de ambtelijk secretaris van het LOWI. In deze gesprekken zijn we ingegaan op de werkwijze en interne processen, de totstandkoming van adviezen en richtlijnen en uitgangspunten daarbij, de ervaringen met de formele procedures, de inhoudelijke lijn in de adviezen, de (bevordering van de) doorwerking ervan.

Primaire gebruikers

We hebben twintig diepte-interviews met klagers en beklaagden gehouden. Primaire gebruikers konden in de enquête aangeven of ze mee wilden werken aan een interview. Hierop hebben 39 respondenten aangegeven hiervoor open te staan (op een totaal van 77). We hebben vervolgens spreiding betracht op basis van twee dimensies:

- Een 50/50 verdeling tussen verzoekers en betrokkenen bij LOWI procedures. Door deze verdeling aan te houden konden beide perspectieven goed in beeld worden gebracht.
- Een verdeling tussen respondenten die het inhoudelijk eens dan wel oneens waren met het oordeel van het LOWI. Hiervoor hebben we de verhouding aangehouden die uit de enquêteresultaten naar voren kwam (40% eens / 60% oneens).

De respondenten zijn geselecteerd op basis van deze criteria. Bij gelijksoortige profielen hebben we geprobeerd spreiding te realiseren over de jaren waarin de LOWI-adviezen zijn opgesteld en naar functie binnen de wetenschappelijke instelling. Na het benaderen trok een aantal respondenten zich alsnog terug, waardoor we gedwongen waren licht af te wijken van de beoogde spreiding van gesprekspartners. In tabel 1.1 presenteren we het aantal beoogde en gerealiseerde interviews per categorie respondent. Vooral het aantal geïnterviewde betrokkenen dat het oneens was met het inhoudelijke oordeel van het LOWI is lager uitgevallen. Desondanks verwachten we een goed beeld van hun meningen en ervaringen te hebben.

Dit heeft tot de volgende verdeling van respondenten geresulteerd:

TABEL 1.1: BEOOGDE EN FEITELIJKE VERDELING VAN RESPONDENTEN OVER TWEE DIMENSIES

	Totaal	Eens	Oneens
Verzoeker	10 / 12	4 / 4	6 / 8
Betrokkene	10 / 8	4 / 5	6 / 3
Totaal	20	8 / 9	12 / 11

Voorafgaand aan de gesprekken is benadrukt dat tijdens het onderzoek niet inhoudelijk op het advies van het LOWI zou worden ingaan, behalve voor zover dit nodig was om de context van de zaak scherp te krijgen. Omdat uit de beantwoording van de vragenlijst bleek dat het (on)eens zijn met het oordeel van het LOWI belangrijke invloed had op de beoordeling van procedurele aspecten, is tijdens de gesprekken steeds nadrukkelijk doorgevraagd op de onderbouwing van deze beoordelingen.

Secundaire gebruikers

We hebben twaalf (groeps)gesprekken gevoerd met leden van CWI's en leden van Colleges van Bestuur. Hierbij is de focus gelegd op wetenschappelijke instellingen die relatief vaak te maken hebben met klachten die ook uitlopen op een verzoek bij het LOWI, maar is ook een tweetal instellingen gesproken waar dit nog niet het geval was. Tijdens de gesprekken is ingegaan op

- het algemene beeld over (potentiële) klachten, verzoekers en betrokkenen;
- de manier waarop partijen worden gewezen op de mogelijkheid om bij het LOWI een verzoek in te dienen;
- de rolverdeling tijdens een LOWI-procedure (verzoekers en betrokkenen);
- de rolopvatting door het LOWI bij de beoordeling van zaken;
- de bruikbaarheid van LOWI-adviezen gericht aan het eigen CvB en in het algemeen en;
- de opvolging van adviezen van het LOWI door de besturen van de instellingen.

Overig

Daarnaast hebben we gesproken met twee vertrouwenspersonen wetenschappelijke integriteit van de aangesloten instellingen. Bij deze gesprekken werd ingegaan op de manier waarop zij de LOWI-advisering bij de uitoefening van hun taken raadplegen, zicht op de LOWI-procedure en de meerwaarde van het LOWI ten opzichte van de CWI's voor klagers en beklagden.

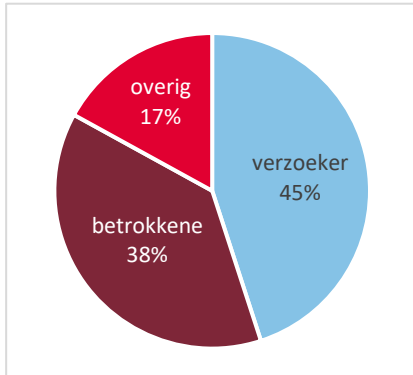
In dit rapport staan op enkele plaatsen citaten uit de interviews die we gehouden hebben. Al deze citaten hebben we voorgelegd aan de gesprekspartner met de vraag of we deze in het rapport mochten gebruiken. Voor zover we nog geen reactie terug hebben gekregen, zijn de citaten in deze versie van het rapport weggelaten. Open antwoorden uit de enquête konden we niet voorleggen aan de respondenten; de enquête was anoniem en zodoende was voor ons niet te achterhalen wie het betreffende open antwoord heeft gegeven.

De citaten in dit rapport zijn bedoeld als illustraties. Ze staan niet op zichzelf maar illustreren een rode draad of algemene beschrijvingen, waardoor het rapport concreter, duidelijker en leesbaarder wordt.

1.4 Enquête respons

De inhoudelijke resultaten van de enquête worden in de hoofdstukken 3 tot en met 4 gepresenteerd. Op deze plek bespreken we de respons op de enquête en bespreken we de representativiteit hiervan.

FIGUUR 1.1: VERDELING RESPONDENTEN NAAR ROL IN LOWI-PROCEDURE (N=77)

In totaal hebben 123 primaire gebruikers direct of via hun advocaat een mail met een link naar de enquête ontvangen, eventueel met één herinnering. Dit heeft een respons van 77 opgeleverd (63%). In figuur 1.1 is de verdeling van de respondenten tussen verzoekers en betrokkenen weergegeven. De categorie 'overig' betreft advocaten, professioneel betrokkenen (bijvoorbeeld een afdelingshoofd) en andere gemachtigden en/of betrokkenen.

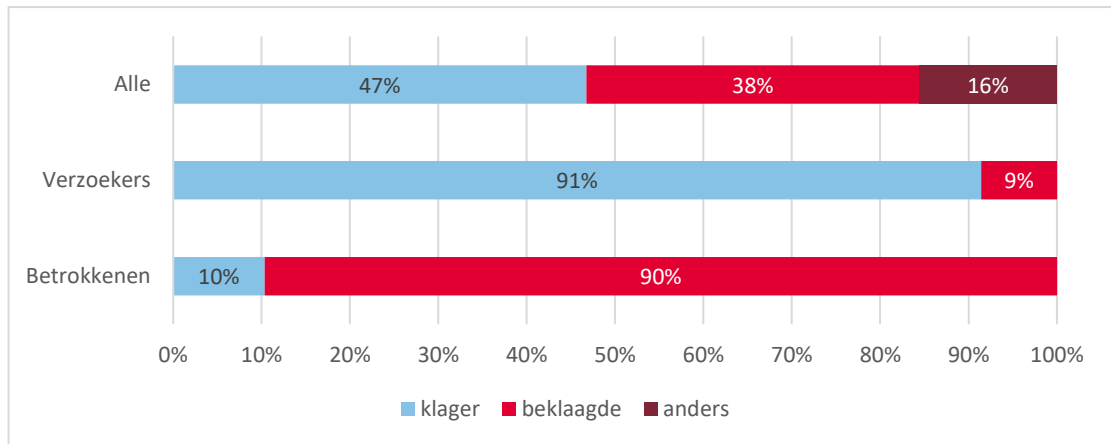
Bij het analyseren van de resultaten van de enquête zullen we de enquêteresultaten van de verzoekers en de betrokkenen apart benoemen, omdat we verwachten

dat hun afwijkende rollen van invloed zijn op hun verwachtingen en beleving van de procedure.

Van de respondenten was 10% betrokken geweest bij meerdere zaken, de rest was bij één zaak betrokken.

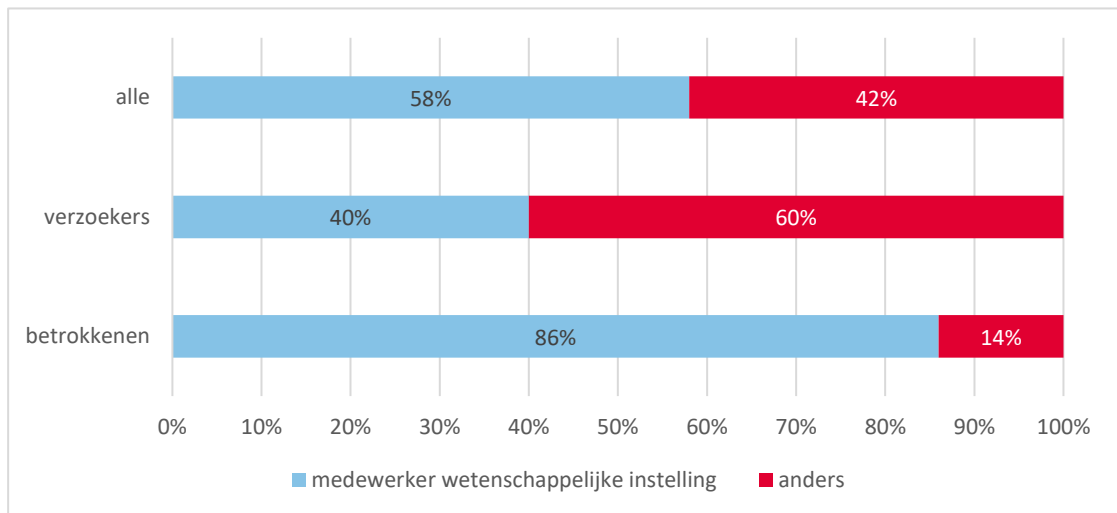
In figuur 1.2 zien we dat van alle respondenten 47% voorafgaand aan de LOWI-procedure als klager had opgetreden bij de CWI-procedure. 38% was beklaagde bij deze voorgaande procedure, en 16% had een andere rol (voornamelijk advocaten of andere gemachtigden). We zien dat bij de verzoekers het hoofdzakelijk gaat om klagers, terwijl de betrokkenen voornamelijk beklaagden waren. Slechts in ongeveer 10% van de gevallen is de rol van initiatiefnemer in het proces omgedraaid.

FIGUUR 1.2: ROL VAN RESPONDENTEN BIJ DE VOORAF DOORLOPEN CWI-KLACHTENPROCEDURE (N=77)

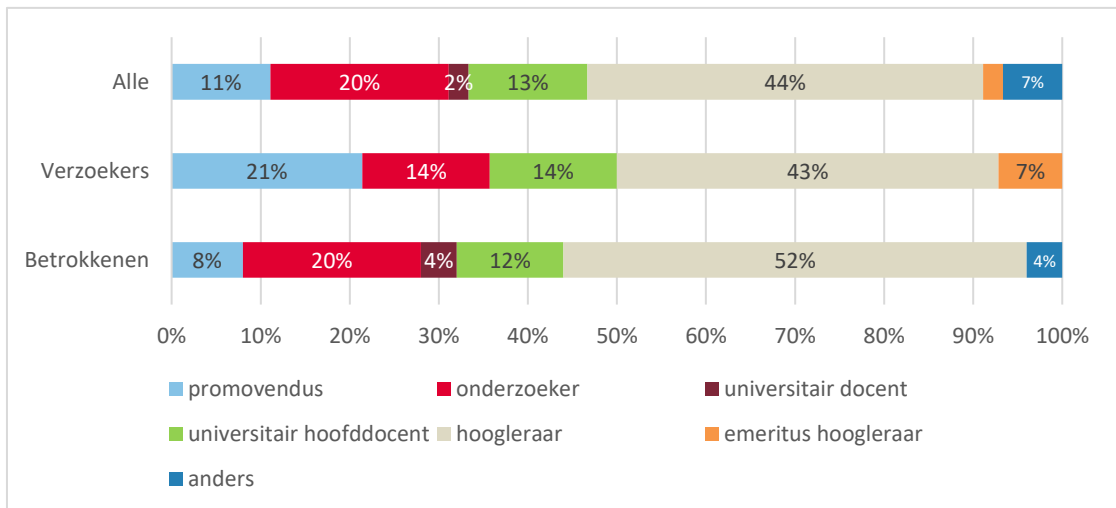
Gevraagd naar hun arbeidsrechtelijke positie ten tijde van de oorspronkelijke klachtenprocedure (bij de CWI) geeft iets meer dan de helft van de respondenten aan dat zij werkzaam waren bij een wetenschappelijke instelling. Deze wetenschappers zijn vooral aan de kant van de betrokkenen te vinden (zes op zeven) terwijl ze bij de verzoekers licht in de minderheid zijn (40%). Daarbij moet gezegd dat een aanzienlijk deel van de respondenten die aangeeft niet bij een wetenschappelijke instelling werkzaam te zijn geweest, wel een band had met zo'n instelling; het gaat dan bijvoorbeeld om emeritus hoogleraren, buitenpromovendi of onafhankelijke academische onderzoekers.

FIGUUR 1.3: ARBEIDSRECHTELIJKE POSITIE VAN RESPONDENTEN TEN TIJDE VAN DE OORSPRONKELIJKE KLACHT (N=77)

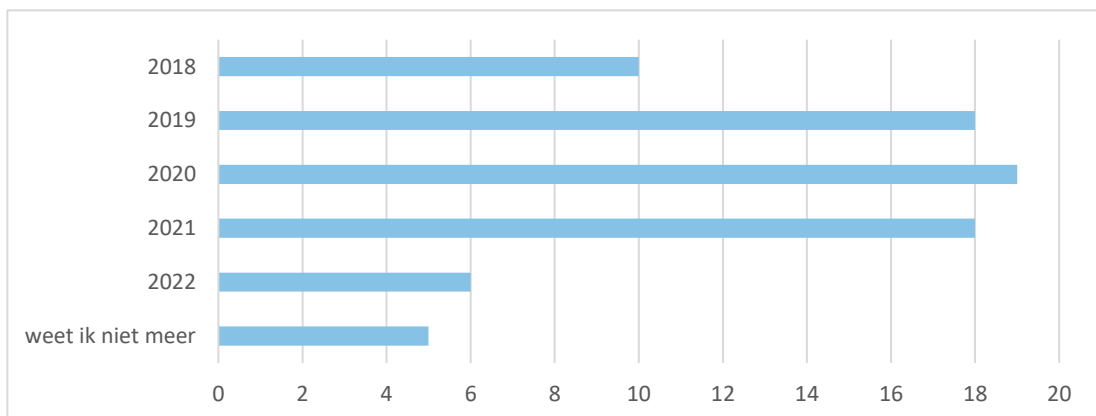
In figuur 1.4 zien we de verdeling van functies binnen de groep wetenschappers onder de respondenten. Tijdens de analyse van de resultaten zullen deze groepen niet apart worden bekeken. Wel is het goed om te constateren dat er sprake is van een redelijke spreiding over functies, met een relatief grote groep hoogleraren bij zowel verzoekers als betrokkenen.

FIGUUR 1.4: FUNCTIES VAN MEDEWERKERS WETENSCHAPPELIJKE INSTELLING (N=45)

Ook met betrekking tot spreiding over de jaren binnen de onderzoeksperiode geldt dat we hier geen verschillen zien, maar dat we wel kunnen constateren dat er voldoende spreiding is. Hierbij moet worden opgemerkt dat de onderzoeksperiode van dit rapport weliswaar vanaf 2019 loopt, maar dat hier gevraagd is naar het jaar van indiening van het verzoek. Hierdoor is ook een aantal zaken meegenomen die in 2018 zijn ingediend, maar waarvan het advies in 2019 is uitgebracht.

FIGUUR 1.5: JAARTAL VAN INDIENING VAN VERZOEK BIJ LOWI WAARBIJ RESPONDENT BETROKKEN WAS (N=76)

1.5 Begeleidingscommissie

De Stichting LOWI heeft voor het onderzoek een begeleidingscommissie ingesteld, bestaande uit:

- Mr. Willemijn van der Want-Schreuder (RIVM en lid Raad van Advies van de Stichting LOWI) – voorzitter
- Prof. dr. Thijs Bol (UvA, De Jonge Akademie)
- Prof. dr. Jan Hogendijk (Universiteit Utrecht, oud-LOWI lid)
- Prof. dr. Henk Kummeling (rector magnificus Universiteit Utrecht)

De secretaris van het LOWI fungeerde als secretaris van de begeleidingscommissie.

De begeleidingscommissie had de volgende taken:

- Meedenken met Opdrachtnemer en adviseren over de kwaliteit van het onderzoek o.a. door meelesen en becommentariëren conceptrapportages.
- Na oplevering van de concept eindrapportage, de opdrachtgever (Stichting LOWI) adviseren over het aanvaarden van het eindrapport en eventuele vervolgstappen.
- Borgen dat het onderzoek past binnen het uitgebreide offertezoek.
- Bewaken dat het onderzoek wordt uitgevoerd in overeenstemming met de offerte van 1 september 2022, en in geval van afwijking daarover adviseren
- Opdrachtgever informeren bij onverhoopte knelpunten of problemen in de uitvoering van het onderzoek.

De begeleidingscommissie heeft drie keer digitaal vergaderd met de onderzoekers.

2 Over het LOWI

2.1 Ontstaansgeschiedenis van het LOWI

In de *Notitie Wetenschappelijke Integriteit* die de Koninklijke Nederlandse Academie van Wetenschappen (KNAW), de Universiteiten van Nederland (VSNU) en de Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek (NWO) in 2001 hebben uitgebracht, wordt voor het eerst gesproken over de wenselijkheid van het instellen van een Landelijk Orgaan Wetenschappelijke Integriteit (LOWI).⁴ Het LOWI is in 2003 opgericht door de KNAW, VSNU en NWO als onafhankelijk adviesorgaan om de bij hem aangesloten instellingen te adviseren over mogelijke schendingen van wetenschappelijke integriteit door wetenschappers.⁵

Aan de oprichting van het LOWI lagen verschillende overwegingen ten grondslag. Ten eerste vinden de oprichters het vanuit het oogpunt van de bevordering van de aandacht voor de wetenschappelijke integriteit en van de gelijkwaardige behandeling van klachten belangrijk dat er een mogelijkheid komt om zaken aan een landelijk orgaan te kunnen voorleggen. Daarnaast kan het LOWI volgens de oprichters een intermediaire rol vervullen als er meer dan één instelling of onderzoekorganisatie betrokken is bij een klacht over vermeende schending van de wetenschappelijke integriteit. Ook kan in de visie van de oprichters van het instellen van het LOWI een preventieve werking uitgaan. Met de oprichting van het LOWI wordt daarnaast een maatschappelijk signaal afgegeven dat instellingen en onderzoekorganisaties in staat en bereid zijn aangemelde gevallen van mogelijke schendingen van de wetenschappelijke integriteit in openheid te behandelen.⁶

2.2 De rol van het LOWI binnen klachtenprocedures

Volgens de oprichters kan het LOWI 'op basis van zelf-binding van de instellingen en onderzoekorganisaties een rol vervullen bij geschillen die de wetenschappelijke integriteit van onderzoekers en onderzoekorganisaties aangaan'⁷. De oprichters benadrukken dat universiteiten en onderzoeksorganisaties de verantwoordelijkheid en bevoegdheid hebben zelfstandig

⁴ Notitie Wetenschappelijke Integriteit 2001.

⁵ 'Over LOWI', Lowi.nl.

⁶ Notitie Wetenschappelijke Integriteit 2001, p. 11-12.

⁷ Idem, p. 11.

klachten over schendingen van wetenschappelijke integriteit te behandelen. Dat komt tot uitdrukking in het feit dat het LOWI klachten pas in behandeling neemt nadat deze zijn afgehandeld binnen de instelling waar de vermeende schending van de wetenschappelijke integriteit zou hebben plaatsgevonden. De uitspraken die het LOWI doet zijn niet-bindende adviezen.

Het LOWI heeft binnen de klachtenprocedure voor wetenschappelijke integriteit dus een adviserende rol. Uiteindelijk besluit het College van Bestuur van de betrokken wetenschappelijke instelling in haar definitieve oordeel of er sprake is van een schending van de wetenschappelijke integriteit. Het LOWI beoordeelt of de eerder gevolgde procedure zorgvuldig is verlopen, of er normen van wetenschappelijke integriteit zijn geschonden en zo ja, hoe deze schending dan volgens haar zou moeten worden gekwalificeerd.⁸

Het LOWI geeft geen oordeel over wetenschappelijke controversen; dergelijke vragen horen volgens het LOWI thuis in het wetenschappelijke debat.⁹ Daarnaast oordeelt het LOWI ook niet over geschillen die zijn terug te voeren op een arbeidsconflict en geschillen die bestuursrechtelijk, strafrechtelijk of civielrechtelijk van aard zijn.¹⁰ Als een aan het LOWI voorgelegde zaak uitsluitend een dergelijk karakter heeft en geen elementen bevat over wetenschappelijke integriteit, verklaart het LOWI de klacht niet-ontvankelijk. De klacht wordt dan niet verder in behandeling genomen en er wordt door het LOWI geen advies gegeven aan het College van Bestuur van de betrokken wetenschappelijke instelling.

2.3 Organisatie van het LOWI

2.3.1 Inleiding

De organisatie van het LOWI bestaat uit drie onderdelen: de adviescommissie LOWI, de stichting LOWI en de Raad van Advies. In de volgende paragrafen wordt de samenstelling en functie van deze drie organisatieonderdelen beschreven.

2.3.2 De adviescommissie LOWI

De adviescommissie LOWI is belast met het uitbrengen van adviezen aan de besturen van de instellingen.¹¹ Deze commissie wordt doorgaans aangeduid als 'het LOWI'. In de rest van dit rapport wordt met het LOWI dan ook bedoeld op deze adviescommissie.

Artikel 3 lid 1 van het *Reglement LOWI 2022* (hierna: het Reglement) bepaalt dat het LOWI minimaal uit zes leden bestaat, waaronder een voorzitter. Het Reglement vereist dat het LOWI een diversiteit kent wat betreft disciplines, gender, carrièrefase en culturele achtergrond.¹² De leden van het LOWI worden op grond van artikel 3 lid 2 van het Reglement benoemd door het bestuur van de Stichting LOWI, na consultatie van de Raad van Advies van de stichting. De benoeming tot lid van het LOWI geldt voor vier jaar en kan éénmaal worden verlengd.¹³ In artikel 3 lid 3 Reglement LOWI wordt expliciet de voorkeur uitgesproken dat de voorzitter van het LOWI een jurist is. Lidmaatschap van het LOWI is een nevenfunctie. De leden van het LOWI doen hun LOWI-werkzaamheden naast hun hoofdwerkzaamheden. Zij ontvangen een vacatievergoeding en vergoeding van reiskosten.

⁸ 'Informatie voor partijen', LOWI.nl.

⁹ Idem.

¹⁰ Idem.

¹¹ Artikel 1 Reglement LOWI 2022.

¹² Artikel 3 lid 1 Reglement LOWI 2022; Ook artikel 11 lid 2 van de oprichtingsstatuten van de Stichting LOWI bevat een dergelijke bepaling.

¹³ Artikel 3 lid 4 Reglement LOWI 2022.

Artikel 3 lid 3 van het Reglement geeft weer wie er voor benoeming als lid van het LOWI in aanmerking komen.

‘Voor benoeming komen uitsluitend in aanmerking personen, bij voorkeur (emeritus) hoogleraren, met een lange ervaring in onderzoek, bij voorkeur opgedaan aan één of meer Nederlandse universiteiten, die een onbesproken wetenschappelijke reputatie genieten en die kunnen omgaan met tegenstrijdige belangen. Personen die lid van het Bestuur, vertrouwenspersoon of lid van een Commissie Wetenschappelijke Integriteit zijn bij een Instelling komen niet voor benoeming in aanmerking.’

Opvallend is de tegenstrijdigheid tussen lid 1 en lid 3 van artikel 3. Waar lid 1 bepaalt dat er bij de leden van het LOWI diversiteit moet zijn wat betreft onder meer carrièrefase, stelt lid 3 dat uitsluitend personen voor benoeming in aanmerking komen met een lange ervaring in onderzoek.

Op het moment van schrijven van dit rapport bestaat het LOWI uit acht leden, waaronder de voorzitter. Zowel de voorzitter als de plaatsvervangend voorzitter heeft een juridische achtergrond. Van de acht leden van het LOWI is één lid werkzaam aan een Nederlandse hogeschool. De leden hebben een verschillende wetenschappelijke achtergrond.¹⁴ De voorzitter van het LOWI is werkzaam in de rechtspraktijk en niet verbonden aan een wetenschappelijke instelling.

2.3.3 De Stichting LOWI

Op 12 juli 2019 is de Stichting LOWI opgericht door de KNAW, de VSNU en de NWO. De Stichting LOWI vormt de organisatiestructuur waarin de adviescommissie LOWI is ingebed en voert daarmee het bestuur van het LOWI.¹⁵ Met de oprichting van de Stichting LOWI is de onafhankelijke positie van het LOWI ten opzichte van zijn oprichters en andere aangesloten instellingen verstevigd.¹⁶ De Stichting LOWI is daarnaast de werkgever van het secretariaat van de adviescommissie.¹⁷ De Stichting is niet betrokken bij de inhoudelijke beoordeling van wetenschappelijke integriteitskwesaties waarover de adviescommissie LOWI adviseert.¹⁸

Het bestuur van de Stichting LOWI bestaat uit drie personen. Opvallend is dat één van deze personen ook lid is van de adviescommissie LOWI. Dat is in strijd met het uitgangspunt dat de Stichting niet betrokken is bij de inhoudelijke advisering. Het betreft hier een overgangsfase zo blijkt uit de bepalingen in artikel 6 van de oprichtingsstatuten van de Stichting LOWI. De bestuurders die lid zijn van het eerste stichtingsbestuur hebben zitting voor vier jaar en treden daarna af volgens een door het bestuur op te stellen rooster van aftreden.¹⁹

2.3.4 De Raad van Advies

De Stichting LOWI heeft naast een bestuur een Raad van Advies. De Raad van Advies fungeert als klankbordgroep voor de Stichting LOWI en adviseert het bestuur van de Stichting LOWI

¹⁴ De huidige LOWI-leden hebben de volgende wetenschappelijke achtergronden: Rechtsgeleerdheid (2x), Geneeskunde (2X), Bestuurs- en Organisiëwetenschappen, Mathematische fysica en Orthopedagogiek.

¹⁵ Stichting LOWI 2021, p. 3.

¹⁶ LOWI 2020, p. 7.

¹⁷ Stichting LOWI 2022, p. 3.

¹⁸ Stichting LOWI 2021, p. 3.

¹⁹ Artikel 6 lid 3 Oprichtingsstatuten Stichting LOWI.

onder andere over aspirant LOWI-leden, aspirant aangesloten instellingen en wijzigingen van het Reglement van het LOWI.²⁰

Momenteel bestaat de Raad van Advies uit vijf leden met verschillende wetenschappelijke achtergronden. Geen van de leden is tevens lid van de Adviescommissie LOWI of het bestuur van de Stichting LOWI.

2.4 Bij het LOWI aangesloten wetenschappelijke instellingen

Sinds de oprichting van het LOWI is het aantal aangesloten instellingen sterk gegroeid. Als een wetenschappelijke instelling zich wil aansluiten bij het LOWI, moet deze instelling door de oprichters van het LOWI als zodanig worden erkend.²¹ Bij het LOWI zijn zowel onderwijsinstellingen als overige wetenschappelijke instellingen aangesloten. Op dit moment gaat het om de onderstaande instellingen.²²

Universitaire instellingen	Overige (wetenschappelijke) instellingen
— Amsterdam UMC	— Centraal Planbureau (CPB)
— Erasmus MC	— Kennisinstituut voor Mobiliteitsbeleid (KiM)
— Erasmus Universiteit Rotterdam (EUR)	— Koninklijk Nederlands Meteorologisch Instituut (KNMI)
— Leids Universitair Medisch Centrum (LUMC)	— Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen (KNAW) en diens instituten
— Maastricht UMC+	— Nederlands instituut voor onderzoek van de gezondheidszorg (NIVEL)
— Maastricht University (UM)	— Nederlands Kanker Instituut (NKI)
— Nyenrode Business Universiteit (NBU)	— Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek (NWO) en diens instituten
— Protestantse Theologische Universiteit (PThU)	— Planbureau voor de Leefomgeving (PBL)
— Radboud UMC	— Prinses Máxima Centrum voor kinderoncologie
— Radboud Universiteit (RU)	— Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM)
— Rijksuniversiteit Groningen (RUG)	— Sanquin Bloedvoorziening
— Theologische Universiteit Apeldoorn (TUA)	— Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP)
— Theologische Universiteit (TU) Kampen	— Stichting Wageningen Research (voorheen Stichting DLO)
— Tilburg University (TU)	— Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum (WODC)
— TU Delft	— ZonMw
— TU Eindhoven	— Vereniging Hogescholen ²³
— UMC Utrecht	
— Universitair Medisch Centrum Groningen (UMCG)	
— Universiteit Leiden	
— Universiteit Twente (UT)	
— Universiteit Utrecht (UU)	
— Universiteit van Amsterdam (UvA)	
— Universiteit voor Humanistiek	
— Universiteiten van Nederland (voorheen VSNU)	
— Vrije Universiteit Amsterdam (VU)	
— Wageningen University & Research (WUR)	

²⁰ LOWI 2020, p. 7; 'Over LOWI', LOWI.nl.

²¹ LOWI 2020, p. 7.

²² Peildatum 1 mei 2023; gebaseerd op informatie op de website van het LOWI.

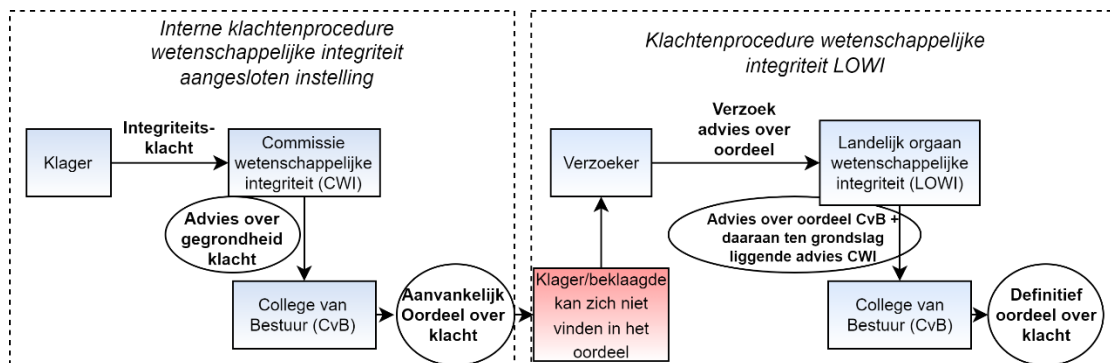
²³ Uit de informatie op de website van het LOWI valt niet af te leiden of alle bij de vereniging aangesloten hogescholen ook zelfstandig als instelling bij het LOWI zijn aangesloten.

2.5 Beschrijving van de LOWI procedure

2.5.1 Inleiding

De procedure die geldt voor de behandeling van een klacht door het LOWI wordt beschreven in het Reglement.²⁴ Een korte samenvatting van de het verloop van de procedure is daarnaast te vinden op de website van het LOWI.²⁵ In deze paragraaf wordt aan de hand van het Reglement en de informatie op de website de procedure beschreven. Een klacht over wetenschappelijke integriteit verloopt in twee fasen, eerst bij de instelling zelf en daarna bij het LOWI als second opinion. Schematisch ziet dit er als volgt uit.

FIGUUR 2.1: SCHEMATISCHE WEERGAVE KLACHTENPROCEDURES OVER WETENSCHAPPELIJKE INTEGRITEIT

2.5.2 Indiening van een verzoek en ontvankelijkheid

De procedure bij het LOWI start met het indienen van een verzoek bij de Adviescommissie LOWI.²⁶ Een verzoek wordt per mail of post ingediend bij het LOWI.²⁷ Het LOWI bevestigt de ontvangst van het verzoek aan de verzoeker(s) en bericht het bestuur en de betrokkene(n) dat een verzoek is ontvangen.²⁸

Nadat het LOWI het verzoek heeft ontvangen, beslist het LOWI of het verzoek ontvankelijk is. De twee belangrijkste ontvankelijkheidseisen zijn dat het verzoek een oordeel van het bestuur van een aangesloten wetenschappelijke instelling moet betreffen en dat het verzoek binnen de daarvoor gestelde termijn is ontvangen door het LOWI. Deze termijn bedraagt zes weken en vangt aan met ingang van de dag van de dagtekening van het oordeel van het bestuur van de aangesloten instelling.²⁹ Als aan deze eisen niet is voldaan, wordt een verzoek niet-ontvankelijk verklaard en daarmee eindigt de procedure.³⁰ In dat geval geeft het LOWI geen advies aan het College van Bestuur van de betrokken wetenschappelijke instelling.³¹ Een niet-ontvankelijkheidsbeslissing van het LOWI wordt op schrift gesteld in een besluit.

Daarnaast worden er nog een aantal eisen gesteld aan de inhoud van het verzoekschrift en moet er een aantal documenten verplicht worden bijgevoegd. Indien aan een van deze eisen

²⁴ Tenzij anders vermeld hebben onderzoekers bij het beschrijven van de procedure gebruik gemaakt van het Reglement uit 2022 aangezien dit het momenteel geldende reglement is.

²⁵ 'Informatie voor partijen', LOWI.nl.

²⁶ Artikel 7 lid 1 Reglement LOWI 2022.

²⁷ 'Informatie voor partijen', LOWI.nl.

²⁸ Artikel 7 lid 2 en 3 Reglement LOWI 2022.

²⁹ Artikel 8 lid 2 tot en met 4 Reglement LOWI 2022.

³⁰ Als een verzoek te laat is ingediend, geldt dat niet-ontvankelijkverklaring alleen achterwege blijft als redelijkerwijs niet kan worden geoordeeld dat de verzoeker in verzuim is geweest (artikel 8 lid 4 Reglement LOWI 2022).

³¹ 'Informatie voor partijen', LOWI.nl.

niet wordt voldaan, is de verzoeker in verzuim. Aan de verzoeker wordt in dat geval een redelijke termijn geboden dit verzuim te herstellen. Indien het verzuim niet wordt hersteld, kan het LOWI besluiten om een verzoek niet-ontvankelijk te verklaren. Dit is echter geen verplichting, het verzoek kan ook in behandeling worden genomen. Als het LOWI besluit het verzoek op een van deze gronden niet-ontvankelijk te verklaren, moeten partijen daarvan zo spoedig mogelijk – uiterlijk binnen vier weken – in kennis worden gesteld.³²

Naast artikel 8 is ook artikel 9 van het Reglement relevant voor de vraag of het LOWI een ingediend verzoek in behandeling neemt. In dit artikel wordt expliciet aangegeven dat het LOWI niet verplicht is om een verzoek in behandeling nemen. Ook is het LOWI niet verplicht de behandeling van een verzoek voor te zetten. Dit geldt echter alleen in de in artikel 9 lid 1 van het reglement genoemde situaties. Dat betreft bijvoorbeeld de situatie dat een verzoek kennelijk ongegrond is of als de geheimhoudingsplicht geschonden is. Indien het LOWI besluit om een verzoek niet in behandeling te nemen, worden partijen daarvan zo spoedig mogelijk – uiterlijk binnen zes weken na de ontvangst van het verzoekschrift – in kennis gesteld. Als het LOWI besluit om de behandeling van een verzoek niet verder voort te zetten, worden de betrokken partijen daarvan zo spoedig mogelijk – uiterlijk binnen twee weken na het nemen van dit besluit – in kennis gesteld.³³

2.5.3 Uitwisseling van schriftelijke stukken

Als het LOWI besluit om een verzoek in behandeling te nemen, wordt gestart met de uitwisseling van schriftelijke stukken. Eerst worden het bestuur dat het voorlopige oordeel heeft gegeven en de betrokkene(n) in de gelegenheid gesteld om een verweerschrift in te dienen. De verzoeker kan vervolgens op deze ingediende verweerschriften reageren. Ook kunnen het bestuur en de betrokkene(n) op elkaars verweerschriften reageren. Ten slotte krijgen het bestuur en de betrokkene(n) de mogelijkheid om een laatste schriftelijke reactie in te dienen.³⁴

Voor het indienen van de schriftelijke stukken zijn in het Reglement een aantal termijnen opgenomen. Stukken die buiten de termijn worden ingediend, worden buiten beschouwing gelaten door het LOWI bij de beoordeling van de casus.³⁵

2.5.4 Hoorzitting

Als het LOWI de laatste reactie van het bestuur en de betrokkene(n) heeft ontvangen, beoordeelt het LOWI of zij voldoende geïnformeerd is en dus op basis van de stukken tot een advies aan het bestuur kan komen. Het LOWI neemt een gemotiveerde beslissing of het noodzakelijk is aanvullend op de uitwisseling van schriftelijke stukken een hoorzitting te houden. Van deze beslissing worden de partijen die bij de LOWI-procedure betrokken zijn op de hoogte gesteld.³⁶

In artikel 12 van het Reglement wordt aan de hoorzitting een aantal eisen gesteld. In beginsel worden partijen in elkaars aanwezigheid gehoord en nemen beide op gelijke voet deel aan de hoorzitting.³⁷ De hoorzitting is niet openbaar.³⁸ Van de hoorzitting wordt een verslag gemaakt, waarvoor geluidsopnamen gemaakt kunnen worden.³⁹ In het Reglement is niet opgenomen of partijen het verslag ontvangen en dit al dan niet kunnen accorderen.

³² Artikel 8 lid 8 Reglement LOWI 2022.

³³ Artikel 9 lid 2 Reglement LOWI 2022.

³⁴ 'Informatie voor partijen', LOWI.nl.

³⁵ Artikel 11 lid 7 Reglement LOWI 2022.

³⁶ Artikel 11 lid 8 Reglement LOWI 2022.

³⁷ Artikel 12 lid 3 Reglement LOWI 2022.

³⁸ Artikel 12 lid 2 Reglement LOWI 2022.

³⁹ Artikel 12 lid 4 en 5 Reglement LOWI 2022.

2.5.5 Geheimhouding

In artikel 5 van het Reglement is de geheimhoudingsplicht opgenomen. De geheimhouding geldt voor leden en het secretariaat van het LOWI, partijen en deskundigen en derden die bij de behandeling van het verzoek betrokken zijn.⁴⁰ De reikwijdte van de geheimhoudingsplicht is voor de verschillende actoren anders geformuleerd. Voor de leden en het secretariaat van het LOWI geldt de geheimhoudingsplicht enkel ten aanzien van de gegevens waarover zij in het kader van hun taakuitoefening de beschikking krijgen en waarvan zij het vertrouwelijke karakter kennen of redelijkerwijs moeten vermoeden. Voor partijen, derden en deskundigen geldt er een geheimhoudingsplicht ten aanzien van de klacht, het verzoek, de uitgewisselde stukken en het LOWI-advies. Deze geheimhouding (voor alle stukken) geldt in ieder geval vanaf de bekendmaking van het aanvankelijke oordeel tot aan de bekendmaking van het definitieve oordeel.⁴¹

2.5.6 Deskundigenadvies

Artikel 13 van het Reglement geeft het LOWI de mogelijkheid om één of meer deskundigen om een advies te vragen als dat naar inschatting van het LOWI noodzakelijk is voor de behandeling van een verzoek. Gevraagde deskundigen mogen niet anderszins bij de zaak betrokken zijn.⁴² Het vragen van een deskundigenadvies schort de behandelingstermijn van het verzoek op.⁴³

De keuze welke deskundigen worden gevraagd om een advies en de formulering van de vraagstelling bepaalt het LOWI. Als het LOWI geen deskundige kan vinden, is er de mogelijkheid om de partijen te vragen maximaal drie namen van deskundigen voor te dragen. Deze voordracht moet met redenen omkleed zijn. Het LOWI kiest uit de voorgedragen namen één of meerdere deskundigen.⁴⁴ Deze keuze is dus niet aan de partijen. Wel mogen partijen op het gegeven deskundigenadvies reageren.⁴⁵

2.5.7 Termijnen

De adviestermijn voor een bij het LOWI ingediend verzoek bedraagt zes weken, deze termijn kan eenmaal met maximaal zes weken worden verlengd.⁴⁶ Artikel 15 lid 3 van het Reglement bepaalt dat de termijn van zes weken aanvangt nadat het LOWI aan de partijen heeft meegedeeld geen hoorzitting te houden. Als er wel een hoorzitting gehouden wordt, vangt de behandelingstermijn aan na de hoorzitting. De termijn vangt dus niet aan op het moment dat het verzoek bij het LOWI wordt ingediend. Op dit punt wijkt de LOWI-procedure af van bijvoorbeeld bestuursrechtelijke bezwaarprocedures op grond van de Awb waar de behandelingstermijn/beslistermijn aanvangt vanaf de dag na die waarop de termijn voor indiening is verstreken.

Schematisch ziet de LOWI-procedure er als volgt uit.

⁴⁰ Artikel 5 lid 1, lid 2 en lid 3 Reglement LOWI 2022.

⁴¹ Artikel 5 lid 2 Reglement LOWI 2022.

⁴² Artikel 13 lid 1 Reglement LOWI 2022.

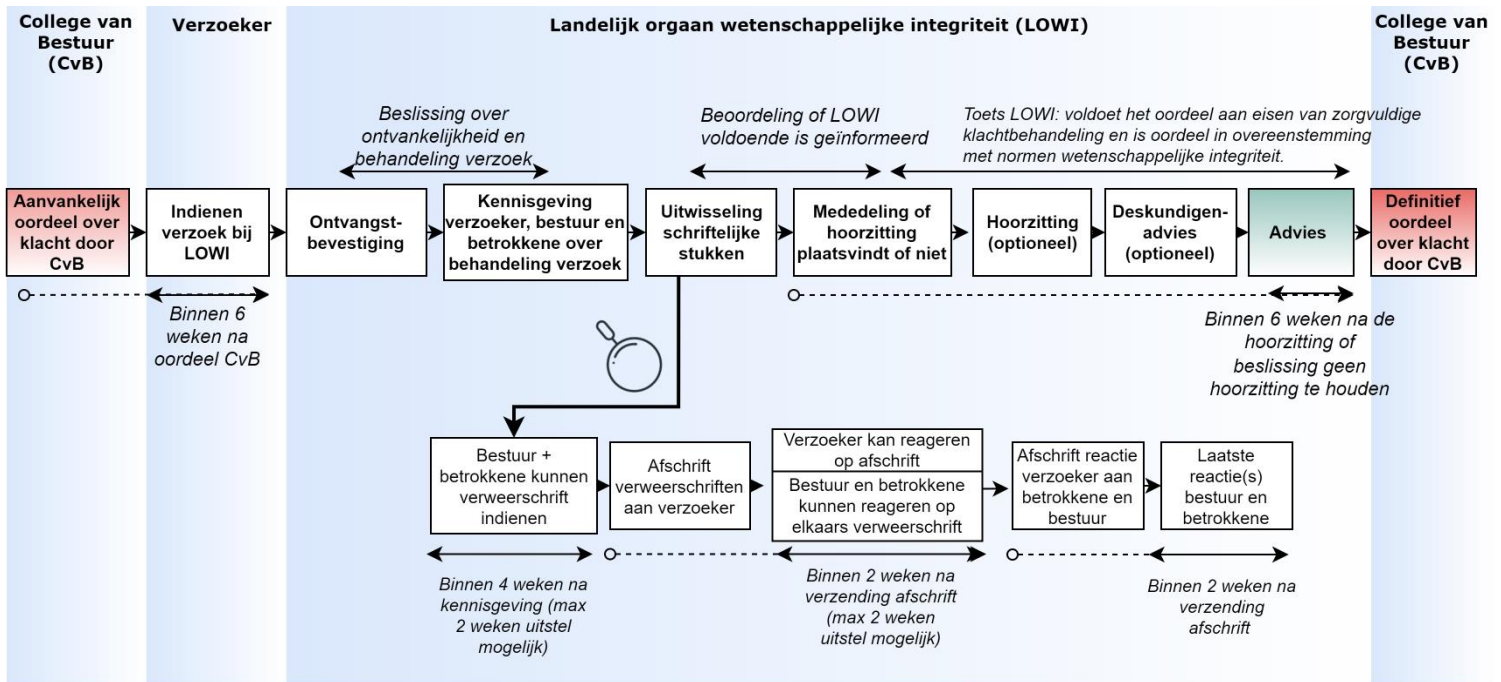
⁴³ Artikel 13 lid 6 Reglement LOWI 2022.

⁴⁴ Artikel 13 lid 2 en 3 Reglement LOWI 2022.

⁴⁵ Artikel 13 lid 4 Reglement LOWI 2022.

⁴⁶ Artikel 15 lid 3 Reglement LOWI 2022.

FIGUUR 2.2: DE LOWI-PROCEDURE

2.6 Toetsingskader van het LOWI

Bij de beoordeling van een integriteitsklacht hanteert het LOWI verschillende toetsingskaders. Voor de beoordeling van de ontvankelijkheid van een ingediend verzoek, toetst het LOWI aan de ontvankelijkheidseisen zoals die in het Reglement zijn opgenomen. Bij de inhoudelijke beoordeling van het verzoek toetst het LOWI hoofdzakelijk aan de normen van wetenschappelijke integriteit zoals die zijn neergelegd in de Nederlandse gedragscode wetenschappelijke integriteit. In gevallen waarin het Reglement niet voorziet, past het LOWI zoveel mogelijk de Awb naar analogie toe.⁴⁷

Artikel 14 lid 1 van het Reglement bepaalt dat het LOWI toetst of het oordeel van het bestuur van de betrokken wetenschappelijke instelling voldoet aan de eisen van zorgvuldige klachtbehandeling en of het oordeel in overeenstemming is met de normen van wetenschappelijke integriteit. Deze toetsing gebeurt op de grondslag van het verzoekschrift, de overgelegde stukken, een eventueel deskundigenadvies en hetgeen tijdens een eventueel gehouden hoorzitting mondeling is gewisseld.⁴⁸

Als het LOWI van oordeel is dat het klachtenonderzoek dat ten grondslag ligt aan het oordeel van het bestuur niet voldoet aan de eisen van zorgvuldige klachtbehandeling, kan het LOWI op basis van de beschikbare informatie zelf een onderzoek instellen naar de klacht. Het LOWI kan ook het bestuur vragen het onderzoek naar de klacht te heropenen.⁴⁹

⁴⁷ Artikel 18 Reglement LOWI 2022.

⁴⁸ Artikel 14 lid 1 Reglement LOWI 2022.

⁴⁹ Artikel 14 lid 2 Reglement LOWI 2022.

3 De start van een procedure: de verzoeker en de betrokkene

3.1 Inleiding

In dit hoofdstuk staan de verzoekers en de betrokkenen bij de LOWI-adviezen centraal. In paragraaf 3.2 beschrijven we eerst het totaal aantal afgehandelde verzoeken door het LOWI in de periode 2019-2022, gecategoriseerd per jaar en gecategoriseerd per instelling. In de rest van het hoofdstuk beschrijven we wie betrokken zijn bij deze LOWI-procedures, zowel in de rol van ‘verzoeker’ als ‘betrokkene’ en de onderwerpen van de klachten.

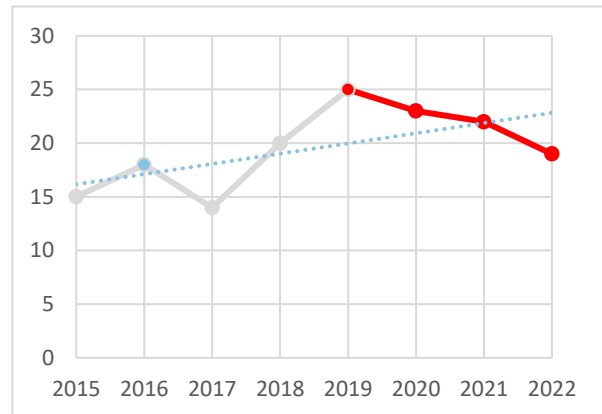
Voordat een verzoek aan het LOWI gericht kan worden moet eerst bij de instelling in kwestie een klacht zijn ingediend bij de CWI. Soms is daarbij ook een vertrouwenspersoon ingeschakeld. Over dat contact met de vertrouwenspersoon gaat paragraaf 3.3. Paragraaf 3.4 gaat vervolgens over de klager en beklagde in de CWI-procedures die leiden tot een LOWI-procedure en over de onderwerpen van deze klachten. In paragraaf 3.5 beschrijven we vervolgens waarom de klager en/of beklagde bij de CWI-procedure advies vraagt bij het LOWI. Ook geven we weer of verzoekers twijfelen of zij een verzoek indienen of niet. We onderzoeken daarbij of er factoren zijn die de toegang tot het LOWI belemmeren.

3.2 Aantal afgehandelde verzoeken 2019-2022

3.2.1 Totaal aantal afgehandelde verzoeken 2019-2022

In de periode 2019-2022 adviseerde het LOWI in totaal 89 keer over (vermeende) wetenschappelijke integriteitsschendingen. Het aantal afgehandelde verzoeken varieert van 19 (in het jaar 2022) tot 25 (in 2019). Figuur 3.1 geeft inzicht in het aantal afgehandelde verzoeken per jaar, ofwel het aantal uitgebrachte adviezen en genomen besluiten door het LOWI. De roodgekleurde lijn geeft de onderzoeksperiode van deze evaluatie (2019-2022) weer. Gedurende de onderzoeksperiode is er een licht dalende trend van het aantal volledig afgehandelde verzoeken. Een mogelijke verklaring voor de daling die in de gesprekken wordt aangedragen is dat er tijdens de coronapandemie (2020-2022) verminderd (fysiek) contact op instellingen heeft plaatsgevonden. Of, en zo ja in welke mate, de coronapandemie effect heeft gehad op het aantal verzoeken bij het LOWI is niet te achterhalen.

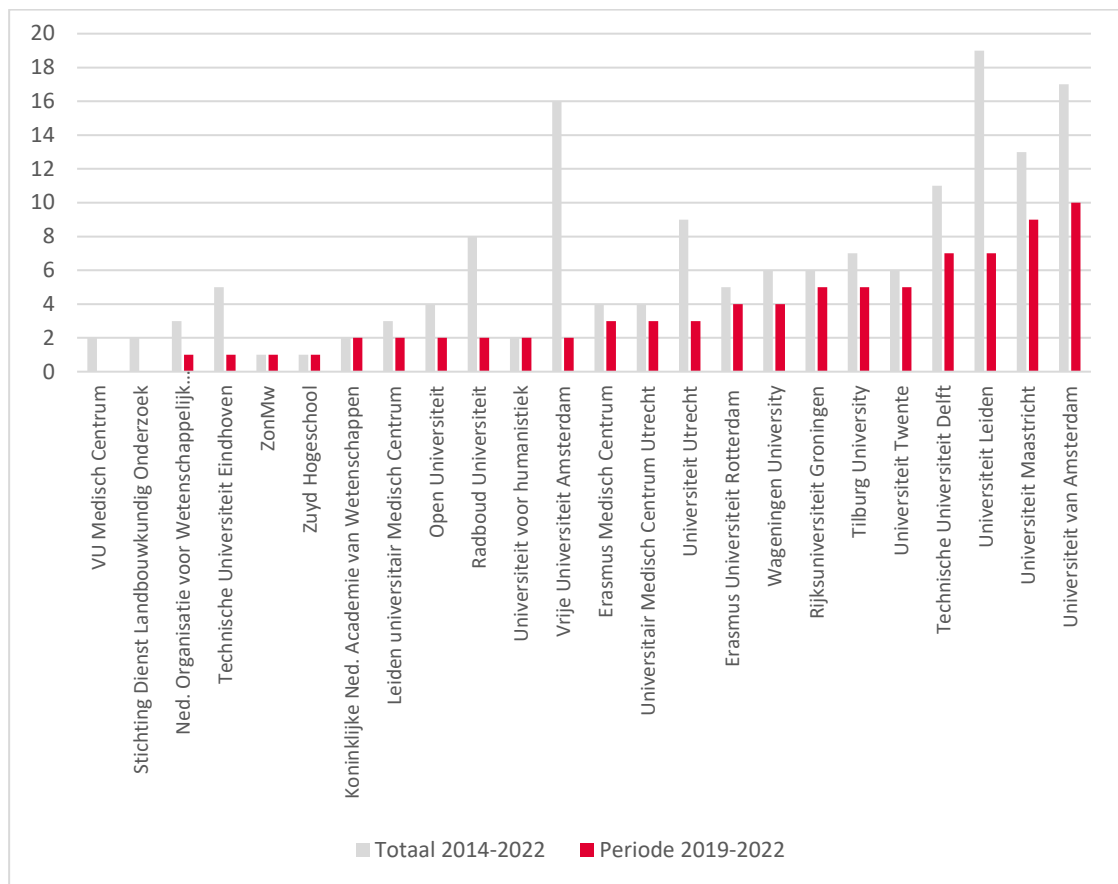
FIGUUR 3.1: AANTALLEN AFGEHANDELDE VERZOeken PER JAAR

3.2.2 Aantal afgehandelde verzoeken 2019-2022 per instelling

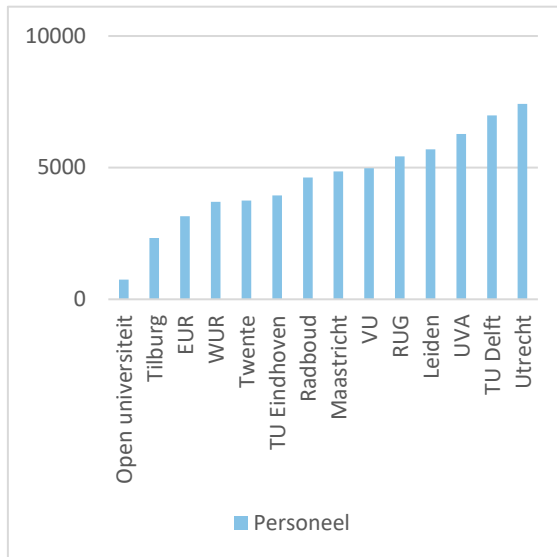
Uit figuur 3.2 blijkt dat er met name adviezen zijn uitgebracht aan besturen van universitaire instellingen. Koplopers zijn de UvA (tien adviezen), de UM (negen adviezen) en de LEI en TU Delft (beide zeven adviezen). Over niet-universitaire instellingen, zoals Stichting Dienst Landbouwkundig Onderzoek, ZonMw, de Nederlandse Organisatie voor wetenschappelijk onderzoek en de KNAW, komen nauwelijks verzoeken binnen bij het LOWI.

FIGUUR 3.2: AANTALLEN ADVIEZEN PER WETENSCHAPPELIJKE INSTELLING

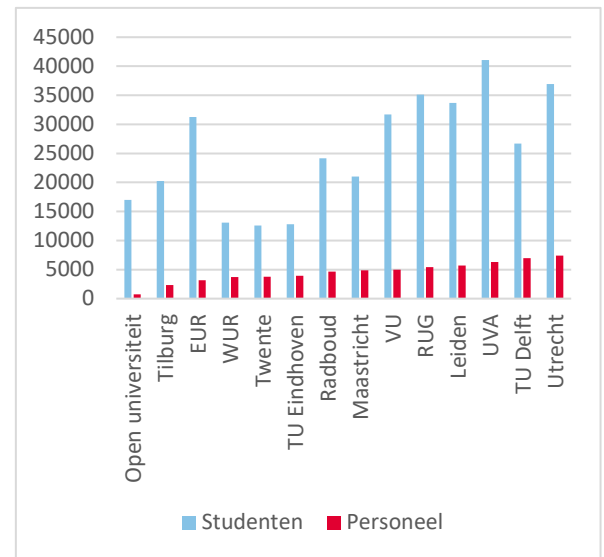

Dat het aantal adviezen per instelling verschilt kan aan meerdere factoren liggen. Een belangrijke en voor de hand liggende verklaring is het aantal personeelsleden (en studenten) dat bij een instelling werkzaam is. Als het gaat om een grote instelling, is het verhoudingsgewijs aannemelijk dat er meer klachten worden gedaan over wetenschappelijke integriteit. Volgens deze hypothese is het personeel een verklarende variabele. Om deze hypothese te toetsen hebben we de personeelsbestanden van de verschillende instellingen in 2021 naast elkaar gezet. Figuur 3.3 maakt het personeelsbestand per instelling inzichtelijk. Figuur 3.4 geeft daarnaast het aantal studenten per instelling weer.

FIGUUR 3.3: PERSONEEL PER WETENSCHAPPELIJKE INSTELLING

FIGUUR 3.4: PERSONEEL EN STUDENTEN PER WETENSCHAPPELIJKE INSTELLING

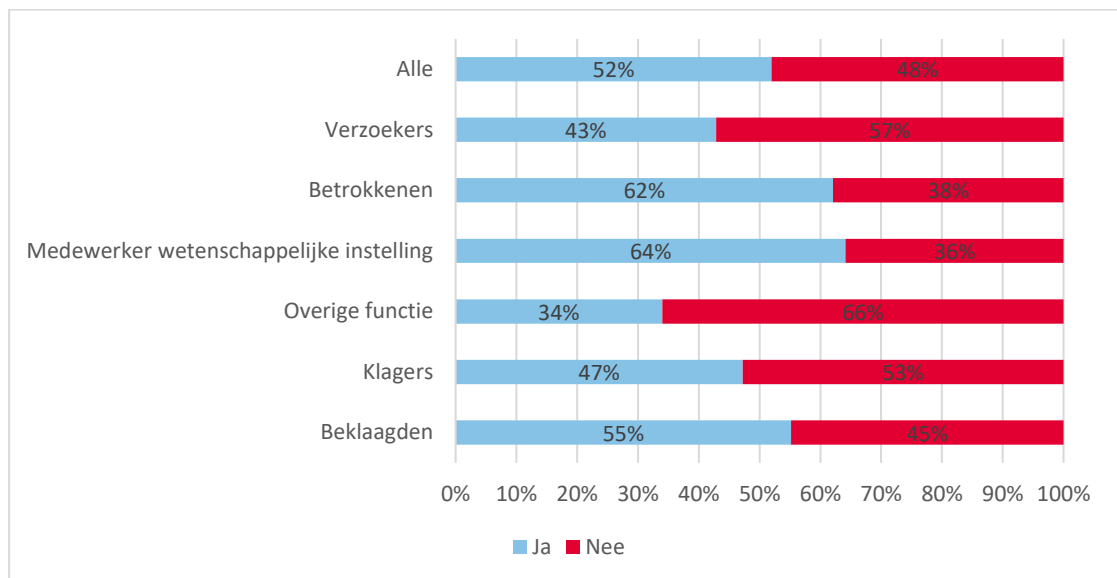
Uit de vergelijking van de personeelsaantallen bij de instellingen blijkt dat de vijf instellingen met het grootste personeelsbestand de UU, de TU Delft, de UvA, de Universiteit Leiden en de RU zijn. Deze vijf instellingen hebben allemaal een positie in de top tien van de instellingen waar de meeste integriteitsklachten hebben plaatsgevonden. Tot zover lijkt er enig verband met de personeelsomvang en het aantal integriteitsklachten. Toch blijkt de grootte van het personeelsbestand niet alles te zeggen. Zo heeft de UU het grootste personeelsbestand, maar staat zij op plaats tien in de lijst van instellingsbesturen met de meeste adviezen van het LOWI. De Tilburg University heeft daarentegen een kleiner personeelsbestand, maar staat hoger in het overzicht van integriteitsklachten. Bij de niet-universitaire instellingen is het personeelsbestand veelal relatief klein. Bij ZonMw werken in 2021 bijvoorbeeld 461 medewerkers en bij de NWO 1.786. Van beide instellingen zijn weinig klachten afkomstig. Voor ZonMw geldt dat het zelf geen onderzoek uitvoert, alleen financiert.

Ook andere factoren kunnen een rol spelen bij het aantal adviezen van het LOWI aan het bestuur van een instelling. Denk daarbij bijvoorbeeld aan de meldingsbereidheid per regio en per instelling, het verloop van de CWI-procedures bij de instellingen en de cultuur binnen een instelling.

3.3 Contact met de vertrouwenspersoon

In de enquête is aan verzoekers en betrokkenen gevraagd of zij gesproken hebben met de interne vertrouwenspersoon, integriteitscoördinator en/of contactpersoon van hun eigen instelling. Daaruit blijkt dat een kleine meerderheid (52%) van de respondenten met een intern vertrouwenspersoon of integriteitscoördinator heeft gesproken. Van de verzoekers heeft een minderheid contact gehad met een vertrouwenspersoon (43%) en van de betrokkenen een meerderheid (62%). Figuur 3.5 toont de enquêteresultaten.

FIGUUR 3.5: CONTACT GEHAD MET EEN VERTROUWENSPERSOON? (N=77)

Het wel of niet inschakelen van een vertrouwenspersoon hangt samen met de functie die de verzoeker of betrokkene vervult. Is diegene een medewerker bij een wetenschappelijke instelling, dan is een gesprek met de vertrouwenspersoon van deze instelling gebruikelijker dan als diegene elders werkzaam is. Dit blijkt ook uit de enquêteresultaten: van de medewerkers aangesloten bij een wetenschappelijke instelling heeft de meerderheid (64%) contact gehad met een vertrouwenspersoon, tegenover 34% van de respondenten die ergens anders werkzaam waren. Beklaagden (tijdens de CWI-procedure) hadden iets vaker contact met een vertrouwenspersoon dan klagers (55% tegenover 47%), wat waarschijnlijk verklaard kan worden door het feit dat klagers iets minder vaak bij een wetenschappelijke instelling werkzaam waren.

In de gesprekken met de CvB's en met de CWI's wordt gewezen op de meerwaarde van contact tussen een klager en een vertrouwenspersoon als zich iets voordoet. Een vertrouwenspersoon kan dienen als voorportaal voor klachten/signalen en kan met de klager van gedachten wisselen of assisteren bij pogingen om de klacht op te lossen. Het komt ook voor dat een casus na contact met de vertrouwenspersoon intern bevredigend wordt opgelost en dus niet leidt tot een formele procedure bij de CWI en eventueel het LOWI.

3.4 Klagers, beklagden en klachten in de CWI-procedure

3.4.1 Inleiding

Voordat het LOWI zich over een (vermeende) integriteitsschending buigt, brengt de CWI van een instelling advies uit over de (vermeende) schending van wetenschappelijke integriteit. In deze paragraaf brengen we de CWI-procedures in kaart waarbij de klager of beklagde vervolgens een procedure bij het LOWI is gestart. In de oordelen van de CvB's staat altijd een verwijzing naar de LOWI-procedure.

We beschrijven:

- *De functies van de klagers en beklagden* in eerste instantie, ten tijde van de (vermeende) schending van de wetenschappelijke integriteit. Dit biedt inzicht in de verhouding tussen beide partijen.

- *De onderwerpen van de klachten* die gedaan worden bij de CWI's. Een beschrijving van de klachten geeft de aard van de (primaire) klachten weer, die later door het LOWI worden behandeld.

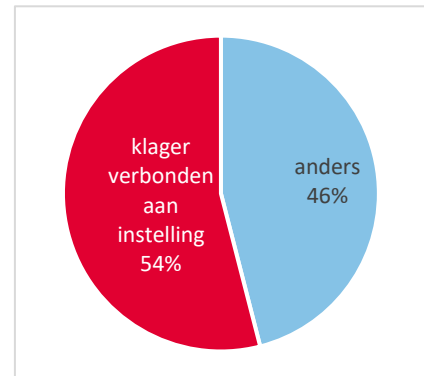
3.4.2 Het profiel van de klagers bij de CWI's

In deze paragraaf brengen we in beeld wie de klagers zijn bij de CWI's van de instellingen door hun (professionele) achtergrond te beschrijven. De gegevens over de achtergrond van deze personen hebben we verkregen van het LOWI en door middel van het dossieronderzoek.⁵⁰ Uit figuur 3.6 blijkt dat iets meer dan de helft van de klagers (54%) verbonden is (geweest) aan de instelling waar de klacht in eerste instantie is behandeld door de CWI. In iets minder dan de helft van de gevallen (46%) is de klager niet aangesloten bij deze instelling.

Figuur 3.7 geeft een overzicht van de professionele achtergrond van de klagers. In het rood zijn klagers weergegeven die verbonden zijn (geweest) aan de wetenschappelijke instelling waar de klacht is behandeld.⁵¹ De grootste categorieën klagers daarbinnen zijn onderzoeker(s), promovendi en hoogleraren. Een voorbeeld van een klacht is dat volgens een promovendus in vier publicaties data op een ongeoorloofde manier zijn bewerkt en weergegeven.⁵² Het komt ook voor dat de rector of het bestuur van de instelling de klager is bij de CWI of dat een oud-student een klacht indient. Een enkele keer heeft een copromotor een klacht ingediend.

Daarnaast is er de categorie klagers die niet is aangesloten bij de instelling waar de klacht door de CWI is behandeld. Deze categorie is in blauw weergegeven in figuur 3.7. De categorie derden vormt het grootste gedeelte van het totaal. Bij de categorie derden gaat het om personen die niet direct persoonlijk betrokken zijn bij de integriteitsschending en/of daar niet direct persoonlijk nadeel van ondervinden.

FIGUUR 3.6: RELATIE KLAGERS MET INSTELLING (N=75)

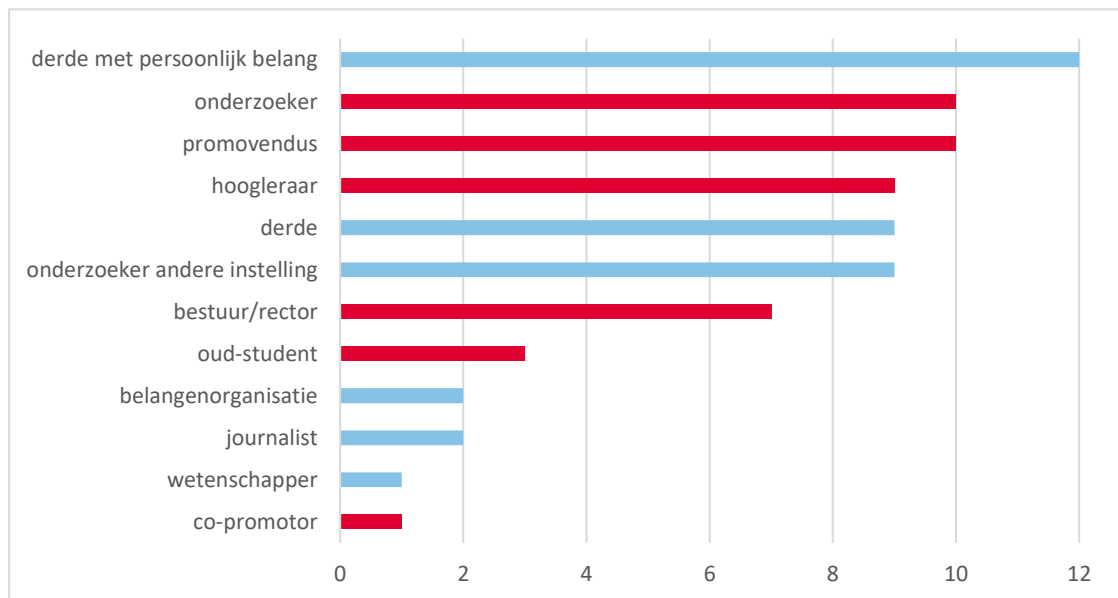

⁵⁰ De dossierstudie gaat tot advies 2022-8.

⁵¹ Het gaat daarbij ook om klagers die aan een wetenschappelijke instelling verbonden zijn geweest, zoals een emeritus hoogleraar.

⁵² LOWI-advies 2020-21.

FIGUUR 3.7: ACHTERGROND VAN KLAGERS BIJ DE CWI'S (N=75)

Een voorbeeld van deze categorie is een burger die klaagt over een statement dat door diverse wetenschappers is ondertekend en gepubliceerd is in een wetenschappelijk tijdschrift. In het statement staat onder meer dat de wetenschappers complottheorieën veroordelen die suggereren dat het coronavirus geen natuurlijke oorsprong heeft.⁵³ De klacht houdt kort gezegd in dat een niet-natuurlijke oorsprong van het virus een plausible mogelijkheid is die verder onderzocht zou moeten worden. Volgens deze klager hebben de ondertekenaars van het statement deze mogelijkheid echter ten onrechte als complottheorie weggezet.

Onder de categorie 'derden met een persoonlijk belang' vallen personen waarbij de vermeende schending van de integriteit hun eigen belangen schaadt of treft.

Een voorbeeld daarvan is dat twee beklagden een artikel hebben geschreven over het privéleven van een klager, waarbij zij vaststellen dat de klager aan een psychische stoornis lijdt.⁵⁴ De klager stelt dat de stoornis hem ten onrechte is toegeschreven.

Daarnaast is er een groot aantal klagers die onderzoek doen bij een andere instelling dan waar de klacht is ingediend. De categorieën klagers die journalist zijn of een belangenorganisatie vertegenwoordigen vormen een kleiner deel van het totaal aantal klachten.

3.4.3 Het profiel van de beklagden bij de CWI's

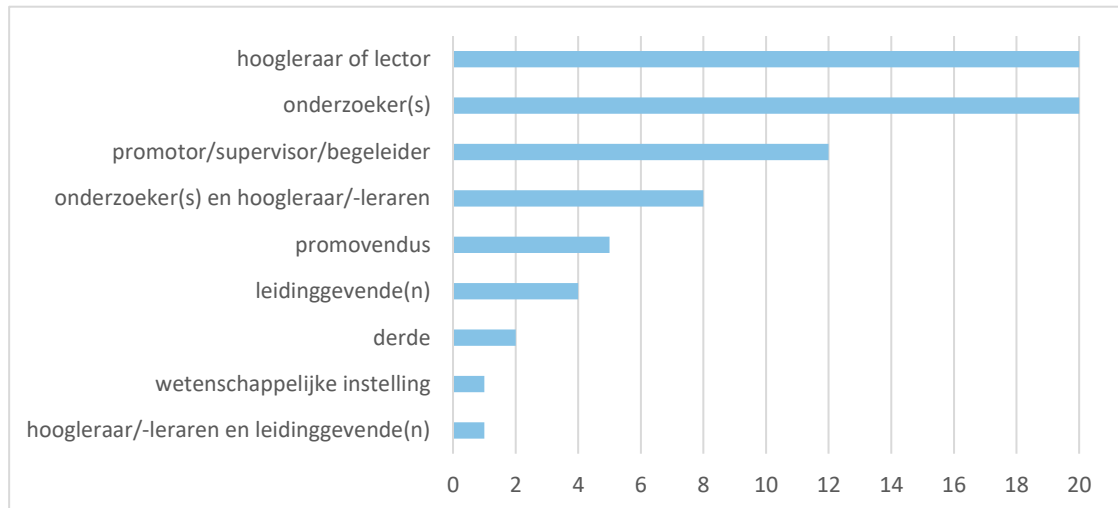
Vrijwel iedereen die beschuldigd wordt van een schending van de wetenschappelijke integriteit is aangesloten bij de instelling waar de klachtenprocedure van de CWI is doorlopen. Dat

⁵³ LOWI advies 2021-15.

⁵⁴ LOWI advies 2021-6.

ligt voor de hand, er wordt immers geklaagd bij de instelling waar de vermeende integriteits-schending heeft plaatsgevonden. Onderstaande figuur 3.8 geeft inzicht in de verschillende categorieën personen die beklaagd zijn.

FIGUUR 3.8: ACHTERGROND VAN BEKLAAGDEN BIJ DE CWI'S (N=75)

Uit de figuur blijkt dat de voornaamste groepen beklaagden onderzoeker(s) en hoogleraren zijn die werkzaam zijn bij een instelling. In sommige gevallen worden onderzoeker(s) en hoogleraren door eenzelfde klager tegelijkertijd beklaagd (categorie 4). De derde categorie is de groep promotors, supervisors en/of begeleiders. Promotors kunnen eveneens hoogleraren zijn, maar we hebben ervoor gekozen om hen in een aparte categorie in te delen als zij vanuit de hoedanigheid van promotor zijn beklaagd.

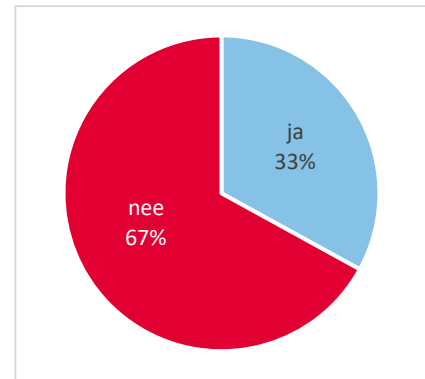
Daarnaast is er nog een aantal kleinere groepen, zoals leidinggevende(n), de wetenschappelijke instelling, promovendi en derden. Deze laatste groep (derden) is klein. Dit ligt voor de hand, omdat een klacht over wetenschappelijke integriteit wordt ingediend bij de instelling waar degene die beklaagd wordt werkzaam is. Een klacht tegen een 'derde' is daarom niet gangbaar. In de praktijk komt het in twee gevallen wel voor.

Een voorbeeld daarvan is een klacht bij het LOWI die gericht was tegen Albert Einstein.⁵⁵ Volgens de klager heeft Einstein in zijn relativiteitstheorie manipulaties gebruikt waarmee hij zich schuldig heeft gemaakt aan frauduleus handelen. Het bestuur van de desbetreffende instelling en de CWI achtten deze klacht niet-ontvankelijk omdat de klacht niet gericht is tegen bij de instelling werkzame personen.

⁵⁵ 2019, nr. 20.

In bepaalde gevallen bestaat er een machtsafhankelijkheidsrelatie tussen degene die de klacht indient en degene die beklaagd wordt. Denk daarbij bijvoorbeeld aan de situatie waarbij een promovendus een klacht indient tegen een promotor/supervisor. In andere gevallen is er geen machtsafhankelijkheidsrelatie tussen beide partijen, zoals in gevallen waar een onderzoeker een klacht indient tegen een mede-onderzoeker of een derde een klacht indient tegen een hoogleraar. Uit figuur 3.9 blijkt dat er in een derde van de gevallen een afhankelijkheidsrelatie is.

FIGUUR 3.9: IS ER EEN AFHANKELIJKHEIDS-RELATIE TUSSEN VERZOEKER EN BETROKKENE? (N=75)

3.4.4 Analyse aard van de klachten bij de CWI's

Wetenschappelijke integriteit is een breed en niet afgebakend begrip en wordt opgehangen aan vijf leidende principes (eerlijkheid, zorgvuldigheid, transparantie, onafhankelijkheid, verantwoordelijkheid). Klachten over schending van wetenschappelijke integriteit hebben een grote variatie.

Met de dossierstudie hebben we de onderwerpen van de klachten geïnventariseerd en geanalyseerd in de periode 2019-2022.⁵⁶ We hebben de klachten inductief gecategoriseerd. Dat wil zeggen dat we door het bestuderen van de individuele adviezen bepaalde categorieën hebben gegeneraliseerd en deze niet vooraf hebben geformuleerd. We komen daarbij tot tien categorieën klachten, die we hierna illustreren met enkele voorbeelden.

De eerste vijf categorieën gaan over het onderzoeksproces:

- a. **Onderzoeksmethode:** hanteren onjuiste rekenmethode, onjuiste toepassing statistische en analytische methodes, betwisten representativiteit respondenten.
- b. **Gegevensverzameling/-bewerking:** manipulatie van data, figneren van data, falsifiëring van data, plagiaat, ongeoorloofde bewerking data.
- c. **Gevolgtrekking/conclusietrekking:** onlogische redeneringen, onjuiste conclusietrekking, onjuiste interpretatie bronmateriaal, onzorgvuldigheid, kritiek op analyse.
- d. **Procedurele aspecten:** vervalsen CV, falsificeren label subsidieaanvraag, aanpassen of het nalaten van verplichte aanvragen, nalaten toestemming te vragen.
- e. **Contacten/samenwerkingen tijdens proces:** wangedrag jegens ander, uitoefenen van druk, buitensluiten, niet-betrekken ander.

De andere categorieën gaan over het uiteindelijke product⁵⁷:

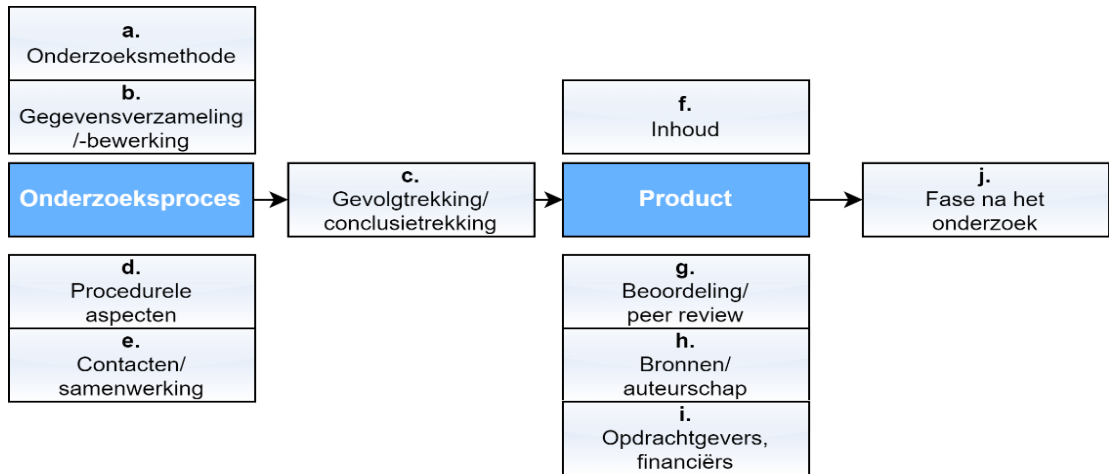
- f. **Inhoud:** misleidende inhoud, onvolledigheden inhoud, foutieve feiten, onjuistheden, onjuiste naamgevingen.
- g. **Beoordeling/peer review:** onjuiste beoordelingswijze, onjuiste peer review.
- h. **Bronnen en auteurschap:** onjuiste vermelding auteurschap of dat nalaten, geen 'acknowledgements', onjuist citeren/verwijzen of dat nalaten, onjuiste/inadequate bronvermelding.
- i. **Opdrachtgevers/ financiers:** niet of onjuist vermelden opdrachtgevers, financiers of sponsors, 'conflicts of interest' niet of niet correct weergegeven.
- j. **Fase na onderzoek:** delen proefschrift zonder toestemming, onjuiste uitlatingen, onzorgvuldig persbericht.

⁵⁶ De dossierstudie ging tot dossiernummer 2022-08.

⁵⁷ Een 'product' kan verschillende vormen aannemen, zoals een wetenschappelijke publicatie.

Onderstaande figuur 3.10 illustreert de verschillende categorieën klachten als fasen in het onderzoeksproces. De figuur laat zien dat de klachten over verschillende aspecten kunnen gaan; er is een grote diversiteit van klachten over wetenschappelijke integriteit.

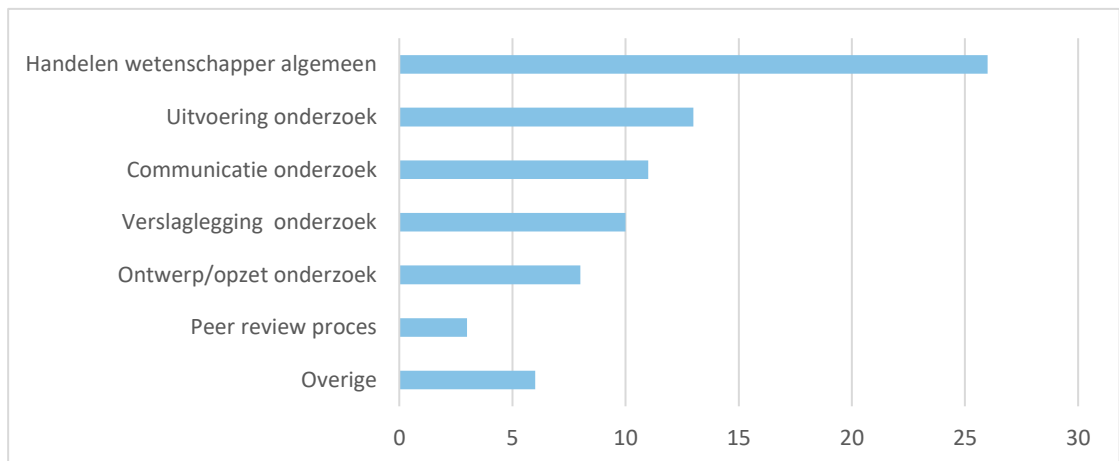
FIGUUR 3.10: ASPECTEN WAAR KLACHTEN BETREKKING OP HEBBEN

3.4.5 Gronden klachten CWI

In de enquête is in een meerkeuzevraag gevraagd naar de gronden van de klagers om een klacht in te dienen bij de CWI. Zij konden meerdere antwoorden invullen. Figuur 3.11 geeft de resultaten weer. Daaruit blijkt dat 72% van alle klagers aangeven dat zij een klacht hadden over het handelen van een wetenschapper of een wetenschappelijke instelling in het algemeen.

FIGUUR 3.11: AANGEVOERDE GRONDEN VAN EEN KLACHT BIJ DE CWI (N=36)

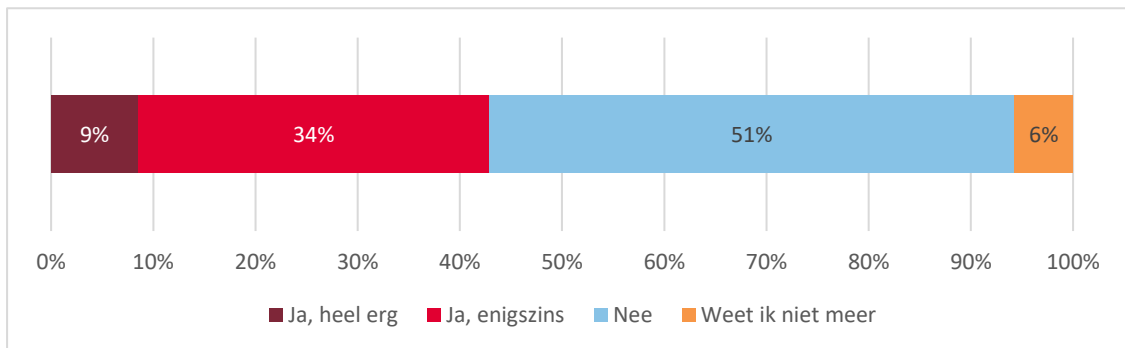

3.5 Onderwerpen van de verzoeken bij het LOWI

3.5.1 Twijfelen over starten van een procedure

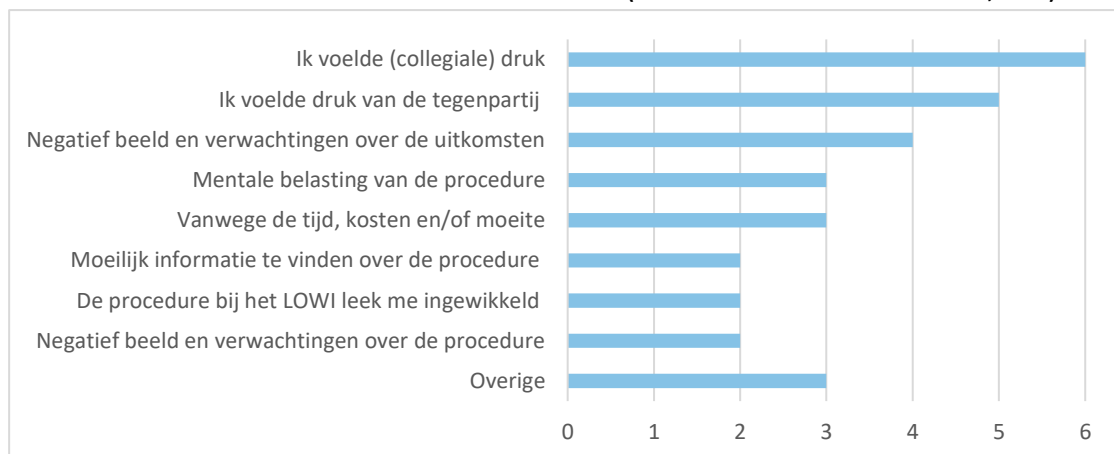
In de enquête is aan de verzoekers gevraagd of zij hebben getwijfeld voordat zij naar het LOWI zijn gestapt. Figuur 3.12 geeft de resultaten weer. Van de respondenten geeft 43% aan 'heel erg' of 'enigszins' getwijfeld te hebben over het indienen van een klacht bij het LOWI, 51% kende hierover geen twijfels.

FIGUUR 3.12: GETWIJFELD OVER INDIENEN VERZOEK BIJ LOWI? (N=35)

Uit de enquête blijkt dat er verschillende redenen zijn waardoor verzoekers twijfelen over het indienen van een verzoek. Deze redenen zijn uiteengezet in figuur 3.13. De voornaamste twijfel van de respondenten lijkt gelegen te zijn in het voelen van (collegiale) druk en in het voelen van druk van de tegenpartij. Aspecten die door het LOWI te beïnvloeden zijn lijken in mindere mate een rol te spelen. Slechts twee respondenten geven aan dat zij de informatie over de gang naar het LOWI moeilijk vonden. Hetzelfde aantal respondenten geeft aan dat zij de procedure bij het LOWI ingewikkeld en/of niet goed uitgelegd vonden en ook twee respondenten noemen dat zij een negatief beeld en verwachtingen hadden van de LOWI-procedure.

FIGUUR 3.13: REDENEN VOOR TWIJFEL OVER INDIENEN VERZOEK (MEERDERE ANTWOORDEN MOGELIJK, N=15)

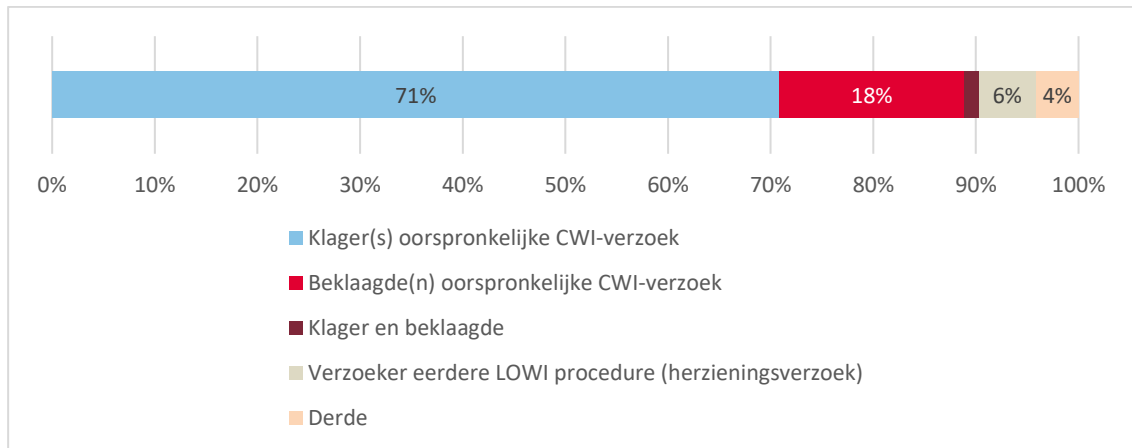

3.5.2 Verzoekers bij het LOWI

Uit het Reglement blijkt dat de verzoeker bij het LOWI bij de klachtenprocedure bij de instelling de (aanvankelijke) klager of beklagde is geweest, dan wel een derde die een rechtstreeks en persoonlijk belang heeft bij het (aanvankelijk) oordeel van het Bestuur en die een verzoek indient bij het LOWI.

Uit de dossierstudie volgt dat een LOWI-procedure in verreweg het grootste gedeelte van de verzoeken (71%) verzocht is door de oorspronkelijke klager(s) van de CWI-procedure. In ongeveer 18% van de gevallen verzoekt de beklaagde bij de CWI-procedure het LOWI om een advies. Dit is weergegeven in figuur 3.15. Daarnaast is er een geval bekend waarin klager en beklaagde beide naar het LOWI stapten. Er zijn verder vier herzieningsverzoeken ingediend. Ook door derden zijn er verzoeken ingediend. Van de drie verzoeken van derden zijn er twee niet-ontvankelijk verklaard en een verzoek is niet in behandeling genomen vanwege termijnoverschrijding.

FIGUUR 3.15: VERZOEKERS BIJ HET LOWI (N=75)

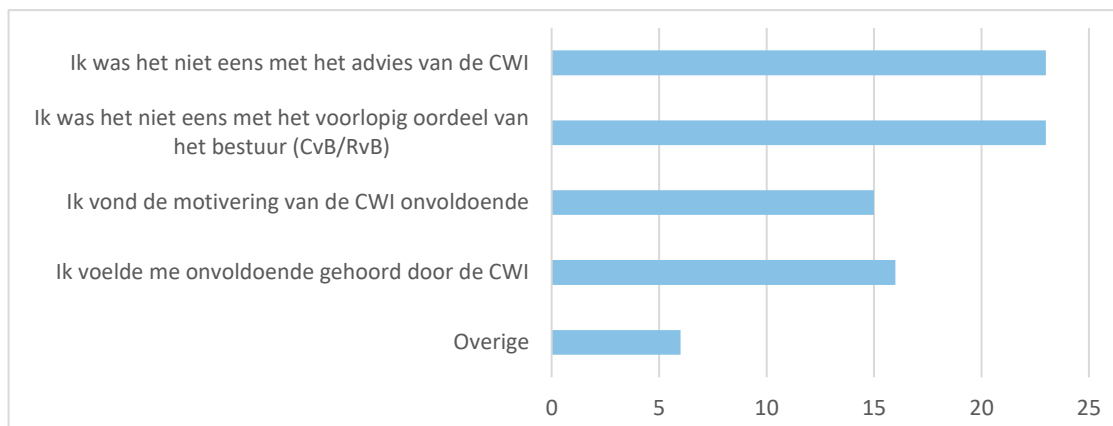

Soms wendt een verzoeker zich meerdere keren tot het LOWI. Uit het dossieronderzoek volgt dat een derde van de verzoekers vaker dan één keer een beroep doet op het LOWI. Dit is betrekkelijk veel, maar kan eenvoudig verklaard worden. Het is bijvoorbeeld het geval als een verzoeker verschillende klachtenprocedures heeft lopen met verschillende betrokkenen. Denk daarbij aan een promovendus die zowel een klacht indient tegen diens promotor als tegen een onderzoeker. Overigens geldt daarvoor dat dergelijke zaken soms ook gevoegd worden behandeld in één zaak bij het LOWI. Daarnaast kan het voorkomen dat een verzoeker vraagt om herziening van een eerder LOWI-besluit, een zogenoemd herzieningsverzoek. Diegene heeft eerder een procedure bij het LOWI aanhangig gemaakt, wat destijds tot een besluit of advies heeft geleid.

3.5.3 Redenen voor indienen verzoek

Klachten bij het LOWI zijn soms inhoudelijk van aard, dat wil zeggen dat er inhoudelijke bezwaren tegen het CWI-advies en het daarop gebaseerde voorlopige oordeel van het bestuur worden opgeworpen. Daarnaast kunnen de klachten ook gaan over het verloop van de klachtenprocedure bij de CWI, waarbij bezwaren over de wijze van klachtbehandeling door de CWI aan de orde kunnen komen. In de dossierstudie zijn we beide mogelijkheden tegengekomen, net als een combinatie van procedurele en inhoudelijke gronden.

In de enquête is aan verzoekers gevraagd waarom zij naar het LOWI zijn gestapt. Figuur 3.15 geeft de resultaten weer. Het grootste gedeelte van de respondenten geeft aan het niet eens te zijn met het advies van de CWI en/of met het voorlopig oordeel van het bestuur. Dit is de belangrijkste reden voor respondenten om een verzoek in te dienen bij het LOWI. Daarnaast zijn er respondenten die aangeven de motivering van de CWI onvoldoende te vinden en zich ongehoord voelen door de CWI.

FIGUUR 3.15: REDENEN VOOR HET INDIENEN VERZOEK BIJ LOWI (MEERDERE ANTWOORDEN MOGELIJK, N=35)

3.5.4 Onderwerpen van de klachten bij het LOWI

Voor een overzicht van de onderwerpen van de klachten bij het LOWI verwijzen we naar paragraaf 3.4, waar we de onderwerpen van de initiële klachten hebben geïnterpreteerd en geanalyseerd in de periode 2019-2022 en waar het profiel van de klagers en beklagden staat beschreven. Dit biedt een uitvoerig overzicht van de verschillende onderwerpen van de klachten bij het LOWI.

In het jaarverslag 2021 geeft de voorzitter in zijn voorwoord aan dat de klachten waarover het LOWI adviseert van elkaar verschillen. Hij wijst erop dat het er 'nogal eens op lijkt dat andere belangen dan de bevordering van integere wetenschap bij klagers de overhand hebben'. Volgens de voorzitter wordt dit mede veroorzaakt door de gedragscode zelf, die geen eisen stelt aan de hoedanigheid van de klager en niet vereist dat er een belang is. De principes en normen uit de gedragscode zijn volgens hem zodanig geformuleerd dat een verzoeker altijd voldoende aanknopingspunten kan vinden voor dienst standpunt dat de gedragscode is geschonden. De voorzitter wijst er daarnaast op dat het LOWI het begrip wetenschappelijke integriteit breed uitlegt en ook artikelen in dag- of weekbladen, persberichten en uitingen op sociale media daaronder vallen. Hij onderscheidt vervolgens vier categorieën van klachten waarbij volgens hem andere belangen dan de bevordering van een goede en integere wetenschapsbeoefening een rol lijken te spelen. Daar gaan we hierna op in.

De eerste categorie die de voorzitter onderscheidt is dat er een onderliggend (arbeids)conflict speelt en dat er een sterke verwevenheid is tussen dat conflict en de integriteitsklacht. Dit geluid komt ook in de gesprekken die we voerden met de primaire gebruikers, de CWI's en de CvB's regelmatig naar voren. Een gesprekspartner geeft bijvoorbeeld aan dat er een toename is van de complexiteit van de klachten en dat klachten meer verweven zijn met andere vraagstukken, zoals arbeidsconflicten en sociale veiligheid. Een andere gesprekspartner geeft aan dat wetenschappelijke integriteit niet los gezien kan worden van de context van de klacht, waarbij andere aspecten zoals arbeidsconflicten of veiligheidsvraagstukken aan de orde kunnen zijn.

Ook in de gesprekken met verzoekers en betrokkenen zijn we situaties tegengekomen waarbij er meer speelt dan een integriteitsklacht en er verwevenheid is met een (arbeids)conflict. Dit is vaak begrijpelijk: een integriteitsklacht kan immers leiden tot verstoorde persoonlijke verhoudingen en/of conflicten. Het LOWI beschikt vaak niet over contextinformatie over het 'grotere' conflict en wil dat ook niet. Het LOWI adviseert immers alleen over wetenschappelijke

integriteit. Het is vervolgens aan de instellingsbesturen om het advies van het LOWI te wegen in samenhang met andere zaken een definitief oordeel te geven. In de gesprekken met de CvB's blijkt dat de instellingsbesturen nog zoekende zijn hoe om te gaan met dergelijke brede klachten, waarbij wetenschappelijke integriteit slechts een van de onderdelen is.

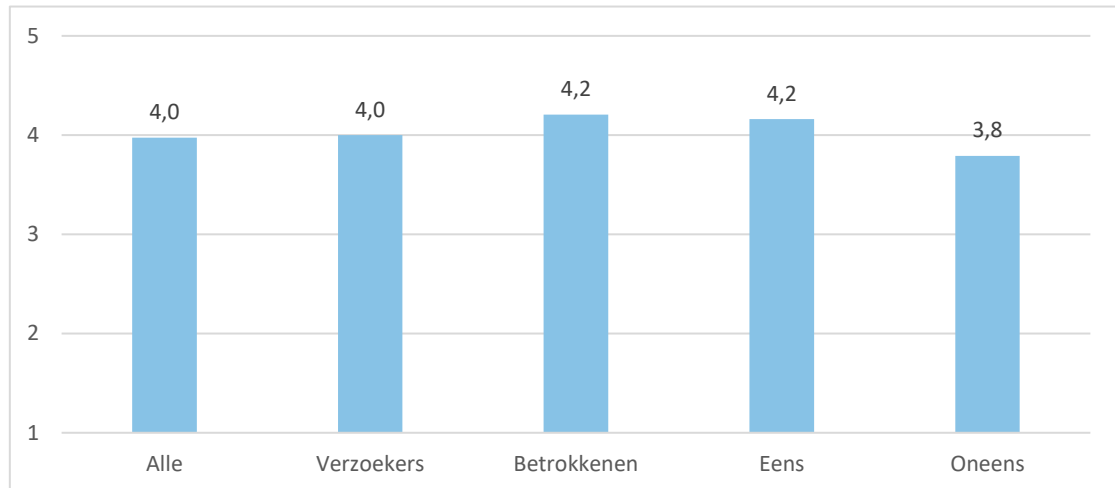
Een tweede categorie van klachten die de voorzitter in het jaarverslag noemt zijn de klachten van personen die het niet eens zijn met de opvattingen van wetenschappers in kwesties waarover veel maatschappelijk debat wordt gevoerd, zoals het gebruik van de term Armeense genocide en klachten over historisch onderzoek. De derde categorie zijn klachten van maatschappelijke organisaties die zich keren tegen de uitkomst van onderzoek en onderzoeksresultaten, waaronder met name contractonderzoek voor de overheid. In de dossierstudie zijn we van beide categorieën enkele gevallen tegengekomen, al zijn zij beide op de vingers van een hand te tellen. De vierde categorie klachten zijn gevallen waarin klagers de CWI/LOWI-procedure gebruiken om hun positie in een juridisch geschil te verstevigen. Wederom zijn we een paar situaties tegengekomen waarbij er naast de LOWI-procedure tevens een andere (juridische) procedure liep. Dat staat niet in de weg aan een procedure bij het LOWI over wetenschappelijke integriteit.

In een enkel geval bijt een klager zich vast in een zaak en grijpt daarbij alle mogelijkheden aan om zijn zaak en de vermeende ondeskundigheid en partijdigheid van het LOWI onder de aandacht brengen van een bredere kring dan alleen het LOWI. Al met al constateren we op basis van de bestudering van de (geanonimiseerde) adviezen echter dat het LOWI zaken inhoudelijk behandelt waarvoor het is opgericht, namelijk over wetenschappelijke integriteit. Dat er soms meer speelt dan alleen dat, doet daar niets aan af en is vaak het gevolg of de oorzaak van het wetenschappelijke conflict.

3.5.5 Impact van de procedure

In de enquête is aan respondenten gevraagd hoe ingrijpend zij de LOWI-procedure hebben ervaren. Respondenten beantwoorden deze vraag gemiddeld met een score van 4 op een schaal van 1-5. Dat is een hoge score waaruit blijkt dat de procedure zeer ingrijpend kan zijn. Respondenten die het eens waren met het oordeel van het LOWI beantwoorden de vraag met een 4,2 en respondenten die het oneens waren met het oordeel van het LOWI met een score van 3,8. Minder dan 15% van de respondenten vindt de procedure niet (echt) ingrijpend.

FIGUUR 3.16: GEMIDDELDE SCORE MATE VAN INGRIJPENDE VAN DE PROCEDURE OP EEN SCHAAL 1 VAN TOT 5 (1= NIET INGRIJPEND; 5= HEEL INGRIJPEND). (N=76)

Dat de procedure ingrijpend is komt ook in de interviews duidelijk naar voren. Enkele geïnterviewden werden emotioneel tijdens de gesprekken. Ook gaven sommige respondenten aan opgelucht te zijn hun hart te kunnen luchten. Tijdens de gesprekken bleek ook dat de ingrijpendheid niet alleen betrekking had op de LOWI-procedure. Ook de (gevolgen van de) voorprocedure (indienen van de klacht, procedure bij de CWI) worden door veel geïnterviewden als zeer ingrijpend ervaren. Vaak maken zij daar ook geen onderscheid tussen. Vanaf het indienen van de klacht start er een ingrijpende procedure voor beide partijen. Er is veel vooraf gegaan aan de LOWI-procedure en met de LOWI procedure wordt geen schoon schip gemaakt; verhoudingen zijn soms al geschaad en relaties verstoord.

In de enquête konden respondenten hun antwoord toelichten. Daarbij wordt door sommige respondenten gewezen op de procedure bij het LOWI:

‘Het is heel belastend om een klacht in te dienen, en het is zo mogelijk nog belastender als ie wordt afgewezen zonder dat er inhoudelijk is ingegaan op je klacht. Het voelt als een zeer groot onrecht wat door de procedure nog groter is geworden. Nu ik dit invul word ik gesterkt in de gedachte dat ik het functioneren van het LOWI graag publiekelijk ter discussie wil stellen. Ik wil graag open en eerlijk kunnen zijn over hoe ik, ook door het LOWI, behandeld ben. Volledige transparantie. De geheimhoudingsplicht maakt dat helaas onmogelijk terwijl de code toch duidelijk transparantie en eerlijkheid voorschrijft. Daar is nu geen sprake van.’

Andere respondenten wijzen daarentegen niet zozeer op de behandeling door het LOWI, maar vooral op de gevolgen van de integriteitsklacht:

‘Een klacht ten aanzien van je (wetenschappelijke en persoonlijke) integriteit raakt je als persoon en wetenschapper in de kern van je bestaan.’

‘Deze procedure was voor mij persoonlijk ingrijpend, niet vanwege de werkwijze van het LOWI (die was correct), maar omdat het hier ging om een klacht van iemand tegen mijn

werk en deze persoon elke procedurele mogelijkheid benutte om me zwart te blijven maken. De stap naar het LOWI betekende dat de zaak nog langer voort bleef slepen hoewel toen al duidelijk was dat de klacht zelf ongegrond was.'

4 De procedure in de praktijk

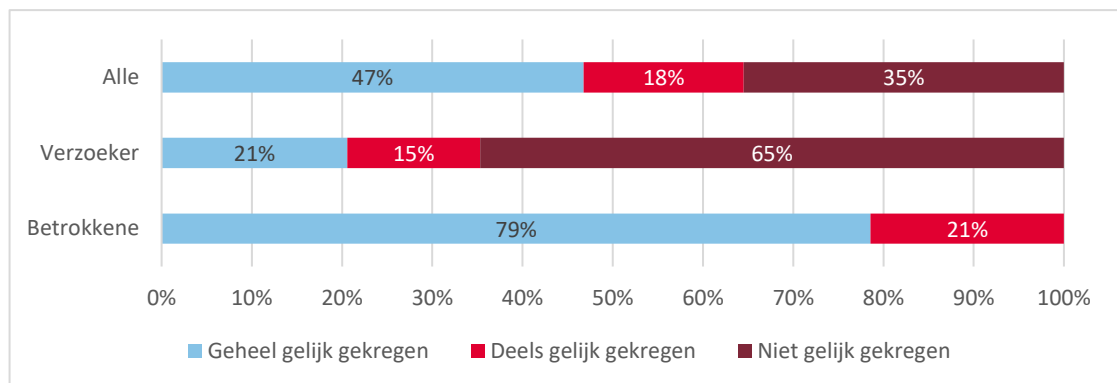
4.1 Inleiding

In dit hoofdstuk presenteren we de bevindingen uit de enquête onder primaire gebruikers en de twintig verdiepende interviews die onder respondenten van de enquête zijn geselecteerd, zoals beschreven in paragraaf 1.2. Het gaat hierbij dus om het perspectief van deze respondenten en niet om een brede analyse van de beschreven aspecten van de advisering van het LOWI. Dit volgt in hoofdstuk 6, nadat ook bevindingen uit de dossierstudies en interviews met secundaire gebruikers zijn beschreven in hoofdstuk 5.

Tijdens de analyse van de enquêteresultaten is gebleken dat de beoordeling van het LOWI door primaire gebruikers op veel aspecten sterk beïnvloed wordt door de mate waarin men het eens is met het LOWI-advies; degenen die het eens zijn met dit advies zijn doorgaans (veel) positiever dan degenen die het oneens zijn.

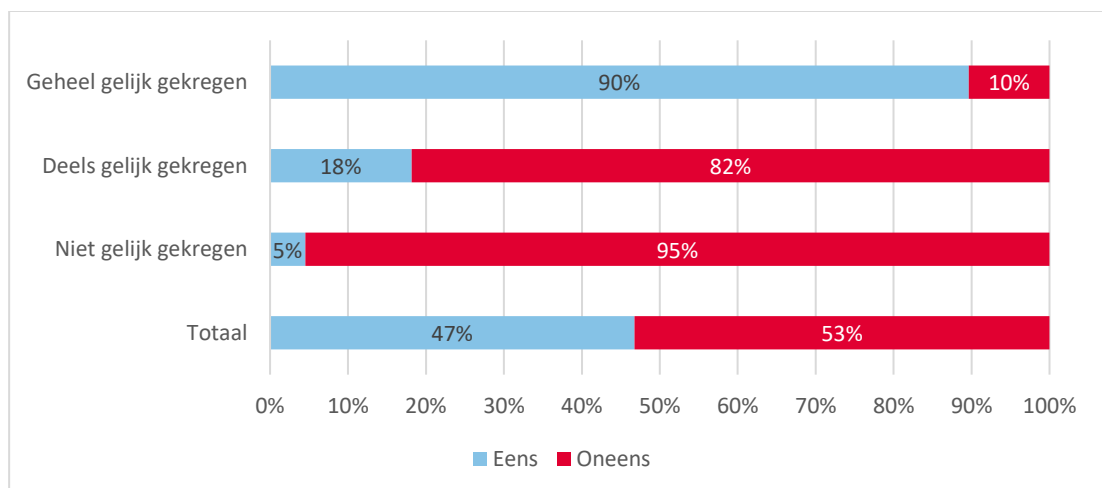
Het geheel, deels of niet gelijk krijgen is bepaald door te kijken naar de rol van de respondent bij de LOWI-procedure, en vervolgens naar het oordeel. In deze analyse hebben we aangenomen dat verzoekers geheel gelijk hebben gekregen als het advies van het LOWI was om het voorlopig besluit geheel te herzien, en niet gelijk hebben gekregen als het advies luidde om het voorlopig besluit ongewijzigd vast te stellen. Bij betrokkenen was dit precies andersom. Voor alle respondenten geldt dat ze deels gelijk hebben gekregen als het advies was om het voorlopig besluit gedeeltelijk te herzien.

FIGUUR 4.1: PERCENTAGE RESPONDENTEN DAT (DEELS) GELIJK HEEFT GEKREGEN (N=62)

In figuur 4.1 zien we dat 47% van alle respondenten geheel gelijk heeft gekregen, waarbij vervolgens opvalt dat vooral de betrokkenen vaak geheel gelijk kregen. Bijna twee derde van de verzoekers die reageerden op onze enquête kreeg geen gelijk. Dit beeld komt ook naar voren uit de dossierstudie; in algemene zin kregen klagers bij de CWI relatief vaak ongelijk, verzochten die het LOWI om een advies, en sloot het LOWI zich aan bij de CWI. In figuur 4.2 gebruiken we een andere categorisering. Hier zien we dat van de groep die geheel gelijk heeft gekregen 90% het ook eens waren met het oordeel. De groepen die deels of niet gelijk kregen zijn het grotendeels ook niet eens met dat oordeel (respectievelijk 82% en 95%). Overigens zijn in deze analyses alleen de respondenten meegenomen die zichzelf als verzoeker of betrokkene kwalificeerden en de eigen mening over het oordeel van het LOWI hebben gegeven in de vragenlijst.

FIGUUR 4.2: RELATIE GELIJK KRIJGEN EN INHOUDELIJK EENS ZIJN MET OORDEEL (N=62)

4.2 Procedurele aspecten

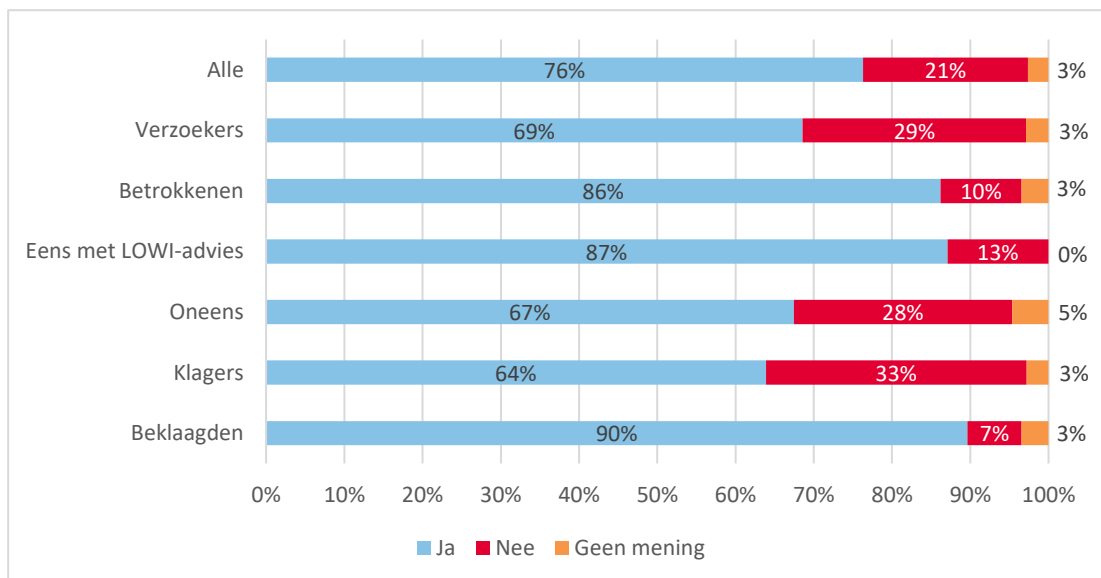
4.2.1 Geheimhoudingsplicht

Artikel 4 lid 1 van het Reglement bepaalt dat partijen geheimhouding zijn verschuldigd over het verzoek aan het LOWI. Zoals in paragraaf 2.5.5 ook is beschreven, betreft de geheimhouding sinds de herziening van het Reglement niet alleen klacht en het verzoek, maar ook overige uitgewisselde stukken en het advies van het LOWI. De geheimhouding is vooral bedoeld ter

bescherming van de beklagde. Als een beschuldiging onterecht is, moet diens reputatie niet onnodig worden geschaad. De adviezen van het LOWI worden op de site geanonimiseerd weergegeven, waarbij het advies niet herleidbaar is tot individuele partijen.

Meer dan driekwart van de respondenten van de enquête (76%) heeft begrip voor de geheimhoudingsplicht, 21% heeft hiervoor geen begrip en 3% heeft hierover geen mening. Er is een verschil tussen enerzijds verzoekers en betrokkenen en anderzijds primaire betrokkenen die het eens dan wel oneens zijn met het advies van het LOWI. Verzoekers (de personen die het LOWI hebben verzocht om een advies) en de personen die het oneens zijn met het advies van het LOWI blijkt het vaker oneens te zijn met de geheimhouding dan de betrokkenen (over wie de klacht gaat) en de personen die het wel eens zijn met het LOWI-advies, zo blijkt uit figuur 4.3. Omdat de geheimhouding vooral bedoeld is ter bescherming van de wetenschapper tegen wie bij de CWI een klacht is ingediend, hebben we deze groep (net als de klagers) voor deze vraag ook uitgelicht. Hierbij zien we dat de beklagden inderdaad in sterkere mate er begrip hebben voor de geheimhoudingsplicht dan de klagers.

FIGUUR 4.3: BEGRIP VOOR GEHEIMHOUDINGSPLICHT? (N=76)

Voorstanders van de geheimhouding wijzen vooral op de ingrijpendheid van de procedure en de grotere focus op de inhoud.

‘Het is uitstekend dat de LOWI-procedure geheim is. Je moet mensen beschermen. De procedures zijn niet bedoeld om mensen persoonlijk te beschadigen, je pakt niet de persoon aan maar de publicatie die niet deugt. Geanonimiseerde adviezen zijn daarom erg belangrijk.’

‘Doordat de informatie vertrouwelijk is, ligt de focus meer op de feitelijke inhoud van de klacht.’

Dit laatste citaat sluit aan bij het Reglement voor de wijziging in 2022, toen als reden voor de geheimhouding ‘Omwille van de zorgvuldige behandeling van het Verzoek door het LOWI’

werd genoemd in artikel 5 lid 1. Bij de aanpassing van het Reglement in 2022 is dit geschrapt (zie eerder hierover paragraaf 2.5.5).

Ook leden van besturen van instellingen wijzen op het belang van de geheimhouding ter bescherming van de betrokkenen.

Tegenstanders van de geheimhouding dragen daarvoor enerzijds principiële en anderzijds meer praktische redenen aan. Een primaire gebruiker heeft met een enquête informatie ingewonnen bij collega's over hun ervaringen in reviewprocedures (waar de klacht betrekking op had), maar kon daarbij niet de eigenlijke reden van de enquête vermelden. Hij kon collega's ook niet vragen hem te steunen in de procedure, waardoor zijn zaak volgens hem sterker zou zijn geweest.

Er worden door geïnterviewden ook principiële redenen aangevoerd tegen de geheimhouding.

'Openbaarheid is een fundamenteel principe voor alle vormen van rechtspraak. Tuchtrechtspraak idem dito. Waarom is er een uitzondering voor wetenschappelijke integriteit? Waarom is er een verschil in een klacht over een huisarts, wat openbaar is, en een klacht over wetenschapper?'

In artikel 5 lid 3 van het Reglement is bepaald dat wanneer de geheimhoudingsplicht wordt geschonden, het LOWI daaruit de gevolgtrekkingen kan maken 'die het geraden acht'. In de dossierstudie is dit één keer voorgekomen. In dit gevallen leidde dat ertoe dat het LOWI het verzoek verder buiten behandeling stelde en dus geen advies gaf.

4.2.2 **Schriftelijke uitwisseling van stukken**

Zodra een verzoekschrift is ingediend en dit ontvankelijk is verklaard, start de schriftelijke uitwisseling van stukken. Eerst krijgen het bestuur dat het voorlopig oordeel heeft gegeven en betrokkene(n) de gelegenheid om een verweerschrift in te dienen. Vervolgens is er gelegenheid om op de ingediende verweerschriften te reageren. Tot slot stelt het LOWI het bestuur en betrokkene(n) in de gelegenheid om een laatste reactie in te dienen.

Uit de interviews is gebleken dat het opstellen van een verzoekschrift en een verweerschrift in het kader van de LOWI-procedure geen noemenswaardige problemen opleveren. De reden hiervoor is onder meer dat in de CWI-procedure ook al de nodige stukken moesten worden aangeleverd en opgesteld, het verzoekschrift en het verweerschrift voor de LOWI-procedure liggen in het verlengde hiervan. Het was soms wel wat zoeken naar wat het LOWI precies verwachtte.

'Procedurele vragen zijn onduidelijk geformuleerd. De concreetheid van je vraag kun je onvoldoende kwijt in de vraagstelling die het LOWI hanteert.'

Veel verzoekers en betrokkenen hadden wel de behoefte om naast de schriftelijke procedure ook mondeling gehoord te worden. Hierover gaat de volgende paragraaf.

In het Reglement wordt een aantal eisen gesteld aan de inhoud van het verzoekschrift en moet er een aantal documenten verplicht worden bijgevoegd. Indien aan een van deze eisen niet

wordt voldaan, is de verzoeker in verzuim. Dat is gedurende de onderzoeksperiode nooit gebeurd.

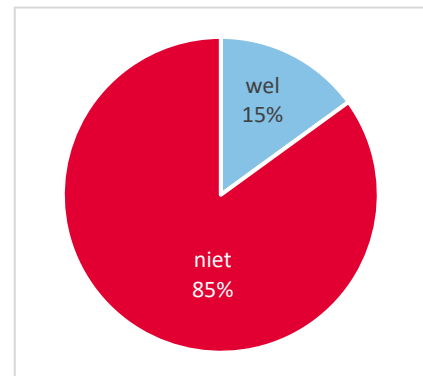
4.2.3 Hoorzitting

Zoals in paragraaf 2.5.4 beschreven, is het aan het LOWI of het volgens hem noodzakelijk is om een hoorzitting te houden. Dat gebeurt alleen als de schriftelijke stukken niet volstaan. Uit de dossierstudie is gebleken dat in 85% van de zaken geen hoorzitting is gehouden. Zie figuur 4.4.

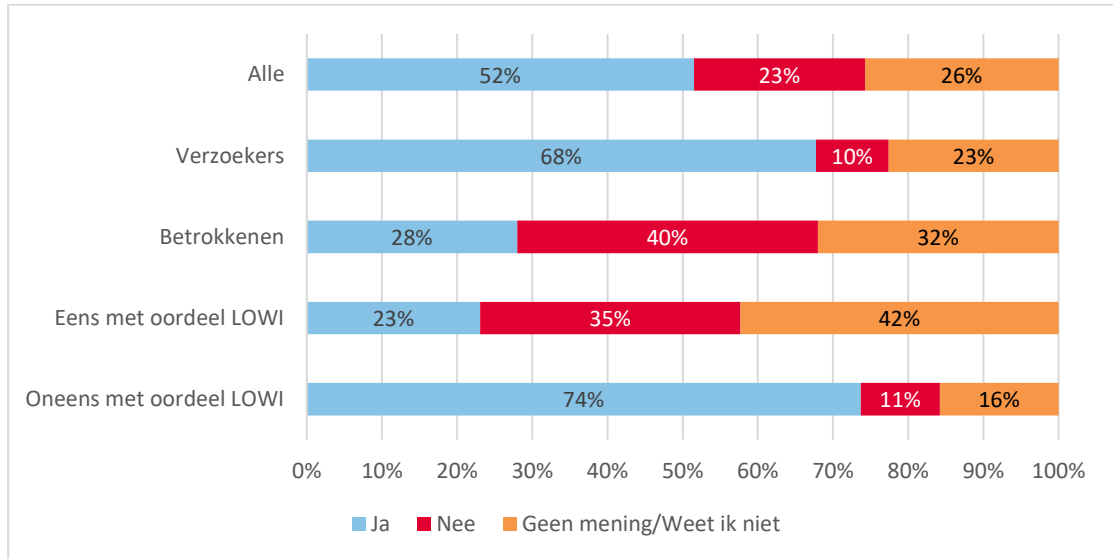
Uit de gesprekken met vertegenwoordigers van het LOWI is gebleken dat de stukken die in de CWI-procedure zijn gebruikt, aangevuld met het verzoek- en verweerschrift van de LOWI-procedure, door hen doorgaans toereikend worden gevonden. Het karakter van de LOWI-procedure, namelijk dat van een second opinion, speelt hierbij ook een rol: de hele procedure wordt niet overgedaan. Een praktische reden voor het LOWI om niet iedereen mondeling te horen is dat hoorzittingen moeilijk zijn te organiseren, verzoekers en betrokkenen zijn vaak drukbezette mensen (vooral hoogleraren) die ook relatief vaak in het buitenland zijn. Iedereen binnen een afzienbare termijn op hetzelfde moment bij elkaar krijgen is dan een schier onmogelijke opgave, zo stellen vertegenwoordigers van het LOWI. Voor de LOWI-leden zelf zou het tijdsbeslag ook fors toenemen als iedereen mondeling gehoord zou worden. Het LOWI hecht eraan alle zaken in gezamenlijkheid te behandelen en dus ook in gezamenlijkheid te horen.

Uit onderstaande figuur 4.5 blijkt dat van de respondenten die niet gehoord zijn, iets meer dan de helft graag mondeling gehoord te willen zijn. Daarbij zijn duidelijke verschillen tussen verzoekers en betrokkenen en tussen personen die het wel of niet eens zijn met het advies van het LOWI. Personen die het niet eens zijn met het oordeel zijn over de hele linie kritischer. Uit figuur 4.6 blijkt ook dat verzoekers (degenen die de klacht hebben ingediend) veel meer dan betrokkenen (degenen over wie de klacht handelt) mondeling gehoord hadden willen worden. Een verklaring hiervoor kan zijn dat verzoekers meer dan betrokkenen een ander oordeel willen en dat mondeling willen toelichten.

FIGUUR 4.4: PERCENTAGE ZAKEN WAARIN WEL OF GEEN HOORZITTING IS GEHOUDEN (N=75)

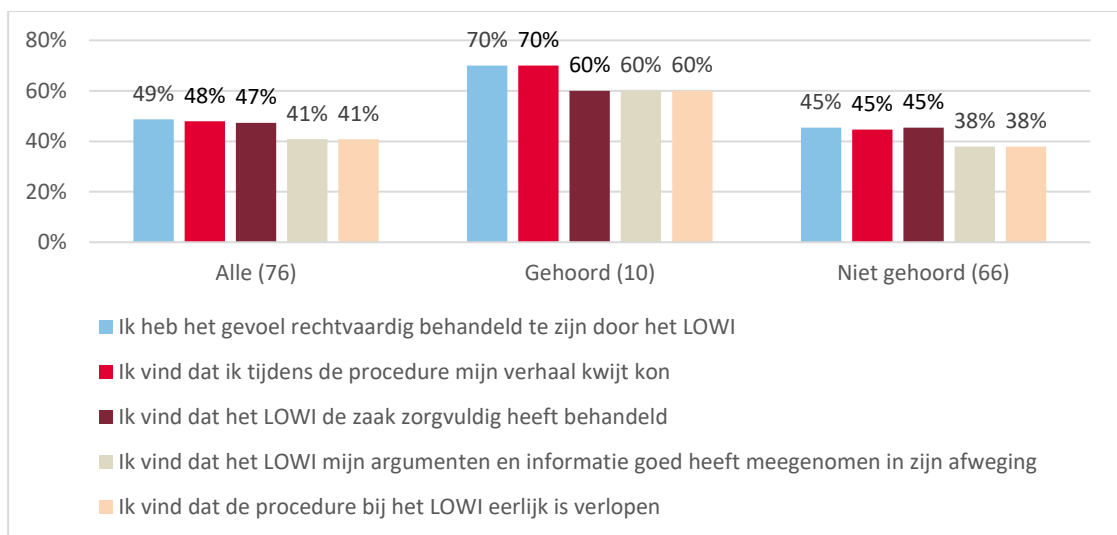

FIGUUR 4.5: HADDEN PRIMAIRE GEBRUIKERS DIE NIET MONDELING GEHOORD ZIJN, GRAAG GEHOORD WILLEN WORDEN? (N=66)

Uit figuur 4.6 blijkt dat de respondenten die mondeling gehoord zijn, op alle door ons onderscheiden aspecten van procedurele rechtvaardigheid een positiever oordeel hebben dan gemiddeld. Dit wordt enigszins gedreven door het feit dat de (kleine groep van tien) respondenten die gehoord zijn het iets vaker eens zijn met het oordeel dan gemiddeld (50% versus 40% voor alle respondenten), maar de verschillen blijven redelijk in stand als we dat effect weg nemen bij de groep die het oneens was met het oordeel. Zo voelden drie van de vijf zich rechtvaardig behandeld, vonden vier van die vijf respondenten dat ze wel hun verhaal kwijt hadden gekund, en vonden ook drie van de vijf dat het LOWI de zaak zorgvuldig had behandeld. Het kleine aantal waarnemingen noopt tot voorzichtigheid, maar toch lijken de effecten van dit instrument op de ervaren procedurele rechtvaardigheid positief.

FIGUUR 4.6: OORDEEL OVER ASPECTEN VAN PROCEDURELE RECHTVAARDIGHEID VAN RESPONDENTEN DIE WEL OF NIET MONDELING GEHOORD ZIJN

Degenen die het oneens zijn met het LOWI-advies, zijn doorgaans niet in het gelijk gesteld door het LOWI. Dat men niet in het gelijk is gesteld, wordt – zo blijkt uit de interviews – door

veel verzoekers en betrokkenen geweten aan het feit dat hun procedure alleen schriftelijk is verlopen. In een mondelinge hoorzitting, zo is vaak de overtuiging, hadden hun standpunten beter voor het voetlicht gebracht kunnen worden. Ook gaven verschillende respondenten aan dat een hoorzitting eraan kan bijgedragen dat het LOWI de mens achter de klager of beklagde ziet. Andere respondenten zijn meer principieel van mening dat het LOWI verzoekers en betrokkenen zou moeten horen.

‘Het is onbevredigend dat er geen zitting is geweest. Er zou in beginsel een zitting moeten komen, tenzij beide partijen instemmen dat het niet hoeft.’

Sommige respondenten vinden een hoorzitting juist onwenselijk.

‘Ingebrachte feiten kunnen ter plaatse eigenlijk niet goed verwerkt worden. Het kan voor sociaal vaardige partijen een onredelijk voordeel opleveren. Bij een schriftelijke behandeling kan alles rustig worden doorlopen en daardoor kan alles inhoudelijk goed worden behandeld.’

‘Hoorzittingen zijn heel stressvol, heel intens. Je staat dan tegenover een advocaat en een professor. Van mij hoeft het niet.’

Bijna alle respondenten die wel mondeling zijn gehoord geven in de enquête aan ze daarbij nieuwe informatie konden inbrengen die ze graag kwijt wilden (acht van de tien respondenten, waarvan vijf verzoekers en drie betrokkenen). Zes van die tien respondenten geven aan dat ze het idee hadden dat het LOWI open stond voor het ontvangen van nieuwe informatie (twee vinden van niet, twee hebben geen mening).

4.2.4 Deskundigenadvies

Als het LOWI vindt dat dit voor de behandeling van het verzoek noodzakelijk is kan het besluiten om één of meer deskundigen die niet betrokken zijn geweest bij de zaak, om advies te vragen. Vóór 2019 gebeurde dat met enige regelmaat, daarna niet meer. In de onderzoeksperiode 2019-2022 heeft het LOWI geen enkele keer een deskundige ingeschakeld zo blijkt uit de dossierstudie. Uit gesprekken met vertegenwoordigers van het LOWI is gebleken dat dat niet nodig wordt gevonden, omdat CWI's zo nodig al een deskundige hebben ingeschakeld; een extra of nieuwe deskundige biedt dan geen toevoegde waarde. Daarnaast stelt het LOWI dat alle relevante disciplines ook binnen het LOWI zelf aanwezig zijn. We constateren wel dat momenteel geen van de leden van de commissie werkzaam is in de alfawetenschappen.

Een beperkt aantal verzoekers en betrokkenen zou hebben gewild dat het LOWI wel een externe deskundige had geraadpleegd.

‘Ik had graag gezien dat het LOWI experts zou inschakelen, namelijk een viroloog/deskundige/accountant. Ik achtte de wetenschappers niet betrouwbaar, had daar zicht op willen krijgen. In de verweerstukken heeft de verweerder aangegeven onafhankelijk te zijn en niet geen banden met derden te hebben. Het LOWI heeft niet geverifieerd of de uitspraken van verweerder wel onafhankelijk zijn, dat vind ik onjuist.’

4.2.5 Bijstand door advocaat

Gedurende de onderzoeksperiode zijn elf verzoekers en zeven betrokkenen bijgestaan door een advocaat. Het is (dus) niet verplicht om bij een LOWI-procedure een beroep te doen op een advocaat. Het LOWI communiceert aan verzoekers en betrokkenen dat een advocaat niet nodig is. Een aantal betrokkenen en verzoekers achtte het echter wel wenselijk of zelfs noodzakelijk.

Een betrokkene: ‘Als je geen advocaat inhuurt ben je echt dom. Onmogelijk. De tegenpartij heeft ook een advocaat. Zonder advocaat was het ook niet goed afgelopen in mijn zaak.’

‘Volgens het secretariaat van het LOWI was een advocaat niet per se noodzakelijk. Dat is ook gebleken. Als ik had geweten hoe goed het LOWI werkt had me dat twee jaar aan advocatenkosten bespaard.’

4.3 Tijdigheid

Zoals in paragraaf 2.5.7 vermeld, moet het LOWI in principe een advies vaststellen binnen zes weken na de hoorzitting of na het nemen van het besluit om niet mondeling te horen. Deze termijn kan nog eenmaal met zes weken worden verlengd. Op het moment van het indienen van een klacht is het dus niet precies duidelijk wat de behandelingstermijn is. Niet het moment van het indienen van de klacht is daarvoor immers bepalend, maar het moment van de hoorzitting dan wel het moment dat het LOWI besluit om geen hoorzitting te houden. Het besluit wordt doorgaans genomen tijdens de eerste vergadering nadat alle schriftelijke stukken zijn ontvangen (mits er een redelijke voorbereidingstijd kan worden gerealiseerd).

De fase waarin schriftelijke stukken (verzoekschrift, verweerschriften, reactie van verzoeker en reactie daarop van CvB en betrokkene) worden verzameld is aan termijnen gebonden van twee weken per stap, met mogelijk verlenging van twee weken per stap. Vervolgens kan het enkele weken duren voordat de zaak wordt besproken, omdat vergaderingen ver vooruit gepland moeten worden. Voor de bespreking worden ‘uitvoerige memo’s’ opgesteld zodat alle leden voldoende ingevoerd kunnen meebeslissen over het uiteindelijke oordeel van de commissie. Tijdens de bespreking wordt het besluit genomen om al dan niet te horen. Voor het merendeel van de zaken begint op die datum de termijn van zes weken te lopen, die ook nog eenmaal verlengd kan worden met zes weken. Als er een hoorzitting nodig wordt geacht, dan begint de adviestermijn op de dag van de hoorzitting. Al met al is er daarmee sprake met fluïde termijnen, die bij aanvang van het proces niet te overzien zijn.

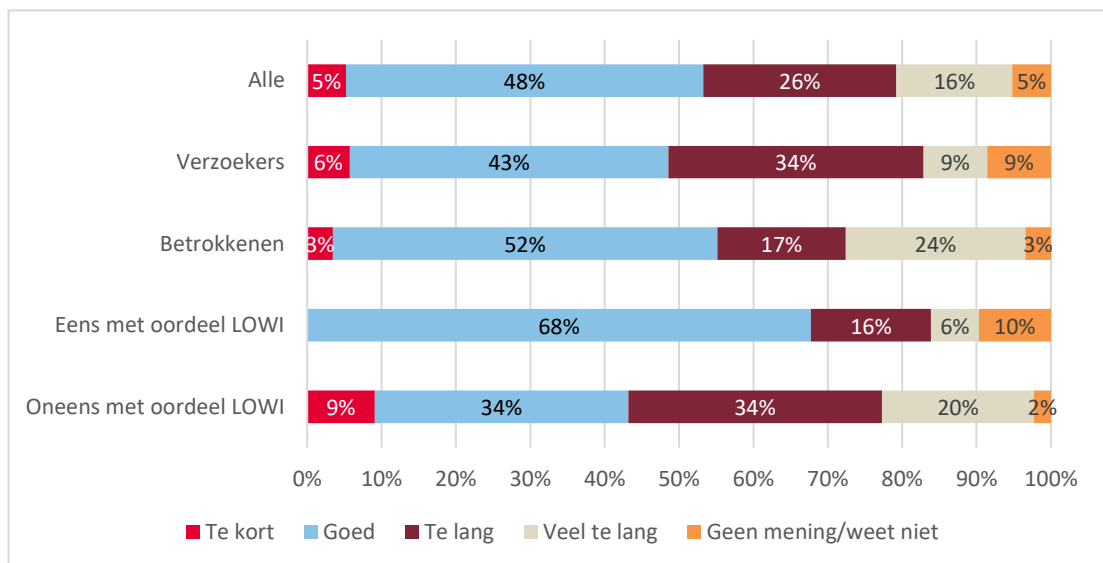
Uit de dossierstudie is gebleken dat de gemiddelde doorlooptijd van een besluit om een verzoek niet inhoudelijk te behandelen, 63 dagen (9 weken) was. De doorlooptijd van adviezen (de periode tussen het moment van indienen van het verzoek tot het moment dat het LOWI-advies bekend werd) was 209 dagen (bijna 30 weken). Wanneer we alleen adviezen bekijken waarbij geen hoorzitting is gehouden komen we op een doorlooptijd van 195 dagen (bijna 27 weken). Uit de gesprekken met vertegenwoordigers van het LOWI is gebleken dat ze deze termijnen zelf ook (te) lang vinden. Voor de lange doorlooptijden is een aantal verklaringen te geven door het secretariaat van het LOWI:

- de inhoudelijke werkzaamheden worden gedaan door één secretaris;

- het LOWI vergadert één keer per maand volgens een ver vooruit gemaakt vergader-schema en kan niet ad hoc zaken bespreken;
- betrokken partijen maken vaak gebruik van de geboden verlengingsmogelijkheden;
- het plannen van een hoorzitting is logistiek vaak een uitdaging, mede doordat alle commissieleden en betrokken partijen aanwezig moeten (kunnen) zijn.

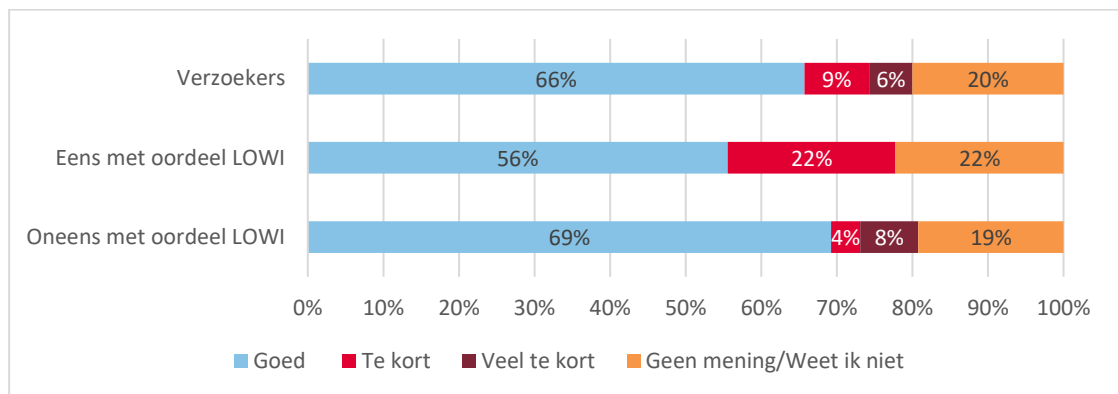
In de enquête is gevraagd naar het oordeel over de doorlooptijd van de eigen zaak. Daarbij zien we (in figuur 4.7) dat ongeveer de helft van de respondenten de doorlooptijd passend vindt en dat ruim 40% vindt dat deze (veel) te lang was geweest. In interviews is de ervaren lange duur toegelicht. Zo ervoer één van de respondenten de procedure als intimiderend vanwege het dreigen van een negatieve uitkomst; daardoor is het wachten op een advies als zeer lang ervaren, ondanks dat de termijnen zijn aangehouden. Een tweede respondent gaf aan dat de procedure weliswaar binnen de termijn was doorlopen, maar dat het zeer lang had geduurd voordat er een hoorzitting was gehouden en dat die termijn daardoor erg lang was. Uit meerdere gesprekken blijkt overigens dat primaire gebruikers de klachtenprocedure bij de CWI en de procedure bij het LOWI daarna min of meer als één procedure in twee fasen zien. Daardoor kan deze ‘samengestelde procedure’ als langdurig worden gezien.

FIGUUR 4.7: BEOORDELING VAN DE DOORLOOPTIJD VAN DE GEHELE LOWI-PROCEDURE (N=77)

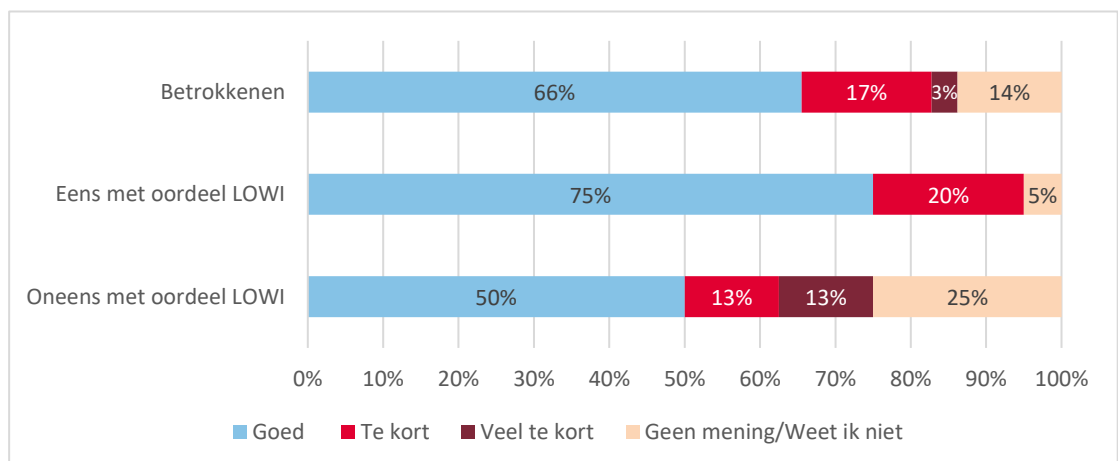
We zien hier ook weer dat de groep respondenten die het oneens was met het LOWI-oordeel in veel kleinere mate ontevreden was over de doorlooptijd dan de groep die het ermee eens was. Dit zou verklaard kunnen worden door het feit dat de groep die het oneens is met het advies, over de gehele linie kritischer is geweest bij het invullen van de vragenlijst.

Wat betreft de termijnen om schriftelijke stukken aan te leveren zijn zowel verzoekers als betrokkenen gevraagd naar de voor hen relevante termijnen. Voor verzoekers betreft dit in eerste instantie de termijn van zes weken na dagtekening van het voorlopig besluit van het CvB, en in tweede instantie de twee weken om schriftelijk te reageren op het verweer van het bestuur van de wetenschappelijke instelling en het verweer van de betrokkene (zie paragraaf 2.5.3). Uit figuur 4.8 blijkt dat een ruime meerderheid van de verzoekers deze termijnen goed vond en slechts 15% vond dat de termijnen (iets of veel) te kort waren. Opvallend genoeg is juist de groep ‘Oneens’ positiever op dit punt.

FIGUUR 4.8: BEOORDELING TERMIJNEN VOOR AANLEVERING VERZOEKSCRIFT EN AANVULLENDE STUKKEN (N=35)

Tijdens interviews is dit redelijk positieve beeld bevestigd. Het algemene beeld van klagers is dat zij voor hun verzoek weinig aanvullende informatie hoeven aan te leveren ten opzichte van de klacht bij de CWI. Het grootste deel van de informatie ligt er al. Eventuele aanvulling betreft in de meeste gevallen vooral klachten over de gevolgde procedure door de CWI, bijvoorbeeld wanneer naar mening van de verzoeker onvoldoende onderzoek is verricht of verkeerde experts zijn gehoord.

Voor betrokkenen geldt dat zij vier weken de tijd hebben om op het verzoekschrift te reageren in de vorm van een verweerschrift (zie paragraaf 2.5.3). Wanneer de verzoeker op het verweerschrift reageert, krijgt de betrokkene twee weken om te reageren op deze reactie. Ook is er een termijn van twee weken om te reageren op een verweerschrift van het bestuur van de wetenschappelijke instelling. Uit figuur 4.9 blijkt dat ook bij betrokkenen de meerderheid positief is over de termijn voor het verweerschrift en dat 20% van de respondenten de termijn te kort vond.

FIGUUR 4.9: BEOORDELING TERMIJNEN VOOR AANLEVERING VAN HET VERWEERSCHRIFT (N=29)

In interviews zijn enkele verklaringen gegeven waarom de termijn voor aanlevering van het verweerschrift en latere reactie als kort kunnen worden ervaren. Zo is aangegeven dat de betrokkene minder invloed heeft op de timing van het verzoek en de start van de procedure dan de verzoeker. Wanneer de betrokkene bijvoorbeeld in de werksfeer een drukke periode heeft of net een vakantie heeft gepland, kunnen de termijnen van twee of vier weken al snel te kort zijn. Een tweede verschil is dat een verweerschrift reactief van aard is en betrokkenen graag

op alle in het verzoekschrift aangedragen punten willen reageren. Afhankelijk van de hoeveelheid punten en de wijzigingen ten opzichte van de klacht bij de CWI, kan dit een zeer tijdsintensieve klus zijn. Een aangedragen voorbeeld betrof een casus waarin de oorspronkelijke klager nog aanvullende documenten heeft toegestuurd tijdens de schriftelijke ronde. Er was niet zozeer sprake van een uitbreiding van de klacht, maar meer van het geven van extra (volgens de klager) relevante informatie.

Wat hierin een versterkend effect heeft is dat een aantal betrokkenen heeft aangegeven zich niet altijd een goed beeld te kunnen vormen van een passende reactie bij verzoekschriften, gelet op hoe de commissie hier bij de oordeelsvorming mee omgaat. Hierin speelt voor een aantal betrokkenen mee dat de mogelijkheid om mondeling (telefonisch) vragen te stellen over de werk- en denkwijze van het LOWI, de prioritering van thema's en interpretatie van regelgeving beperkt is. Op verzoek kan men worden teruggebeld, maar om onpartijdigheid te bewaken verklaart het secretariaat dat alleen procedurele vragen beantwoord worden. De informatievoorziening blijft in de verweerfase in de praktijk vaak beperkt tot contacten via e-mail die in de beleving van betrokken partijen zakelijk en formeel zijn ingestoken.

4.4 Toegankelijkheid

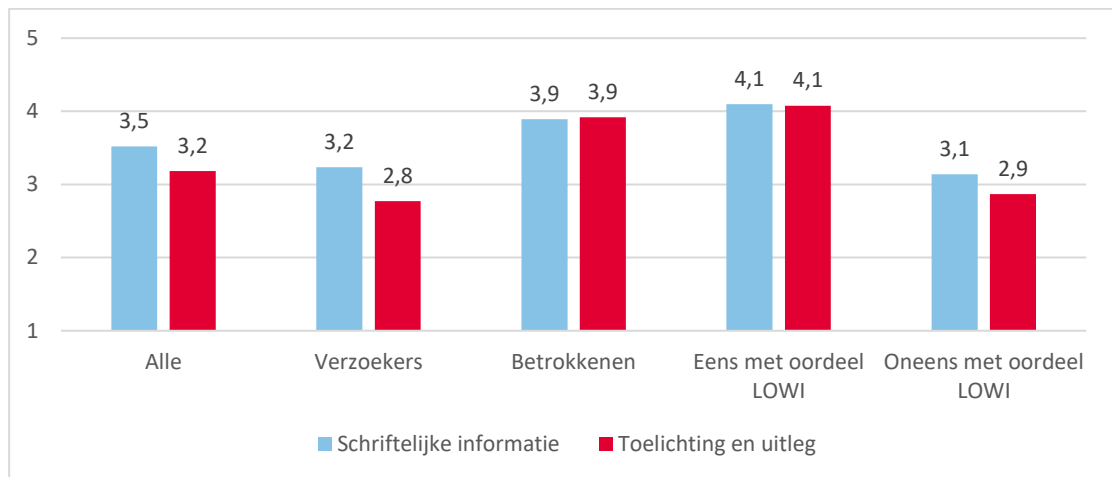
Onder toegankelijkheid van de procedure verstaan we hoe duidelijk het is geweest voor primaire gebruikers dat de procedure voor hen beschikbaar is, hoe die gestart kan worden en hoe goed de informatievoorziening vooraf en tijdens de procedure is geweest. Ook nemen we de ervaren bejegening hierin mee.

Over de duidelijkheid over het bestaan en beschikbaarheid van de procedure zijn respondenten in interviews over de gehele linie positief; in het (voorlopig) besluit van het CvB is altijd gewezen op de mogelijkheid om een verzoek voor een advies door het LOWI in te dienen, inclusief de daarvoor geldende termijn. Daarin is dus door geen van de respondenten een barrière ervaren. Daarbij moeten we opmerken dat er mogelijk sprake is van een bias op dit punt, omdat wij alleen verzoekers hebben gesproken die (op enig moment) bekend waren met de procedure bij het LOWI. Er zou een groep kunnen zijn die niet voldoende geïnformeerd is over de mogelijkheid om het LOWI te benaderen (of zelfs om een klacht bij de CWI in te dienen) en die we ook niet hebben meegenomen in dit onderzoek. Bij de interviews met CWI's is ook steeds verklaard dat consistent in de adviezen van de CWI en/of de voorlopige besluiten van het CvB is gewezen op de procedure, dus de kans dat partijen de stap van klachtenprocedure naar verzoek bij het LOWI niet hebben weten te maken achten we zeer klein. De fase daarvoor, van ontevredenheid over het handelen van een wetenschapper naar een eventueel signaal of een klacht, is door ons niet te onderzoeken.

Voor informatie en uitleg over de procedure kunnen verzoekers en betrokkenen terecht op de website van LOWI. Hier staat naast het reglement van LOWI ook een beknopte uitleg van de procedure, inclusief een modelbrief die gebruikt kan worden voor het opstellen van een verzoek. Standaard wordt een informatieblad in niet-juridische taal verstrekt aan alle betrokken partijen. Het LOWI kan per e-mail en per post worden benaderd voor aanvullende informatie. Daarbij kan op verzoek soms telefonisch informatie worden verstrekt over procedurele aspecten. Bij hoorzittingen kan het ook gebeuren dat er door betrokken partijen vragen worden gesteld over de (verdere) procedure, en dan kan er dus sprake zijn van mondelinge informatieverstrekking.

In de enquête is gevraagd hoe duidelijk men de schriftelijke informatie over het verloop van de procedure en eventuele toelichting en uitleg vond. Daarbij is een schaal van 1 (zeer onduidelijk) tot 5 (zeer duidelijk) gebruikt. We hebben daaruit de gemiddelde score per informatie-kanaal berekend en presenteren deze in figuur 4.10.

FIGUUR 4.10: GEMIDDELDE SCORES (OP EEN SCHAAL VAN 1-5) OVER DE DUIDELIJKHEID VAN DE INFORMATIEVOORZIE- NING EN HET VERLOOP VAN DE PROCEDURE (N=75 / 44)

We constateren dat beide vormen van informatieverstrekking gemiddeld genomen met een voldoende worden beoordeeld. Wel zien we dat het oordeel over de aanvullende informatie iets minder positief is. De verklaring die daarvoor tijdens interviews is gegeven is dat de onmogelijkheid om mondeling vragen te stellen soms als beperkend wordt ervaren. Het gaat dan met name om meer ‘zachte’ vragen als “waar moet ik vooral op letten bij het opstellen van het verweerschrift” of “hoe gaat de commissie om met bepaalde typen informatie”. Op basis hiervan had men een inschatting kunnen maken hoe de beoordeling van de commissie zal verlopen. Het schriftelijke communicatiekanaal biedt hiervoor niet altijd voldoende interactiemogelijkheden. Een respondent zegt hierover:

‘Vragen die ik stelde met betrekking tot de procedure werden beantwoord met een verwijzing naar informatie op de website van het LOWI of informatie in het LOWI-reglement. Een uitleg werd niet gegeven. Er is geen contact mogelijk met het LOWI anders dan de mailwisseling met de secretaris. Dat vind ik niet wenselijk en zeer problematisch. Het gaat om een procedure die ingrijpend is en ook zo kan worden ervaren door betrokkenen, maar er is – zeker als er geen hoorzitting gehouden wordt – geen menselijk contact met het LOWI mogelijk.’

Overigens moet worden opgemerkt dat 42% van de respondenten geen mening had over de aanvullende informatie, waarschijnlijk in belangrijke mate omdat deze niet altijd is opgevraagd.

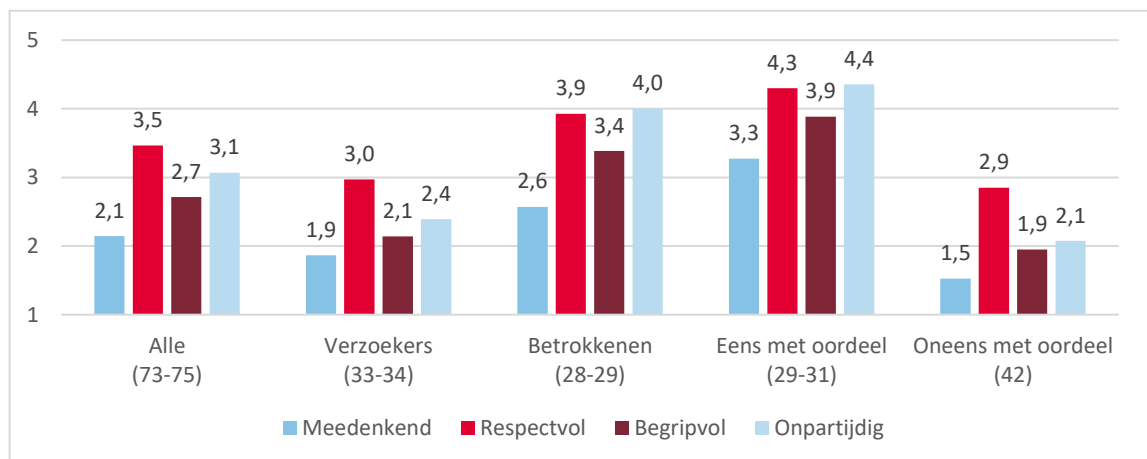
In de figuur valt ook op dat verzoekers aanmerkelijk kritischer zijn dan betrokkenen. Een verklaring is hier niet direct voor te geven. Gevraagd naar een score hoe ingewikkeld verzoekers de procedure voor het indienen van het verzoek vonden, komt men gemiddeld op een betrekkelijk lage score (2,4) uit. Het is niet waarschijnlijk dat de complexiteit van de procedure hiervoor een verklaring is.

4.5 Bejegening en procedurele rechtvaardigheid

Procedurele rechtvaardigheid heeft betrekking op de *perceptie* van de wijze waarop procedures zijn verlopen. De mate waarin de procedure als rechtvaardig wordt ervaren houdt verband met de acceptatie van de resultaten. Negatieve uitkomsten zijn beter verteerbaar als men het gevoel heeft dat er een rechtvaardig proces heeft plaatsgevonden.⁵⁸ Relevante aspecten daarbij zijn onder meer of verzoekers en betrokkenen van mening zijn dat het LOWI ruimte bood voor hun verhaal, of het LOWI luisterde naar hun standpunten en hen met respect behandelde en of betrokkenen van mening zijn dat het LOWI onafhankelijk en deskundig is.

We hebben de bejegening door het LOWI door de respondenten laten beoordelen op vier aspecten, door hen te vragen in welke mate zij deze bejegening meedenkend, respectvol, begripvol en onpartijdig vonden. We presenteren de resultaten in figuur 4.11, opnieuw door de gemiddelde scores per aspect weer te geven, op een schaal van 1 ('niet') tot 5 ('In sterke mate').

FIGUUR 4.11: BEOORDELING VAN DE BEJEGENING DOOR HET LOWI (MIN N – MAX N)

Vooral op het punt van meedenkendheid (en in mindere mate begripvolle bejegening) zijn respondenten kritisch. Zelfs wanneer men het inhoudelijk eens is met het oordeel, geeft men gemiddeld een neutrale waardering op dit punt. In interviews wordt veelvuldig gewezen op het schriftelijke karakter van de procedure, waardoor er amper interactie wordt ervaren met het LOWI.

‘We zijn niet fysiek bij elkaar geweest. Ik heb dus niet mijn verhaal kunnen doen, alles ging schriftelijk. Je probeert de ‘oogopslag’ van het LOWI te zien, maar die interactie is er niet geweest.’

‘Ik kreeg van het LOWI een brief. Die was te juridisch, niet meevoelend.’

Aan de andere kant is men over de aspecten ‘respectvol’ en ‘begripvol’ positiever. Het relatief positieve oordeel op het punt van respectvolle bejegening is volgens de geïnterviewden deels

⁵⁸ K. van den Bos, A. Lind & L. van der Velden, ‘On the Role of Perceived Procedural Justice in Citizens’ Reactions to Government Decisions and the Handling of Conflicts’, *Utrecht Law Review* 2014 (10) 4, p. 16.

terug te voeren op de behandeling door het secretariaat. De communicatie tijdens de schriftelijke procedure wordt omschreven als adequaat en passend, ook als men minder tevreden was over de inhoud van de boodschap.

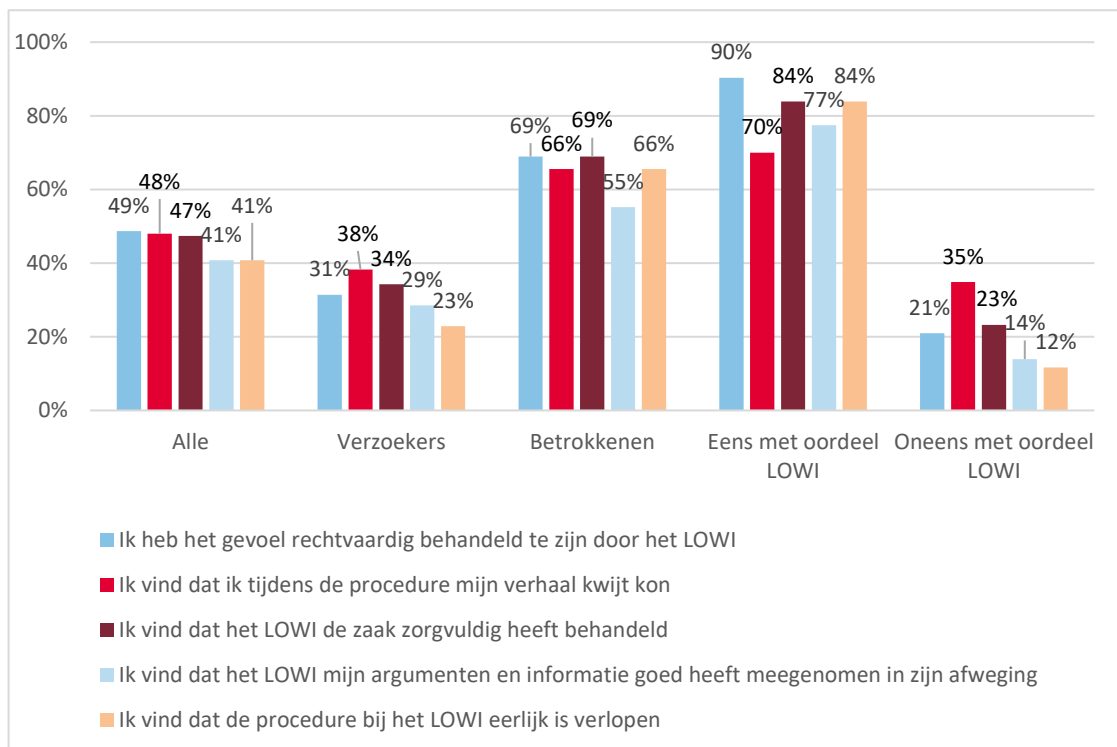
‘De bejegening door het secretariaat stelde me gerust. De brief was helder.’

‘De mensen [van het secretariaat] waren wel beschaafd, maar niet meedenkend. We zijn heel beschaafd het bos ingestuurd.’

Op het punt van onpartijdige bejegening zien we gemiddeld een neutraal oordeel, waarbij de mensen die het eens waren met het oordeel zeer positief zijn en de mensen die het oneens waren juist vrij negatief. Die laatste groep beoordeelt de bejegening over de gehele linie een stuk negatiever. Voor zover de onpartijdigheid van leden van het LOWI in twijfel getrokken is tijdens interviews, zijn desgevraagd geen concrete aanwijzingen op tafel gelegd. De oorzaak voor de twijfel lijkt bij sommige respondenten te liggen in het feit dat de commissieleden ervaren academici zijn die de beklagde wetenschappers (mogelijk) kennen. In combinatie met de als weinig transparant ervaren schriftelijke procedure (in de meeste gevallen) lijkt dat een schijn van partijdigheid in de hand te werken bij enkele meer sceptische verzoekers.

In figuur 4.12 presenteren we in welke mate respondenten het eens waren met de stellingen over procedurele rechtvaardigheid. We zien over de gehele linie ook weer een sterk effect van het al dan niet inhoudelijk eens zijn met het oordeel van het LOWI. Het effect van de rol in de procedure is iets zwakker maar ook hier zijn de verschillen groot. Deze effecten middelen zich voor de gehele groep respondenten uit naar een vrijwel neutraal oordeel op alle vlakken.

FIGUUR 4.12: STELLINGEN OVER PROCEDURELE RECHTVAARDIGHEID (% EENS, N=76)

De groep respondenten die het oneens is met het advies, voelt zich zelden rechtvaardig behandeld, vindt doorgaans dat diens argumenten en informatie niet goed zijn meegenomen, dat de zaak niet zorgvuldig is behandeld en als gevolg daarvan heeft men de procedure bij LOWI meestal als oneerlijk ervaren. Alleen over het kwijt kunnen van het verhaal is een relatief groot deel van deze groep (ongeveer een derde) nog wel te spreken.

Ook in de interviews is bij veel gesprekspartners te merken dat wanneer zij het oneens waren met het inhoudelijk oordeel van het LOWI, de ervaren rechtvaardigheid zeer laag is. Enkele keren noemt men het schriftelijke en afstandelijke karakter van de procedure als directe oorzaak hiervoor.

‘Na de schriftelijke rondes ging de zaak in de molen en gebeurde er een hele tijd niks. Toen werd een zitting gepland na een half jaar, werd het weer een tijd stil en dan komt het LOWI ineens met oordeel.’

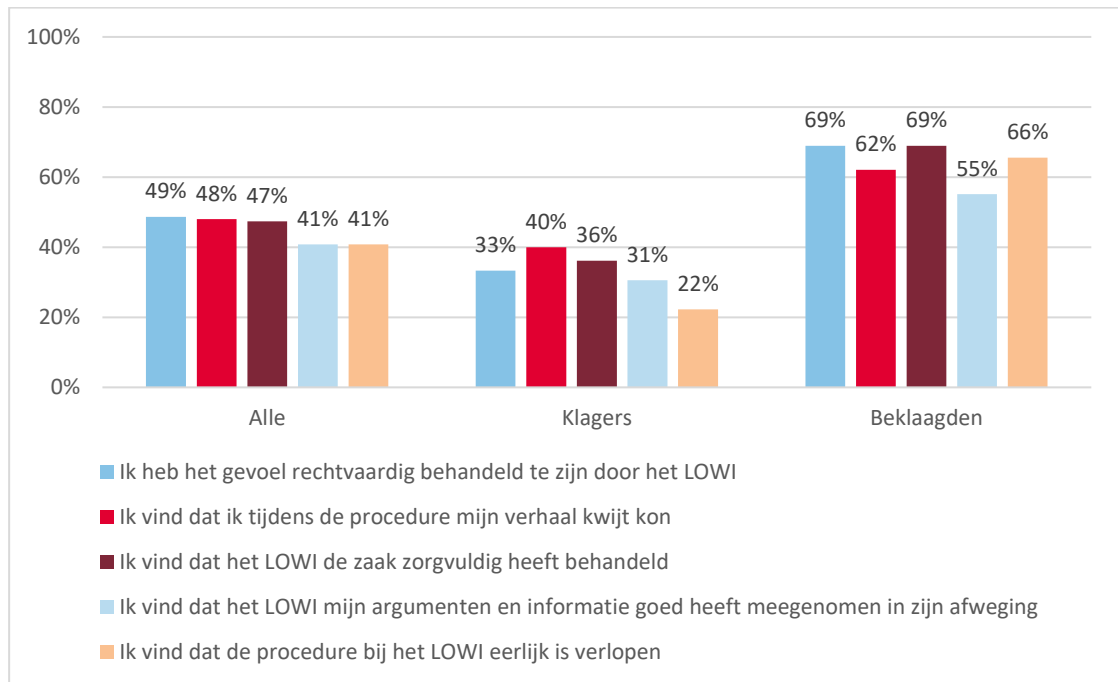
De groep die het eens was met het oordeel is juist heel positief over de gehele linie, met name ten aanzien van rechtvaardige behandeling en zorgvuldigheid en eerlijkheid van de zaakbehandeling.

‘Ik voelde me door het LOWI heel serieus genomen. Het probleem werd goed geanalyseerd, er kwam een keurig oordeel. [...] Dat was goed en helder leesbaar.’

We zien dus ook tijdens interviews dat de ervaren procedurele rechtvaardigheid sterk beïnvloed wordt door de vraag of men het eens was met het advies van het LOWI.

We hebben op het punt van procedurele rechtvaardigheid ook een vergelijking gemaakt op basis van de rol die respondenten hadden in de klachtprocedure bij de CWI. In figuur 4.13 zien we dat de groep beklaagden aanmerkelijk positiever is over de gehele linie. Toch blijft ook bij deze groep voor alle stellingen het percentage respondenten dat het eens is met stellingen, onder 70%. Tussen 21% en 31% was het oneens met de stellingen (niet in de figuur).

FIGUUR 4.13: STELLINGEN OVER PROCEDURELE RECHTVAARDIGHEID, OPGEDEELD NAAR ROL BIJ KLACHTPROCEDURE BIJ DE CWI (% EENS, N=75/76)

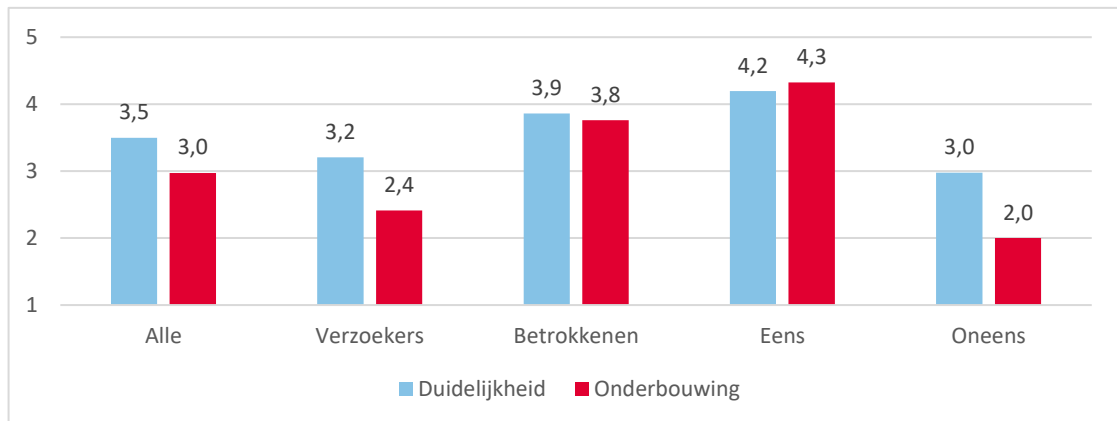

4.6 Oordeelsvorming LOWI

Aan primaire gebruikers is gevraagd hoe zij het uiteindelijke advies van het LOWI in hun zaak beoordelen. Hierbij onderscheiden we twee aspecten van de advisering. Ten eerste is gevraagd naar het oordeel over de duidelijkheid van het advies op een schaal van 1 (zeer onduidelijk) tot 5 (zeer duidelijk). Het gaat hierbij ook onder meer om begrijpelijkheid en leesbaarheid van de tekst. Vervolgens is gevraagd naar de inhoudelijke onderbouwing van het advies op een schaal van 1 (zeer slecht) tot 5 (zeer goed). Hierbij gaat het erom of de respondent uit het advies kon opmaken hoe het LOWI tot zijn oordeel gekomen is.

De gemiddelde oordelen per groep zijn voor beide maatstaven gepresenteerd in figuur 4.14.

FIGUUR 4.14: GEMIDDELTE SCORES (OP EEN SCHAAL VAN 1-5) VAN PRIMAIRE GEBRUIKERS OVER DE DUIDELIJKHEID EN DE ONDERBOUWING VAN HUN LOWI-ADVIES (N=74/75)

Opnieuw zien we het patroon van een positievere beoordeling door de groep die het eens was met het LOWI-oordeel dan van de groep die het oneens was. Daarnaast zijn betrokkenen positiever dan verzoekers. De duidelijkheid scoort gemiddeld genomen iets boven een neutraal oordeel, en wordt ook niet negatief beoordeeld door de groep die het oneens is over het advies.

In interviews kwalificeert een deel van de primaire gebruikers het taalgebruik in de adviezen als technisch of juridisch. Tegelijkertijd vinden de meeste gesprekspartners de adviezen wel goed te lezen. Dat verklaart men zelf doordat men vaak hoogopgeleid is en regelmatig ook juridisch onderlegd. Een enkeling vindt het advies dermate duidelijk dat het ook voor een niet-jurist goed te lezen is.

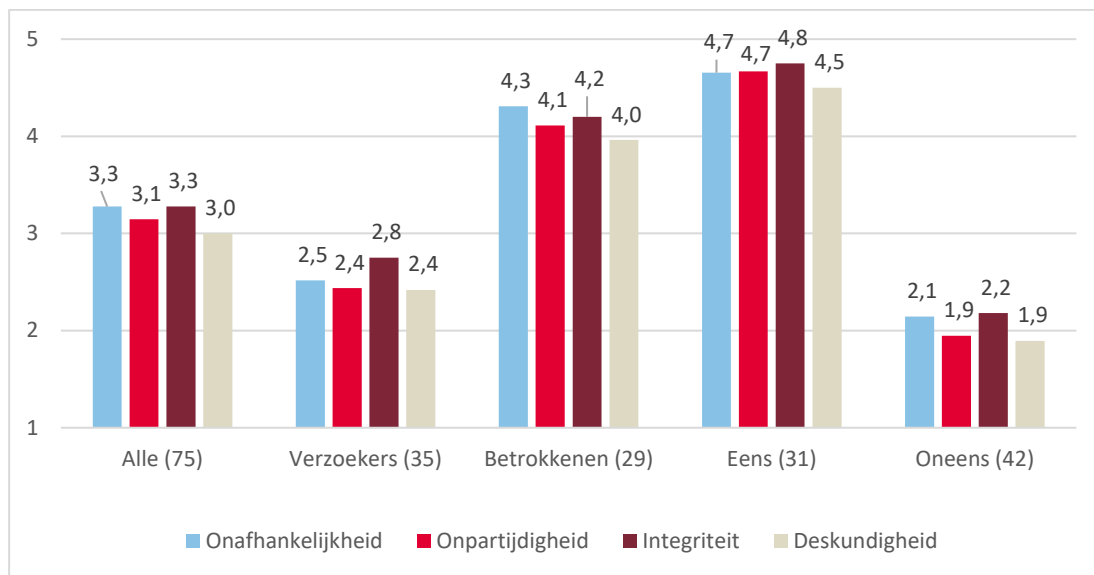
Het oordeel over de onderbouwing is gemiddeld genomen iets negatiever, maar nog steeds neutraal. De groep die het oneens is met het advies oordeelt hier vooral negatief. Hier lijkt samenhang te zijn met de constatering in paragraaf 4.5 dat de hoofdzakelijk schriftelijke procedure een gevoel van afstand tot de commissie opwekt. Primaire gebruikers krijgen na het doorlopen van de schriftelijke ronde van verzoek- en verweerschriften en reacties na een bepaalde tijd het advies te lezen en lezen dan het oordeel van de commissie. Als dit dan niet strookt met de eigen inschatting van de zaak, dan wordt doorgaans de onderbouwing ook als onvoldoende ervaren. Hierbij speelt bij een enkeling ook een rol dat primaire gebruikers soms verwachten dat het LOWI meer aan eigen onderzoek doet.

Twee gesprekspartners kaarten expliciet aan dat ze het LOWI advies onvoldoende gemotiveerd vinden omdat ze het onduidelijk vinden hoe men precies op alle punten van het verzoek is ingegaan. Een van deze twee gesprekspartners kon uit het advies niet opmaken of deze om inhoudelijke of om juridische (formele) gronden in het ongelijk was gesteld. De andere miste een duidelijke opsomming van alle gronden die in het verzoek waren genoemd voor de stelling dat er sprake zou zijn van schending van wetenschappelijke integriteit, aan welke normen die gronden getoetst zouden worden en wat per grond het oordeel was. In plaats daarvan was er een integraal oordeel in het advies opgenomen.

Naast de adviezen hebben we ook de oordeelsvorming laten beoordelen. Hierbij gaat het dus om hoe het LOWI tot het oordeel is gekomen. We hebben hierbij vier aspecten onderscheiden: onafhankelijkheid van de commissie, onpartijdigheid, integriteit en deskundigheid. Deze hebben we op een schaal van 1 (Slecht) tot 5 (Goed) laten waarderen. Uit figuur 4.15 blijkt dat er

zeer kleine verschillen zijn tussen de beoordeling op verschillende aspecten. Voor alle groepen geldt dat er maximaal een verschil is van 0,4 punt tussen het meest en het minst positief beoordeelde aspect. Dat duidt erop dat respondenten sterke samenhang tussen deze aspecten ervaren. Opnieuw zien we een sterk effect van het eens of oneens zijn met het LOWI-oordeel.

FIGUUR 4.15: BEOORDELING ASPECTEN VAN OORDEELSVORMING DOOR HET LOWI (N=75)

Als we kijken naar bovenstaande figuur valt op dat verzoekers beduidend negatiever zijn dan betrokkenen. Bekeken over alle respondenten is de oordeelsvorming van het LOWI redelijk goed beoordeeld op alle vier de aspecten. Dit beeld wordt bevestigd in de interviews. Over alle gesprekspartners samengenomen wordt de oordeelsvorming van het LOWI door verzoekers en betrokkenen als redelijk goed beoordeeld. Een klein aantal gesprekspartners was uitgesproken kritisch, met name ten aanzien van de onafhankelijkheid en deskundigheid van het LOWI.

5 De adviezen

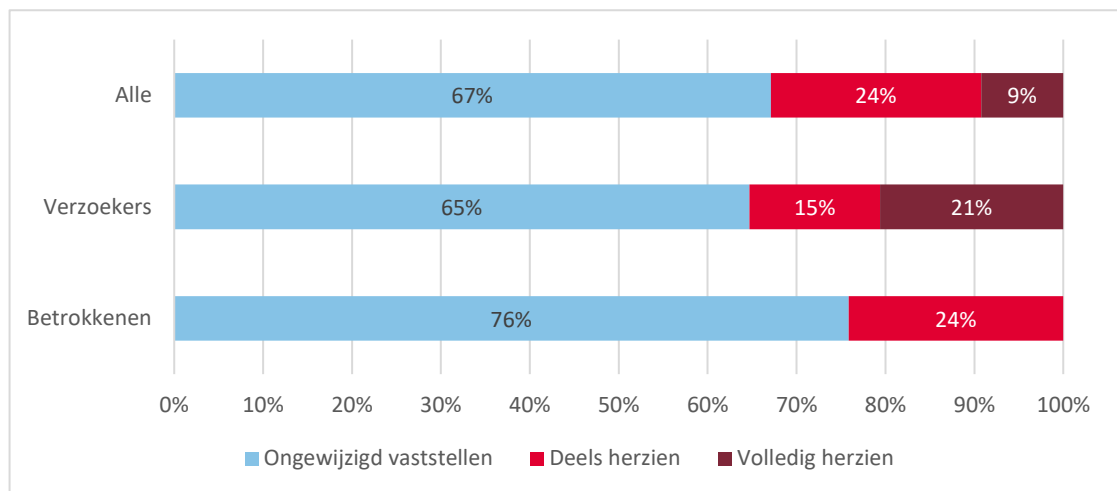
5.1 Inleiding

In dit hoofdstuk staan de LOWI-adviezen centraal. In paragraaf 5.2 beschrijven we welke concrete adviezen het LOWI in de praktijk geeft in aan hem voorgelegde zaken. Op basis van met name de dossierstudie wordt daarna in paragraaf 5.3 ingegaan op de leesbaarheid en de begrijpelijkheid van de LOWI-adviezen. Vervolgens wordt in paragraaf 5.4 aandacht besteed aan de motivering en onderbouwing van de LOWI-adviezen. Daarbij maken we primair gebruik van de analyse die in het kader van de dossierstudie heeft plaatsgevonden. In paragraaf 5.5 komt de bruikbaarheid van LOWI-adviezen voor CWI's en CvB's aan de orde. Ten slotte wordt in paragraaf 5.6 stilgestaan bij de opvolging van LOWI-adviezen door besturen van instellingen.

5.2 De adviezen van het LOWI

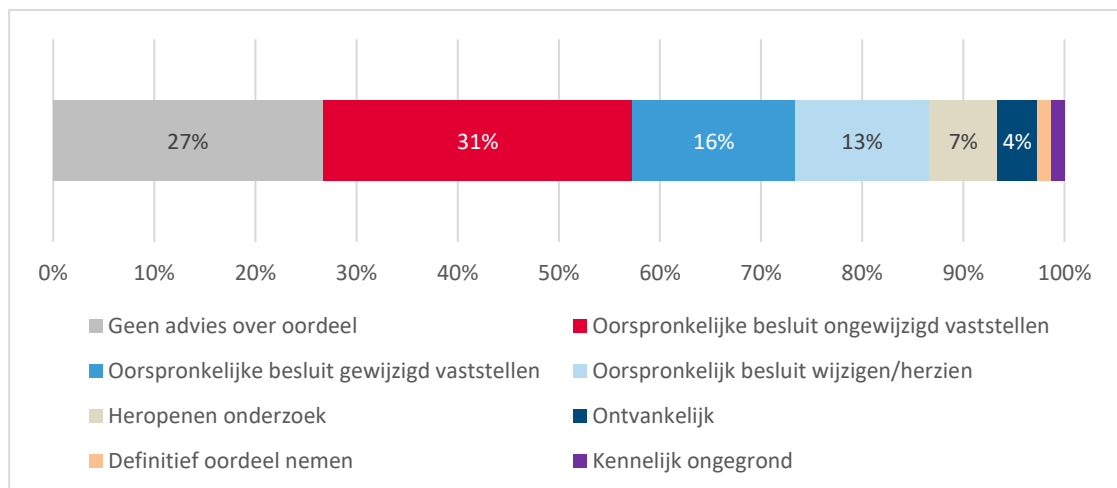
In de enquête is aan respondenten gevraagd naar de uitkomst van hun zaak bij het LOWI. Daaruit blijkt dat het LOWI in 67% van de gevallen heeft geadviseerd om het voorlopig oordeel van het bestuur ongewijzigd vast te stellen als definitief oordeel. In 24% van de gevallen heeft het LOWI geadviseerd het voorlopig oordeel van het bestuur deels te herzien en in 9% van de gevallen om het voorlopige oordeel van het bestuur volledig te herzien.

FIGUUR 5.1: ADVIES LOWI TEN AANZIEN VAN VOORLOPIG OORDEEL BESTUUR (N=76)

Ook in de dossierstudie hebben we onderzocht wat het LOWI heeft geadviseerd in concrete gevallen. Daarbij hebben we meer categorieën onderscheiden. Figuur 5.2 geeft de resultaten weer.

FIGUUR 5.2: ADVIES LOWI TEN AANZIEN VAN VOORLOPIG OORDEEL BESTUUR (N=75)

Ten eerste zijn er zaken waarin het LOWI geen advies uitbrengt over het oordeel (27%). Dit is bijvoorbeeld het geval als het LOWI een verzoek niet in behandeling neemt omdat het niet-ontvankelijk is. Daarnaast kan het gaan om gevallen waarbij het verzoek kennelijk ongegrond is of waarbij er sprake is van een heroverwegingsverzoek.

De tweede onderscheiden categorie bestaat uit zaken waarin het LOWI het bestuur adviseert om het oorspronkelijke besluit ongewijzigd vast te stellen als definitief oordeel. Dit betekent dat het LOWI geen aanleiding ziet om afwijkend te adviseren van het oorspronkelijke besluit van het bestuur. Deze categorie vormt een relatief groot gedeelte van het totaal aantal adviezen (31%).

Ten derde zijn er klachten waarbij het LOWI het bestuur adviseert om het oorspronkelijke besluit te herzien of te wijzigen en (aanvullende) overwegingen van het LOWI ten grondslag te

leggen aan het definitieve besluit (13%). Denk daarbij aan de situatie dat het LOWI zich niet kan vinden in de kwalificatie door de CWI van het handelen van de betrokkene.

Ten vierde zijn er adviezen waarbij het LOWI adviseert het oorspronkelijke oordeel gewijzigd vast te stellen (16%). Daarbij is het LOWI van oordeel dat het aanvankelijke besluit van het bestuur niet veranderd moet worden; maar dat het gewijzigd vastgesteld moet worden. Denk daarbij aan zaken waarbij de motivering gewijzigd wordt. In deze adviezen verwijst het LOWI vaak naar bepaalde overwegingen in het advies van het LOWI waarin de motivering uiteengezet is, of verwijst het LOWI naar het volledige advies: 'Met inachtneming van hetgeen in dit advies is overwogen'.

Overigens is het onderscheid tussen deze twee laatstgenoemde categorieën (herzien besluit en gewijzigd vaststellen besluit) niet strikt. We hebben de indeling zo zorgvuldig proberen te maken aan de hand van de tekst van de adviezen.

Daarnaast is er nog een aantal categorieën van kleinere omvang. Er zijn bijvoorbeeld adviezen waarbij het LOWI adviseert om het onderzoek naar de klacht te heropenen. Verder heeft het LOWI een aantal keren geadviseerd om de klacht ontvankelijk te verklaren. Het gaat in deze gevallen om zaken waarbij de klacht eerst door de CWI niet-ontvankelijk werd geacht. Ook was er een geval waarbij het LOWI het bestuur adviseert om een definitief oordeel te nemen. Daarnaast adviseert het LOWI een keer om de klacht kennelijk ongegrond te verklaren. In dit laatste geval was de klacht in eerste instantie door het bestuur kennelijk niet-ontvankelijk verklaard.

Verder valt op dat het LOWI in bepaalde zaken het bestuur aanvullend adviseert. Enkele voorbeelden:

'Overweeg om eventueel nog een laatste bemiddelingspoging te doen voordat het definitieve oordeel wordt vastgesteld.'

'(..) verzoekers met betrokken in gesprek te laten gaan voor passende herstelmaatregelen'

'adviseert (...) artikelen 13 en 14 van de Regeling Bescherming Wetenschappelijke Integriteit Rijksuniversiteit Groningen in overeenstemming te brengen met artikel 9:11 van de Awb'

5.3 Leesbaarheid en begrijpelijkheid van de adviezen

Tijdens de dossierstudie zijn de geanonimiseerde versies van de uitgebrachte LOWI-adviezen in de onderzoeksperiode bestudeerd en geanalyseerd op de aspecten leesbaarheid en begrijpelijkheid.

We constateren dat de leesbaarheid van de adviezen gedurende de onderzoeksperiode is verbeterd. In met name 2019 waren de (anonieme) adviezen lastig leesbaar. De voornaamste reden daarvoor is de wijze waarop de adviezen geanonimiseerd waren. Dit gebeurde door bepaalde woorden of zinsdelen in het advies te vervangen door '...'. Vanaf 2020 zijn de adviezen beter leesbaar. Woorden of zinsdelen worden niet meer vervangen door '...', maar er

wordt een niet-herleidbare samenvatting gegeven of er wordt gesproken over bijvoorbeeld ‘verzoeker 1’. Dit verbetert de leesbaarheid van de adviezen.

In paragraaf 4.6 kwam aan de orde dat een deel van de verzoekers en betrokkenen aangeeft dat het taalgebruik van het LOWI technisch en soms vrij juridisch is. Dit leidt er volgens deze respondenten toe dat de adviezen niet altijd goed te begrijpen zijn. We herkennen in de dossierstudie het beeld dat het LOWI in de adviezen soms juridische begrippen en ingewikkelde zinsconstructies gebruikt die voor iemand zonder juridische kennis lastig te begrijpen zijn. Enkele voorbeelden:

‘Bij de beantwoording van de vraag of een klacht voldoende duidelijk is omschreven om inhoudelijk in behandeling te kunnen worden genomen, komt de CWI een zekere beoordelingsruimte toe. Na bestudering van de oorspronkelijke klacht en de aanvullingen hierop is het LOWI van oordeel dat de CWI in dit geval binnen de grenzen van die beoordelingsruimte is gebleven.’

‘In dit verband is de CWI naar het oordeel van het LOWI ten onrechte aan relevante omstandigheden voorbij gegaan.’

‘Op grond van artikel 4, lid d, onder 4, van de Klachtenregeling in samenhang gelezen met artikel 9:8 van de Algemene wet bestuursrecht (hierna: Awb)...’

Ook door een aantal van de gesproken leden van besturen van instellingen is aangegeven dat de adviezen van het LOWI soms best juridisch geformuleerd zijn en daarmee zeker voor niet juristen niet altijd helder zijn. De CVB-leden vinden overall dat de adviezen van het LOWI wel goed leesbaar zijn.

5.4 De motivering van de adviezen

5.4.1 Helderheid en overtuigendheid van de motivering

In paragraaf 4.6 beschreven we dat primaire gebruikers de onderbouwing van de adviezen door het LOWI gemiddeld genomen beoordelen als neutraal en dat dit samenhangt met het feit dat LOWI-procedures veelal alleen schriftelijk verlopen. In onze eigen analyse hebben we gekeken naar de motivering van de adviezen. Daarbij hebben we zowel gekeken naar de helderheid van de motivering als de vraag of de motivering overtuigend is.

Over de helderheid van de motiveringen constateren we dat het LOWI soms onnodig gebruik maakt van lastige juridische termen, archaisch taalgebruik, lange zinnen en dat de anonimiserings niet bijdragen aan de leesbaarheid daarvan. Een voorbeeld:

‘De CWI heeft er in haar oordeel veel betekenis aan gehecht dat door Verzoeker niet is bestreden en derhalve feitelijk is komen vast te staan dat Betrokkene – zodra hem duidelijk was geworden dat hij feitelijk geen toestemming van Verzoeker had om van diens databases gebruik te mogen maken – zowel de redactie van het tijdschrift waarin het artikel zou worden geplaatst, als ook de instantie waarbij hij zijn aanvraag had ingediend onverwijld

van dit feit op de hoogte heeft gebracht en alles heeft gedaan wat destijds in zijn vermogen lag om eventuele misverstanden weg te nemen.⁵⁹

Dit citaat is afkomstig uit een advies in 2019. De afgelopen drie jaar is er een verbetering te zien in de leesbaarheid van de adviezen en komen dergelijke constructen vrijwel niet meer voor.

Het eind van elk advies bevat een heldere conclusie waarin puntsgewijs aangegeven wordt wat het advies van het LOWI is. Daarnaast wordt in de overwegingen die in de LOWI-adviezen zijn opgenomen, vaak stapsgewijs uitgelegd welke vragen het LOWI moet beantwoorden om tot een conclusie te kunnen komen. Dit draagt bij aan de helderheid van de conclusie en de motivering.

Ten aanzien van de vraag of de motivering overtuigend is hebben we geanalyseerd of de conclusie van het LOWI logischerwijs volgt uit de geformuleerde overwegingen. We constateren dat dat in alle bestudeerde dossiers het geval is. In de conclusie komen de elementen terug die ook in de overwegingen zijn opgenomen. Daarbij wordt verwezen naar de nummers van de verschillende overwegingen. Als een advies in zijn geheel wordt gelezen is uit de overwegingen van het LOWI de getrokken conclusie af te leiden.

Uit de gesprekken met bestuursleden van bij het LOWI aangesloten instellingen komt het beeld naar voren dat zij over het algemeen ook vinden dat de motivering van het LOWI helder is. Het is in de onderzoeksperiode een enkele keer voorgekomen dat een bestuur niet begreep hoe en waarom het LOWI tot een bepaalde conclusie en in het verlengde daarvan een advies kwam. Een van de CvB-leden gaf een voorbeeld van een casus waarin de CWI tot een ander oordeel kwam dan het LOWI en uit de tekst van het LOWI-advies niet helder werd waarom het LOWI afweek van de CWI. In dergelijke situaties is het voor Colleges van Bestuur lastiger om tot een goed afgewogen oordeel te komen of het LOWI-advies wel of niet wordt overgenomen.

5.4.2 Weergave van de inhoud van een verzoekschrift in de LOWI-adviezen

In paragraaf 4.6 is aan de orde gekomen dat een deel van de respondenten heeft aangegeven bij het lezen van het advies in hun zaak niet alle argumenten en redenen terug te zien die zij in het verzoekschrift hadden opgenomen. Ook gaven respondenten aan dat niet op alle door hen ingebrachte zaken gemotiveerd een reactie werd gegeven. Bij het bestuderen van de adviezen in het kader van de dossierstudie hebben we gekeken in hoeverre de inhoud van het verzoekschrift in het advies en de motivering terugkomt. We hadden echter geen toegang tot andere dossierstukken dan de geanonimiseerde uitgebrachte adviezen. Om die reden is het niet mogelijk in te gaan op de vraag in hoeverre de inhoud van het verzoekschrift wordt weergegeven in een LOWI-advies en of op alle punten gemotiveerd ingegaan wordt. Ook de kwaliteit van de motivering kan om die reden niet worden beoordeeld.

In algemene zin komt uit de analyse van de adviezen het beeld naar voren dat de punten die het LOWI in haar adviezen betreft, gemotiveerd worden. Dit gebeurt al dan niet met verwijzing naar de gedragscode of toepasselijke regelgeving. In adviezen van het LOWI wordt daarnaast altijd een korte samenvatting gegeven van het verzoek. In deze samenvatting geeft het LOWI de kern van het ingediende verzoek op hoofdlijnen weer. Daarbij worden geen citaten uit het verzoekschrift opgenomen. Bij de bestudering van de adviezen valt wel op dat het

⁵⁹ LOWI advies 2019 nr. 9

LOWI niet altijd alle punten die de verzoeker naar voren brengt in het verzoekschrift, in deze samenvatting opneemt. In veel adviezen wordt in de samenvatting alleen aangegeven dat een verzoeker een aantal redenen of gronden aandraagt ter onderbouwing van diens standpunt, maar worden deze redenen of gronden niet verder beschreven of benoemd. Een tweetal voorbeelden:

‘Volgens Verzoeker wordt er met het thans gepubliceerde artikel op een zestal punten niet voldaan aan normen van wetenschappelijke integriteit.’

‘Verzoeker vraagt het LOWI zijn klacht opnieuw en integraal te beoordelen, omdat hij verschillende procedurele en inhoudelijke bezwaren heeft tegen het CWI-advies waarop het aanvankelijk oordeel is gebaseerd.’

Vervolgens worden door het LOWI verschillende onderwerpen in de overwegingen betrokken. Het wordt dan echter vaak niet helder of dit de punten zijn die verzoeker heeft aangedragen en wat precies de stellingname van verzoeker en de reactie van het LOWI daarop is. Het is voor de verzoeker daarom lastig om daarin een reactie van het LOWI te herkennen die specifiek gericht is op de eigen ingebrachte punten, wat onwenselijk is.

5-5 De bruikbaarheid van de adviezen

Uit de gesprekken met CWI-leden komt het beeld naar voren dat de leden van de commissies de adviezen van het LOWI met enige regelmaat raadplegen, met name vanuit eigen interesse en om op de hoogte te blijven van actuele ontwikkelingen. Ook worden de adviezen van het LOWI door de CWI-leden gebruikt om richting te geven bij een nieuwe casus, al gebeurt dit volgens sommige geïnterviewden nog in beperkte mate. Een belangrijke reden daarvoor is volgens de gesprekspartners dat het vinden van de juiste adviezen van het LOWI die raakvlakken hebben met de casus die dan speelt bij de CWI, niet gemakkelijk is. Dit ligt onder andere aan de inrichting van de website van het LOWI: er is geen categorisering van de adviezen per thema. Het is volgens de gesprekspartners bovendien niet eenvoudig om aan de hand van een onderwerp eerdere adviezen van het LOWI via de zoekfunctie op de website te vinden. Op de LOWI-site is wel een zoekfunctie aanwezig waarin adviezen doorzocht kunnen worden, maar deze zoekfunctie is niet bij iedereen bekend en is niet duidelijk aangegeven op de website. De gesproken CWI-leden en CvB-leden geven aan meerwaarde te zien in het inrichten van een databank waarin de LOWI-adviezen gecategoriseerd zijn per onderwerp en waarin deze met behulp van trefwoorden doorzocht kunnen worden. Op die manier wordt het eenvoudiger om bij de beoordeling van een klacht oude adviezen van het LOWI te bekijken en eventueel naar analogie toe te passen.

De geïnterviewde CWI-leden geven allemaal aan dat de leesbaarheid van de adviezen – met name de oudere adviezen – soms te wensen overlaat, wat maakt dat de bruikbaarheid van de adviezen minder groot is. Daarnaast hebben ze aangegeven dat er bij veel zaken specifieke omstandigheden spelen die soms maken dat een eerdere zaak toch minder vergelijkbaar is dan van te voren gedacht werd.

Verschillende CWI-leden gaven tijdens de interviews aan de laatste jaren een tendens te zien dat het LOWI marginaler is gaan toetsen. Deze CWI-leden zien naar hun eigen zeggen dat de adviezen van het LOWI tegenwoordig minder het karakter hebben van een volledige inhoudelijke

lijke herbeoordeling waarbij het LOWI ook andere, nieuwe argumenten aandraagt en in algemene zin duidingen geeft. De beoordeling van het LOWI is volgens hen nu meer gericht op de zorgvuldigheid en begrijpelijkheid van (de totstandkoming van) het voorlopige oordeel van het CvB en het daaraan voorafgegane CWI-advies. Dat maakt volgens hen dat de bruikbaarheid van LOWI-adviezen als een soort jurisprudentie minder geworden is. Een van de CWI-leden verwoordde dat als volgt:

‘Door marginale toetsing in de laatste jaren wordt de toegevoegde waarde ook steeds minder. Het gaat steeds minder over interpretatie van vermeende schendingen van de code Wetenschappelijke Integriteit.’

Ook aan leden van Colleges van Bestuur is gevraagd of zij bij het opstellen van hun (aanvankelijke) oordeel kijken naar eerder gegeven LOWI-adviezen. Door de geïnterviewde bestuursleden is aangegeven dat de juristen die bij de voorbereiding van het oordeel ondersteunen niet standaard kijken of er eerdere adviezen zijn, maar dat dit in de praktijk wel voorkomt. Door verschillende CvB-leden is daarnaast aangegeven dat er in vergaderingen van het College van Bestuur soms wordt gesproken over rode draden die uit de LOWI-adviezen naar voren komen en wat deze adviezen betekenen voor vragen over wetenschappelijke integriteit. Door een groot deel van de gesproken CvB-leden is in dat kader de wens uitgesproken dat het LOWI wat meer richtinggevende adviezen geeft die algemeen toepasbaar zijn als een soort leidraad. Een voorbeeld is advisering in plagiaatkwesties. Er is niet een advies van het LOWI waar een eenduidige definitie van plagiaat in wordt gegeven. Dat zou wel behulpzaam zijn, wordt door leden van Colleges van Bestuur aangegeven.

Ook in de vergaderingen van het Rectoren College wordt in algemene zin gesproken over het vraagstuk wetenschappelijke integriteit en daaromtrent spelende dilemma's. Inzichten opgedaan uit LOWI-adviezen worden dan ook besproken. Er wordt niet gesproken over individuele cases. Door verschillende gesproken rectoren is het voornemen uitgesproken het LOWI weer een keer uit te nodigen in de vergadering van het Rectoren College om met elkaar van gedachten te wisselen over wetenschappelijke integriteit en eventuele handvatten die de LOWI-adviezen daarbij kunnen geven. Het is wel belangrijk daarbij de onafhankelijke positie van het LOWI in het achterhoofd te houden, zo benadrukte één van de bestuursleden.

5.6 Opvolging van de adviezen

Tijdens de gesprekken met CvB-leden van bij het LOWI aangesloten instellingen is ook ingegaan op de vraag in hoeverre instellingsbesturen de LOWI-adviezen opvolgen. Alle geïnterviewde CvB-leden geven aan dat het geen automatisme is een LOWI-advies te volgen, het blijft een advies. In de praktijk worden de adviezen vrijwel altijd gevolgd, zo geven ze aan. Daar zijn volgens de bestuursleden verschillende redenen voor. Een van de redenen is dat de adviezen van de CWI en het LOWI in meeste gevallen vrijwel gelijk zijn, met soms een verbreding van de motivering. In dat geval is er geen reden om het oorspronkelijke oordeel als bestuur te herzien. Wel wordt dan soms de motivering iets aangevuld. Een aantal CvB-leden gaf als tweede reden aan dat er geen andere instantie is waar iemand daarna nog terecht kan. Dat legt een zeker gewicht in de schaal.

Als voornaamste reden om een LOWI-advies soms niet over te nemen als bestuur werd gezien op de lokale universitaire context of belangrijke mores binnen een wetenschapsgebied. Een van de geïnterviewde CvB-leden zei daar het volgende over.

‘Je moet erg opletten met het gebruiken van LOWI-adviezen als jurisprudentie. De lokale context van een universiteit is daarbij bijvoorbeeld erg belangrijk. Een algemene universiteit en een technische universiteit zijn anders van karakter. Hoe het wetenschappelijke werk gedaan wordt, het taalgebruik etc. verschilt erg. Adviezen van het LOWI kunnen wel richting geven, maar je moet wel echt kijken naar specifieke details. Het LOWI probeert rekening te houden met de lokale context, maar dat is wel lastig voor een orgaan dat op afstand staat. De mores zijn binnen wetenschapsgebieden vaak ook anders, dat soort nuances moet je rekening mee houden bij de beoordeling van een zaak.’

Het LOWI brengt advies uit, het is geen (juridisch) bindende uitspraak. Hoewel de CvB's zeggen de adviezen van het LOWI vrijwel altijd op te volgen, vindt een beperkt aantal geïnterviewde verzoekers en betrokkenen dat het (te) lang duurt voordat het CvB uitvoering geeft aan het advies. Het gaat daarbij om gevallen waarin het LOWI-advies afwijkt van het oordeel van het CvB naar aanleiding van de CWI-procedure.

In de LOWI-jaarverslagen van 2020 en 2021 wordt vermeld of adviezen geheel of volledig zijn overgenomen bij de vaststelling van de definitieve oordelen.⁶⁰ Als het LOWI-advies afwijkt van het advies van de CWI wordt er door het bestuur van de instelling vaak gesproken met de CWI over de verschillen die zichtbaar zijn in de adviezen en de kijk van de CWI daarop. Uiteindelijk bepaalt het College van Bestuur of een LOWI-advies wordt gevolgd. Daar heeft de CWI geen stem in.

Als een LOWI-procedure is afgerond, gaat bij een aantal instellingen de Rector Magnificus met werknemers die verzoeker of betrokkenen bij de zaak waren in gesprek. Tijdens deze gesprekken wordt ook stilgestaan bij het verloop van de LOWI-procedure en hoe partijen deze procedure hebben ervaren. De geïnterviewde rectoren hebben de indruk dat deze gesprekken door de betrokken werknemers worden gewaardeerd.

⁶⁰ Op het moment van schrijven van dit rapport is het jaarverslag 2022 nog niet gepubliceerd.

6 Conclusies en aanbevelingen

6.1 Inleiding

De centrale onderzoeksvraag van het onderzoek luidde als volgt:

In hoeverre is de oordeelsvorming en advisering van het LOWI over integriteitskwesties aan besturen van aangesloten instellingen in de periode 2019-2022 in lijn met de onderscheiden kernwaarden en, in het bijzonder, hoe wordt dit ervaren door primaire en secundaire gebruikers van het LOWI?

Op basis van de onderzoeksvraag hebben we vier onderzoeksthema's onderscheiden:

- I De verzoeker en diens motieven
- II De procedure
- III De adviezen
- IV De opvolging van de adviezen en de bruikbaarheid

Ter afsluiting van het rapport beschrijven en duiden we de belangrijkste uitkomsten die het onderhavige rapport heeft opgeleverd. Daarbij hanteren we de indeling conform de vier onderzoeksthema's die voor dit onderzoek zijn behandeld.

Onze onderzoeksbevindingen zijn gebaseerd op documentstudie, een digitale enquête onder alle primaire gebruikers, open interviews met primaire gebruikers, leden van het LOWI, CWI's, CvB's en bestudering van de geanonimiseerde adviezen. Dit levert een breed beeld op de van het functioneren van en de ervaringen met het LOWI. Voor onze eigen analyse van de zaken waarover het LOWI advies heeft uitgebracht en de overwegingen daarbij hadden we ook de niet-geanonimiseerde dossiers willen bestuderen en enkele LOWI-vergaderingen willen observeren. Het LOWI heeft hiermee echter niet ingestemd. Dat heeft ons beeld van de oordeelsvorming door het LOWI en van de inhoud van de zaken belemmerd.

Dit onderzoek is primair een belevingsonderzoek, waarbij de ervaringen van primaire en secundaire gebruikers de basis vormen voor de analyse en de hieronder opgestelde conclusies en aanbevelingen. De aanbevelingen geven daarmee een beeld van manieren waarop de beleving van gebruikers verbeterd kan worden. Of daarvoor capaciteit beschikbaar is of moet worden gesteld, is aan het LOWI (zowel stichting als adviescommissie) en haar oprichters.

6.2 Conclusies

Het totaalbeeld dat van de advisering door het LOWI is verkregen tijdens dit onderzoek is positief. De meeste aspecten van de advisering, informatievoorziening en communicatie, bejegening van betrokken partijen en oordeelsvorming worden gemiddeld genomen licht positief beoordeeld. Een aandachtspunt is sterke ontevredenheid bij primaire gebruikers die het niet eens waren met het oordeel van het LOWI in hun zaak.

Ook de secundaire gebruikers zijn overwegend positief, al zien zij ook mogelijkheden om de advisering en de rolopvatting in algemene zin te verbeteren. Het voor dit onderzoek uitgevoerde dossieronderzoek leidt tot een positief beeld over de advisering voor wat betreft de helderheid en motivering van adviezen, vooral in de meest recente jaren. De secundaire gebruikers zijn minder positief over de bruikbaarheid van LOWI-adviezen in latere cases. De reden daarvoor is onder andere dat de secundaire gebruikers een meer marginale toetsing door het LOWI ervaren.

Per onderzoeksthema zijn de conclusies als volgt.

Onderzoeksthema I: De verzoeker en diens motieven

In de periode 2019-2022 adviseerde het LOWI in totaal 89 keer over (vermeende) wetenschappelijke integriteitsschendingen. Het zijn met name de besturen van universitaire instellingen aan wie het LOWI deze adviezen uitbrengt. De verzoekers van een advies zijn meestal degenen die in eerste instantie klager waren bij de CWI-procedure. Dit zijn voor een groot gedeelte onderzoekers, hoogleraren en promovendi of personen met andere functies binnen een (wetenschappelijke) instelling. Daarnaast zijn er personen die niet verbonden zijn aan een instelling die een klacht indienen, al dan niet met een persoonlijk belang bij een advies.

Bij het bestuderen van de verzoeken valt de enorme variëteit in casuïstiek op, uiteenlopend van bijvoorbeeld aan een klacht over datamanipulatie in een onderzoek tot een klacht over het uitbrengen van een vermeend onzorgvuldig persbericht. Dit hangt ermee samen dat het LOWI het begrip wetenschappelijke integriteit breed uitlegt.

In sommige gevallen blijkt er een sterke verwevenheid met een onderliggend (arbeids)conflict. Hoe vaak daar sprake van was is ons niet duidelijk geworden op basis van de geanonimiseerde adviezen. In de interviews is dit regelmatig aan de orde gekomen. Dat er soms meer speelt dan alleen wetenschappelijke integriteit, staat niet weg aan de behandeling daarvan door het LOWI. Al met al constateren we op basis van de bestudering van de adviezen dat het LOWI zaken behandelt waarvoor het is opgericht, namelijk over wetenschappelijke integriteit. Daarbij hebben we ons zoals gezegd moeten baseren op de geanonimiseerde adviezen.

Onderzoeksthema II: De procedure

Oordeel over advies is bepalend voor tevredenheid

Bij de primaire gebruikers (verzoekers en betrokkenen) is er een duidelijke rode draad die door alle bevindingen ten aanzien van hun ervaringen loopt. Bij vrijwel alle aspecten van de LOWI-procedure die zijn beoordeeld door de primaire gebruikers is er een – in veel gevallen sterk – effect van de vraag of men het inhoudelijk eens was met het oordeel van het LOWI. Mensen die het niet eens waren met het inhoudelijk oordeel van het LOWI waren op tal van aspecten een stuk kritischer dan gemiddeld, mensen die het inhoudelijk wel eens waren met dit oordeel

waren juist een stuk positiever dan gemiddeld. Daarbij ging het om de tevredenheid over aspecten als de bejegening, de informatievoorziening, onafhankelijkheid, deskundigheid, integriteit, onpartijdigheid en de duidelijkheid en onderbouwing van adviezen. We hebben bij het afnemen van de enquête en de interviews zoveel mogelijk geprobeerd deze oordelen te objectiveren en door te vragen naar de feitelijke onderbouwing van de oordelen. Toch hebben we gemerkt dat het verschil in beoordeling veelal terugvoert naar de tevredenheid over het advies. Hierbij maken we nog de kanttekening dat het niet zo is dat mensen die het niet eens zijn met het oordeel van het LOWI onredelijk negatief waren, of dat andersom mensen die het wel met het oordeel eens waren overdreven positief; we markeren alleen dat het verschil bestaat en dat deze ervaringen moeilijk terug te voeren zijn naar objectieve criteria.

Dat gezegd hebbende is ook op basis van een objectieve beschouwing van de procedure een aantal aandachtspunten te onderscheiden.

Doorlooptijden

Ten eerste hebben we geconstateerd dat er sprake is van lange doorlooptijden bij het LOWI; gemiddeld genomen wordt een advies bijna 30 weken openbaar na indiening van een verzoek bekendgemaakt. Daarbij merken we tevens op dat de maximale termijn waarbinnen een uitspraak te verwachten is, bij de start van het proces onduidelijk is. In de fase van schriftelijke aanlevering van stukken door partijen geldt steeds een termijn van twee weken die per stap kan worden verlengd met twee weken, de inhoudelijke behandeling zou zes weken duren, maar ook deze termijn kan met zes weken worden verlengd. Ook kan de adviestermijn nog langer worden indien er een hoorzitting georganiseerd wordt (wat gemiddeld ongeveer drie weken extra tijd vergt).

Als het LOWI een hoorzitting nodig acht, dan begint de termijn op de dag van de hoorzitting en anders op de dag dat het LOWI besluit dat er geen hoorzitting noodzakelijk is. De termijnen zijn dus flexibel, niet van tevoren in te schatten en deels afhankelijk van de interne planning en werkdruk van de commissie. Al met al is er daarmee sprake van fluïde termijnen.

Het feit dat de procedure door de primaire gebruikers als zeer ingrijpend wordt ervaren (een gemiddelde score van 4 op een schaal van 1-5), versterkt het belang van een tijdige afhandeling van de verzoeken en duidelijkheid over de termijnen.

Schriftelijke aanpak

Dit ingrijpende karakter van de procedure is ook relevant voor het volgende aandachtspunt: de hoofdzakelijk schriftelijke aanpak van de procedure door het LOWI. In de meeste procedures is er uitsluitend sprake van schriftelijk contact tussen primaire gebruikers en het LOWI. Dit geldt begrijpelijkerwijs voor alle formele stappen, zoals indiening van verzoek- en verweerschriften en van de reacties op die stukken door betrokken partijen. Ook een informatieblad in niet-juridische taal valt hieronder. Echter, ook het stellen van vragen over de procedure en de beantwoording ervan geschiedt in principe alleen schriftelijk (per e-mail). Er is alleen gelegenheid voor mondelinge toelichting op procedurele vragen, maar een meer informele manier om inlichtingen in te winnen, en om een gevoel te krijgen met (de manier van werken van) het LOWI, aandachtspunten voor de betrokkenen etc. is er niet. Ook de bekendmaking van het advies van het LOWI gebeurt enkel schriftelijk; er is geen ruimte voor een mondelinge toelichting of het stellen van inhoudelijke vragen naar aanleiding van het advies. Hierdoor bestaat bij veel respondenten de indruk van een sterk gejuridificeerde organisatie op afstand van de betrokkenen. Hoewel dit een bewuste keuze is met het oog op de soms hoog oplopende emoties

en soms onprettige contacten, moet wel opgemerkt dat dit ten aanzien van het menselijk contact met betrokkenen een prijs wordt betaald.

Weinig hoorzittingen

Het grotendeels schriftelijke karakter van de LOWI-procedure manifesteert zich er ook in dat in maar 15% van de zaken een hoorzitting is gehouden. Het LOWI bepaalt zelf als hij een mondelinge hoorzitting nodig vindt, de wens van verzoekers en betrokkenen wordt hierin niet meegewogen. Een mondelinge hoorzitting wordt door primaire gebruikers gezien als een manier om de eigen standpunten toe te lichten, de belangrijkste punten hieruit te benadrukken en op basis van interactie met de commissieleden tot een gezamenlijk beeld van de voorgelegde zaak te komen.

Veel respondenten die niet gehoord zijn, ervaren dat als een gemis. Vrijwel alle respondenten die wel gehoord zijn geven aan nieuwe, relevante informatie te hebben ingebracht. Er lijkt een voorzichtig positief effect te zijn op de beleefde procedurele rechtvaardigheid bij respondenten die gehoord zijn. Het gaat om lage aantallen dus enige voorzichtigheid is geboden, maar toch lijken de effecten van dit instrument op de ervaren procedurele rechtvaardigheid positief. Hier lijkt dus bij een aanzienlijk gedeelte van de zaken sprake te zijn van een gemiste kans ten aanzien van informatievergaring, hoewel het LOWI deze mening niet toegedaan is. Het is vooral ook ten aanzien van het opzetten van menselijk contact met betrokkenen een gemiste kans. We hebben begrepen dat het spaarzaam omgaan met hoorzittingen deels is ingegeven door logistieke bezwaren, zoals de beperkte capaciteit van de commissie en praktische moeilijkheden bij het organiseren van de hoorzitting (waarbij alle partijen en alle commissieleden aanwezig moeten zijn). Gezien de grote winst die op dit punt te behalen valt willen we toch in overweging geven om deze logistieke argumenten opnieuw te bezien en te onderzoeken hoe dit instrument vaker kan worden ingezet. Daarbij valt te denken aan het optimaal inzetten van digitale vergaderingen en het loslaten van de eisen dat partijen gelijktijdig gehoord moeten worden, of dat alle commissieleden aanwezig moeten zijn bij een hoorzitting.

Procedurele rechtvaardigheid

Procedurele rechtvaardigheid heeft betrekking op de *perceptie* van de wijze waarop procedures zijn verlopen. De mate waarin de procedure als rechtvaardig wordt ervaren houdt verband met de acceptatie van de resultaten. De ervaren procedurele rechtvaardigheid laat grote verschillen zien wanneer we de groepen die het eens dan wel oneens waren met het oordeel naast elkaar zetten. Over het algemeen genomen wordt de bejegening qua respect, begrip en onpartijdigheid als gemiddeld beoordeeld (alle tussen 2,5 en 3,5 op een schaal van 1-5) en alleen op het gebied van meedenken is de gehele groep kritisch (score 2,1). Voor dat laatste is de schriftelijke aanpak van de LOWI-procedure een verklaring.

De groep die het eens was met het oordeel geeft veel positievere waarderingen (tot 2,5 punt verschilt op een schaal van 1-5). Bij de stellingen over procedurele rechtvaardigheid zijn de verschillen soms nog groter; van de groep die het eens was met het oordeel voelt 90% zich rechtvaardig behandeld versus slechts 21% bij de andere groep. Over het eerlijk verlopen van de procedure lopen de meningen ook zeer ver uiteen (84% versus 12%).

Het integrale beeld van de procedure bij het LOWI is dat er sprake is van een zeer zorgvuldige procedure, zij het met een sterk juridische en wat afstandelijke insteek. Dat er sterke verschillen zijn waar te nemen tussen de ervaringen van primaire gebruikers die het eens of juist niet eens zijn met het oordeel in hun zaak, roept de vraag op wat hieraan gedaan kan worden. Dat ervaringen sterk gekleurd zijn door hoe de zaak heeft uitgedraaid voor de betrokken partijen zal

niet voorkomen kunnen worden. Toch zou er wel geïnvesteerd kunnen worden in het verwachtingenmanagement omtrent de procedure. Uit gesprekken met zowel primaire gebruikers als secundaire gebruikers blijkt dat soms het beeld ontstaat dat de LOWI-procedure een soort beroepsprocedure is in plaats van een second opinion. Door dit duidelijker uit te leggen en meer te benadrukken, ook in mondelinge toelichting, kan teleurstelling worden voorkomen. Het is goed denkbaar dat dit ook de ervaringen van primaire gebruikers positiever maakt.

Geheimhouding

Het LOWI volgt een zeer strikt regime als het gaat om geheimhouding van de zaak. Verzoekers en betrokkenen hebben hier wisselende meningen over, maar over het algemeen wordt het als zeer strikt ervaren: zelfs dát er een LOWI-procedure loopt is geheim. Meer maatwerk lijkt op zijn plaats. Er zou bijvoorbeeld overlegd kunnen worden met de betrokken partijen over de door hen gewenste mate van geheimhouding. Op zijn minst zou gekeken moeten worden naar mogelijkheden voor betrokken partijen om – onder voorwaarde van geheimhouding – te overleggen met directe collega's of vertrouwenspersonen.

Onderzoeksthema III: De adviezen

In hoofdstuk 5 zijn de bevindingen uit de dossierstudie gepresenteerd en is een analyse uitgevoerd op de leesbaarheid, begrijpelijkheid en motivering van de adviezen. Ten aanzien van de leesbaarheid en begrijpelijkheid hebben we geconstateerd dat deze aanzienlijk verbeterd zijn in de afgelopen jaren. Sinds 2019 is gekozen voor een andere vorm van anonimiseren die de leesbaarheid van de tekst ten gunste komt. Wel bevestigt onze bestudering van adviezen de bevinding uit het vragenlijstonderzoek en de interviews dat in de teksten het juridisch taalgebruik niet geschuwd wordt en dat dit voor de juridisch minder ingevoerde lezer een barrière kan opleveren.

Dit gebruik van juridische termen beïnvloedt ook de helderheid van de motivering van de oordelen, al zien we dus ook op dit punt ook sterke verbetering in de meest recente jaren. De motivering van het oordeel is over het algemeen als overtuigend beoordeeld bij de dossierstudie; overwegingen en conclusies sluiten goed op elkaar aan en volgen elkaar op een herleidbare manier op.

Vanuit primaire gebruikers is het signaal gegeven dat zij soms niet alle argumenten en redenen terugkregen die in het verzoekschrift waren opgenomen. Voor dit onderzoek hebben we omwille van de vertrouwelijkheid van de zaken geen toegang gekregen tot achterliggende dossierstukken en we hebben daarom dit signaal niet kunnen nader kunnen onderzoeken. Het is tijdens gesprekken wel duidelijk geworden dat het – in de beleving van de verzoeker – niet ingaan op specifieke argumenten het vertrouwen in de oordeelsvorming soms heeft geschaad. Het expliciet benoemen in het advies van alle redenen en argumenten, om deze vervolgens beargumenteerd al dan niet mee te nemen in de verdere oordeelsvorming, zou op dit punt winst kunnen opleveren ten aanzien van de transparantie van het proces en procedurele rechtvaardigheid.

Onderzoeksthema IV: bruikbaarheid en opvolging van adviezen

We hebben op basis van gesprekken met secundaire gebruikers (leden van CvB's en CWI's) een beeld gevormd van de bruikbaarheid en de opvolging van adviezen van het LOWI. Op dat eerste punt constateren we dat de adviezen qua leesbaarheid en helderheid zeer informatief zijn. De secundaire doelgroep neemt dan ook regelmatig kennis van de advisering door het LOWI en daarmee vormt deze een nuttige aanvulling op de geldende regelgeving. Tegelijkertijd zijn er verbeteringen mogelijk ten aanzien van de mogelijkheden om adviezen thematisch

te doorzoeken. Een veel gehoorde wens vanuit de CWI's betreft het geven van meer richtinggevende adviezen met een jurisprudentiefunctie. Tijdens gesprekken met secundaire gebruikers zien we dat deze toepasbaarheid niet optimaal is, ook vanwege de soms sterk vanuit context gedreven aard van de adviezen.

In de praktijk is gebleken dat LOWI-adviezen vrijwel altijd worden opgevolgd. Indien het advies is om het voorlopig besluit ongewijzigd vast te stellen is dit vrij logisch, maar ook als er aanvulling van de motivering wordt geadviseerd, gebeurt dit doorgaans. De status van het LOWI als laatste mogelijkheid voor betrokkenen om de zaak te laten bekijken speelt hierbij een rol. Wel is de ervaring van een aantal verzoekers en betrokkenen die door het LOWI in het gelijk zijn gesteld dat de opvolging van een LOWI-advies door een bestuur nog weleens op zich laat wachten. Het LOWI geeft geen bindend oordeel maar een advies met soms ook ruimte voor het CvB. Als een advies niet wordt opgevolgd, dan komt dit voornamelijk doordat het CvB de lokale of specifieke context anders inschat dan het LOWI.

6.3 Aanbevelingen

Op basis van het voorgaande komen we tot de volgende aanbevelingen:

1. Leg (nog) duidelijker de rol en functie van de LOWI-procedure uit, zodat de verwachtingen van de primaire gebruikers zoveel mogelijk overeenkomen met de mogelijkheden.
2. Versoepel de geheimhoudingsplicht, bijvoorbeeld door toestemming te geven als beide partijen ermee instemmen en/of door het altijd mogelijk te maken om met een vertrouwenspersoon over de casus te spreken.
3. Stel objectieve termijnen vast die vanaf het moment van de indiening van een verzoek tot de openbaarmaking van het advies lopen. Koppel de termijnen los van de beslissing over of het moment van een hoorzitting. Zorg ervoor dat de termijnen gehaald worden.
4. Houd vaker mondelinge hoorzittingen en betrek ook de voorkeur van partijen en daarmee de procedurele rechtvaardigheid in de afweging om wel of niet een hoorzitting te houden.
5. Overweeg als LOWI om een rol op te pakken waarbij de bevordering van naleving van wetenschappelijke integriteit in brede zin wordt nagestreefd. Doe meer aan de disseminatie van de LOWI-adviezen, door de adviezen op de website van het LOWI te categoriseren per thema, en breng algemene bevindingen en lijnen meer onder de aandacht bij CvB's.
6. Bep leit bij de financiers van het LOWI structurele aanvullende financiering indien de aanbevelingen 3 tot en met 5 extra capaciteit vragen van het LOWI en diens ambtelijke ondersteuning.

Bijlage 1: Deelvragen

Onderzoeksthema I: de verzoeker en diens motieven

1. Wie zijn de verzoekers bij het LOWI, wat is het beeld dat zij van het LOWI hebben en wat zijn de verwachtingen en motieven om advies te vragen? Wat zijn eventuele belemmeringen en drempels om dat niet te doen?

Onderzoeksthema II: de procedure

2. Hoe is de procedure van het LOWI ingericht?
3. Is deze procedure werkbaar voor gebruikers?
4. Hoe worden procedurele aspecten, zoals de geheimhoudingsplicht en de snelheid van de procedure, door gebruikers ervaren?
5. Hoe ingrijpend is de procedure voor verschillende direct betrokkenen? Wat betekent dat voor de ervaren bejegening?
6. In hoeverre hebben gebruikers vertrouwen in de procedurele en materiële aspecten van de procedure?
7. Worden de termijnen in de procedure nageleefd en verloopt het proces voorspelbaar?
8. Zijn de procedures toegankelijk? Wordt relevante informatie verstrekt in begrijpelijke taal en helder gecommuniceerd?
9. Zijn de procedures transparant? Worden beslissingen helder en duidelijk gemotiveerd?
10. Wordt de procedure van het LOWI door gebruikers als procedureel rechtvaardig beschouwd? Is er volgens hen sprake van een zorgvuldige zaakbehandeling en een eerlijk proces?
11. Vindt de oordeelsvorming door het LOWI onafhankelijk, onpartijdig, integer en deskundig plaats?

Onderzoeksthema III: de adviezen

12. Hoeveel verzoeken zijn er in de periode 2019-2022 gedaan bij het LOWI, hoeveel adviezen zijn ontvankelijk geacht, wat heeft het LOWI beoordeeld (procedure/inhoudelijk) en hoeveel verzoeken zijn al dan niet gegrond geacht door het LOWI?
13. Wat is het aantal afgehandelde zaken ten opzichte van het aantal inkomende zaken?
14. Is de oordeelsvorming (volgens gebruikers) transparant? Zijn de adviezen duidelijk en overtuigend verwoord en gemotiveerd?
15. Zijn de adviezen (volgens gebruikers) vindbaar en duidelijk?
16. Worden de adviezen door gebruikers als (distributief) rechtvaardig ervaren? Zijn zij volgens hen redelijk en eerlijk, ongeacht de uitkomsten? (distributieve rechtvaardigheid)

Onderzoeksthema IV: bruikbaarheid en opvolging van de adviezen

17. Welke opvolging wordt door besturen van aangesloten instellingen aan de LOWI adviezen gegeven, zowel in de richting van betrokkenen (bijvoorbeeld nazorg) als in de richting van beleid binnen de instelling?
18. Hoe wordt de bruikbaarheid van LOWI-adviezen ervaren door secundaire gebruikers (CWI's en stafmedewerkers)? Sluit de informatievoorziening aan op de informatiebehoefte en worden aanvullende overwegingen van het LOWI als nuttig ervaren? Werken de adviezen door?

Bijlage 2: Tabel verband gelijk krijgen en eens zijn met oordeel LOWI

				Eens met oordeel			Oneens met oordeel		
	Alle	Verzoeker	Betrokkene	Alle	Verzoeker	Betrokkene	Alle	Verzoeker	Betrokkene
Geheel gelijk gekregen	47%	21%	79%	90%	78%	95%	9%	0%	38%
Deels gelijk gekregen	18%	15%	21%	7%	11%	5%	27%	16%	63%
Niet gelijk gekregen	35%	65%	0%	3%	11%	0%	64%	84%	0%
Totaal	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%
Aantal respondenten	62	34	28	29	9	20	33	25	8

				Verzoeker			Betrokkene		
	Alle	Eens	Oneens		Eens	Oneens		Eens	Oneens
Geheel gelijk gekregen	100%	90%	10%	100%	100%	0%	100%	86%	14%
Deels gelijk gekregen	100%	18%	82%	100%	20%	80%	100%	17%	83%
Niet gelijk gekregen	100%	5%	95%	100%	5%	95%	-	-	-
Totaal	100%	47%	53%	100%	26%	74%	100%	71%	29%
Aantal respondenten	62	29	33	34	9	25	28	20	8

In paragraaf 4.1 is een analyse gepresenteerd waarin het verband tussen gelijk krijgen en eens zijn met het oordeel van het LOWI is bekeken. In deze tabel zijn meer uitsplitsingen te zien. In de bovenste helft kijken we per groep (rol bij LOWI-procedure en eens/oneens met oordeel van het LOWI) in welke mate men gelijk heeft gekregen, waarbij de kolommen dus optellen tot 100%. In de onderste helft bekijken we per groep (gelijk, deels gelijk, niet gelijk) hoe de verdeling over groepen is, en tellen de rijen op tot 100%.

pro facto